

کامل و سعید پاشا

تورکیه نڳ الوغ و مشهور
آدملندن.

حج امام محمد طاهر بایتوگالوف.

عمر خیام نڳ رباعیاتندن

بر آز عالمجان الادریسی.

ملالقدن کوئل صوونو

و آنڳ سبیلری.

ایضاح «حجة الحکیم افندیگه»

ذاکر جان آلتانف.

املا عبدالحی عبد الرحمن.

اسلام و مسلمانلر

امام و مدرس سرورالدین بن

مفتاح الدین.

عادتلره ز و جهالتمز

عبد الحبیر عبدالایف.

تربیه و تعلیم: «تل وادیات

اوقوتو اصوللری» - عبد الرحمن

سعدی. «تربیه دن برکیسه ک» -

زین الدین نعمت اللین. «آنا

مکتبی» - اقدام. «آول مکتب

نری» - یونس بن محمد شاه.

اشعار.

مراسله و مخابره: یاکلی

یارمک، طرویسکی، تابغا.

قارغالی، طرویسکی، اندیجان

و شلچلی دن.

مطبوعات خلاصه سی.

متنوعه.

ادبیات.

معدن ییگاش زاده.

حکایه «عباس نڳ قرغانچ

کارتینالری» - مبارکشاه الحنفی.

حوادث.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

شورا

عدد ۶

مارت ۱۵ = سنه ۱۹۱۴

محرری: رضاء الدین به فخر الدین

ناشری: «م. شاکر و م. ذاکر رامیفلر»

باصدروچی طالبماو سبیلی سوک جلد «آثار» ننگ برر کتابخانه که یبارله چک خبری بزنی مخزون ایتمکان ایدی. شول خبرنی کورگانمزدن بیرلی شول حقده اکوب فکرله گان ایسه کده هنوز فکرمزننی عرض ایته آلمای همده ایندی برر کتابخانه که کیتکاندر دیب فرض ایته ایدک. عارف الله حضرت مکتوبی مناسبتی ایله «آثار» ننگ همیشه کیتمگان ایکاتی بلوب نمون همده اوشبو فکرمزننی ده عرض ایته چک بولدق.

مادام که کتابچیلر بونی آلوب باصدورغه جسارت ایته آمیلر، مادام که آنلر ننگ کوبسیتنگ مقصدلری شیرلوك خولص کبی حکایه لر، اهمیتسز جبرلر باصدروب خلق ننگ آچه لرینی جیمقدن اوته آلمی، مادام که یلار بویو قلم ایله قازوب چغارلغان ذی قیمت ملی «آثار» مزنی نشر ایتوچی بر همت ایسه سی طالبمادی ایمدی بز بونی آبونه صورتده آچه جیوب باصدورساق نیچوک بولور ایکان؟

مثلا «شورا» اوقوچیلر هر بری لاقلا ایکیشار صوم آچه یبارلر هم هر بری دوستلرندن بررنی دیمله بدخی ایکی روبله یبارتورلر. سوکره «آثار» باصلوب بهاسی اعلان ایتلگچ نی قدر تیوشلی ایسه شول قدر بدخی یباروب «آثار» ننگ بهاسینی تمام ایتهلر. شول وقت آنلرغه برر نسخه «آثار» یبارلور.

مین اوزم ایکی روبله یبارونی هم برر دوستمدن بدخی ایکی روبله یبارتونی وعده قیلم. بو کتابنی باصدرو اهمیتلی بولدیغی نسبتده فائده لیدرده همده آنده: مرجانی، علی ایشان، عبدالله الجافاقی (بزم استاذم)، نعمت الله حاجی کبی نه قدر محترم ذاتلر ننگ ترجمه لری بارکه، آنلر ننگ حلقه تدریسی و تهذیبلرنده بولغان یا که انعام و احسانلرینی کورگان هم حاضر اوزلری نفوذ و همت ایسه سی بولغان ذاتلر ننگ نی قدرسی بو کون سلامتلردر.

البته بو محترم ذاتلر اوزلریننگ ولی نعمتلریننگ آثارینی احیا ایتمکان «آثار» نی باصدرو ایچون اوشبو آزغنه نرسه (ایکی روبله) نی تعیین ایتوکه قزغانماسلر.

اگر بو روشچه باصدورمق موافق یا که ممکن بولماسه باشقه برر شوندی طریق طالبماسمی؟ مین اوزم همان شول ایکی روبله م ایله اشتراک ایتهرکه حاضرمن. حتی اگر طرفکردن قبول ایتله چک بولسه شول ایکی روبله نی (آثارنی باصدروب استاذمنگ اسمنی آز چوق احیا ایچون) اعانه ایتوب یبارر ایدم.

قارلوغاجنک دامله سی هیچ اوطنی سوندرمز که گر.

اول آنک بولدی خلوصندن خلیل که بر خبر.

امام محمد صلاح جه نهی.

(بوری اویازی صاوص باش اولنده).

اداره: «شورا» ننگ کوبره ک اوقوچیلری فقر ملالر، معلم و شاگردلر بولغانلقدن آنلر ننگ «آثار» غه اشتراک قیلووغه حاللری مساعده قیلور دیب بلمیمز. هر حالده آبونه دفتری آچو، مونده ذکر ایتولمی طورغان سبیلر که کوره ممکن کورلی. ساتار ایچون توگل بلکه اوزلری ایچون گنده ده کتاب باصدرو عادتی بار. مستشرقلر طرفندن باصلغان کتابلر ننگ کوبسی شول روشده باصولادر. اورنهورغ آرخیونی کامیسیاسی اوزیننگ بیک زور اثرلرینی ۲۰۰-۳۰۰ نسخه مقدارنده غنه باصدرادر. بو روشده آز باصدرو سبیلی کتاب. بیش حتی اون الوش آرتق بهاغه توشار که ممکن. لکن نی حق غه توشه ده رضا بولا طورغان کشیلر ننگ اشتراکری برله باصلو سیندن بو وقته ده کتاب اویولوب قالمی، ضرر بولمی. نی قدر قیمت توشه ده قلم برله یازوغه کوره بر آز آرزان بولادر. ساتو ایچون توگل بلکه اوزلری ایچون: «نی حق غه توشه ده حساب کاغدی بویچه آچه بیروب آورغه رضامز» دیب ۲۰۰ نسخه که اییه تابولسه «آثار» نی ده شول قدرگنه نسخه ایتوب باصدرو بلکه ممکن و اوکغایی بولور ایدی. لکن بو طوغروده هنوز بر قرار یوق.

II

عبد السلام مفتی ننگ خاطره دفترینی یازوگره بیک متشکرمز؛ الوغ شادلق و زور عبرت ایله اوقیمز. علی العموم ایسکی احوالنی آکلاتقان خبرلرینی کوبره ک اوقیسمز کیله در. زمانمزه اوز پایتختمز ننگ تورمشندن یازلغان باشمز حکایه نی ده بیک لذت ایله اوقی ایدک. نی سبب ایله در توقتادی.

معلم عیسی بن عبد الغفور «اورسکی».

III

عبد السلام مفتینگ خاطره دفتری اوقو ایچون بیک قزقلی اولدیغی کبی ایسکی زما تنگ، زور دیگان آدملرنده بولغان فکر و ملاحظه، اعتقادلرنی کورو و اوگره نو بیگره کده قزقلی و لذتیدر. «شورا» نی پوچتالیون قولمه کیتروب بیرووی ایله جدی مقاله لردن ده ثلوك - شول «خاطره» نی کوزدن کیچروب چغام. بو قدرسی بزنگ کییلر قاشنده غی قیمتی. اما - تاریخ اهلی و تاریخ ایله شغلونوچی آدملر اوچون باشقه تورلی فائده لری

شورا

۱ جمادی الاولی - ۱۳۳۲ سنه

۱۵ مارت - ۱۹۱۴ سنه

شورا دیر والوغ حادیر

دولتی طرفندن اوزینی « قبرس » ده بولغان وقفلرگه مدیر نصب ایتدررگه موفق بولدی .

۱۸۵۵ده « بیروت » ده و آندن صوگ طرابلس ، قدس ، فیلیپه و باشقه اورنلرده متصرفلق خدتی ایتدی . ۱۸۷۶ده قوصوه و آندن صوگ حلب و لایتلرنده والی بولوب طوردی . ۱۸۷۸ده داخلیه نظارتینه مستشار نصب ایتولدی و بریل سوگنده و قنلر نظارتیده و آندن صوگده عدلیه ده وزیر بولدی .

سعید پاشا صدر اعظم بولوب طورغان وقتده فیلیپه ده بلغارلر اختلال چیقاردیلر . سعید پاشا ایسه مونلرنی عسکر قوتی ایله باصارغه تله دیکنده سلطان عبدالحمید موگا کونغادی ، شونک ایچون سعید پاشا استعنا ایتدی و آنک اورنینه کامل پاشا صدر اعظم بولدی (۱۸۷۸ده) . کامل پاشانک بتون اشی تورکیانی کیسکه لب تور اتودن عبارت بولدیغندن فیلیپه نی بلغارلرغه بیروب اختلالنی باصدردی (اختلال اوزندن اوزی باصلدی) . بر نیچه آیلر سوگنده کامل پاشا صدر اعظملقدن توشردی . ۱۸۹۱دن صوگ دخی بر مرتبه صدر اعظم بولدی ایسه ده ارمن واقعه سنده دخی توشرلوب « حلب » گه والی قیلندی ، موندن « ازمیر » گه کوچردی . ازهر ولایتیده باش باشداقلق کوبایوب کیتدیکندن صوگ ۱۹۰۷ده اورتدن عزل قیلوب سلطان عبدالحمید « ردوس » گه نفی قیلدی . بو وقتده انگلتره ایلیجیسی حمایتینه کردی و انگلتره اجتهادی ایله استانبولغه قایتدی .

۱۹۰۸ده تورکیاده انقلاب بولدیغنده دستورلی صورنده وزیرلر هیئتینی تشکیل قیلو حقدنه باش توزکار کامل پاشاغه تکلیف

کامل پاشا

۱۸۳۲ — ۱۹۱۳

تورکیانک الوغ آدملرندن بولغان کامل پاشا اوتکان یل نویابر باشنده سیکسان یاشلرندن اوزوب وفات بولدی . اوشبو اوزون عمرینک کویسنی حکومت خدمتده اوتکاردی . عبدالحمید ، عبدالعزیز ، محمد مراد ، عبدالحمید ، محمدرشاد سلطانلرک هر بری زماننده بو آدم ، مامورلک صنفینه منسوب بولدی .

خلقلر ، کامل پاشانی کیرهک یاراتسونلر و کیرهک یاراتماسونلر ، تاریخ آندن بحث ایتەرگه مجبوردر . تاریخنک دوستی و دشمنی یوق . تورکیا دولتینک تاریخی سویله نگان وقتده اسمی ییک کوب ذکر ایتوانه چک آدملرک بریسی کامل پاشادر . بز ، بو اورنده کامل پاشانک ترجمه حالینی تفصیل ایله یازیمیز ، آنک ترجمه حالی « شورا » غه صیارلق توگل ، بلکه ترجمه جالینک خلاصه سینی غنه جیوب ذکر قیله چقمیز .

کامل پاشا ۱۸۳۳نجی یلده « قبرس » جزیره سنده « لفقوشه » شهرنده دنیاغه کیلدی . آتاسی طوبچی عسکر باشلقلرندن صالح آغا اسمنده بر آدم بولوب آناسی ده روایتلرگه کوره گریک قزی ایدی . اوزینک دنیاغه کیلگن شهرنده ابتدائی مکتبلرنی بتردیکندن صوگ ۱۸۴۷ده « اسکندریه » شهرینه باروب عسکری مکتبگه کردی . اوچ یل اوقوب امتحان بتردیکندن صوگ عسکری اداره گه ترجمان ایتولدی . عربی ، توزکی ، فارسی ، یونانی ، فرانسوی ، انگلیزی لسانلرنی بله در ایدی . سوگندن واسطه لر تابوب تورکیا

طور و عادت ہی یوقدر۔ بلکہ شول غالب فرقہ گہ باش ایوب شونی اعتدال غہ کیتوررگہ اجتہاد ایتہلر و یا کہ بتونلہی خدمتدن چیقارلر۔ کامل پاشا ایسہ اوشبو مقبول عادتنگ خلافتیہ اولہرق پارلامیتونگ غالب فرقہ سینہ موافقتدہ ایتمادی، اورنیدن دہ چیقمادی۔ اوروپا۔ دہ غی حتی داہی سیاسی سانالغان آدملرننگ یولندن یورمادی۔ اوشبو حرکتی ایکنچی بر زور فلا کتترگہ سبب بولدی۔

(۲) صدر اعظمقندن عزل ایترلنگان صوگ اگرده بعض نشریاتی اعتبارغہ آلتاسہ اوج یل قدر عمرینی عزلتدہ کیچرگان ایدی۔ شوندن صوگ شورای دولت زئیسلیگینی قبول ایتدی و آننگ بعدندہ ینہ صدراعظم بولدی۔ موندی خدمت و مسئولیتی اورنلرنی یوکلہر ایچون یاشی اوتکان بولغانلقندن بو اشی دہ الوغ خطالردن ایدی۔ وقتی اوتکان بولو سببندن بالقان اتفاقینی وقتندہ سیزمہ دی و صوغش باشلی طورغان کونده تورکیاننگ عسکرینی تاراتدی۔

(۳) بالقان صوغشینی تریب ایله آلوب بارودن قارتلغی مانع ایکنلگینی بلہ طوروب حکومت باشندن کیتادی، اورنینی مقتدر کشیدلر ایچون بوشاتمادی۔ (۴) اورنیدن جبر ایله چیقارلدیغندن صوگ بر طرفغہ چیکلوب راحت قیلہجق یرده ہمیشہ جدال ایله شغلندی و اوز یاشینہ مناسب توگل نرسہلر ایله چوالدی۔

کامل پاشاننگ احتمال ییک فائدهلی تدبیرلری بولغاندر، لکن بو اینز گولنکار و فائدهلی اشلری صوگ وقتلردہ غی خطالقلری ایله بویالووی تأسف ایدلورگہ تیوشلی حاللردندر۔

کامل پاشاننگ مأمور بولوب طورغان زمانی بر برینہ تمام ضد بولغان ایکی تورلی حالدن عبارتدر۔ مونگ خدمت کہ کرگان وقتندہ بتون تورکیا، دورت آیاقلی مال اورنندہ سلطانتنگ ملکی بولوب مأمورلر مسئول توگللر، کوکلرینہ کیلگان نرسہنی اشلہودہ اختیارلیر، خلقتنگ بتون اشلری نالوغ تولہودن عبارت بولوب اول آچہلرننگ یندی برلرگہ کیتکانلگینی بلو توگل حتی خیال قیلورغہ دہ ممکن توگل ایدی۔ تورکیا مملکتی بتون آسیا، آفریقا و اوروپا قطعہلرنندہ دگر روشندہ یاتادر ایدی۔ اما آننگ خدمتدن آیرلغان وقتندہ مملکت گہ خلق اوزی خواجہ بولوب سلطانلر، مأمورلر خلق مرادینہ موافق یوررگہ مجبور ایتولدیلر، آفریقادہ مملکت قالمادی، آوروپادہ قالغانی دہ اولگینگ یوزدن بری قدرگنہ ایدی۔ اگرده کامل پاشا اوز عمرندہ بولغان نرسہلرنی یازوب طورغان بولسہ ایدی ہر کیمدن اول اوزی عبرت آلورغہ یارارلق بر نرسہ میدان غہ کیلگان بولور ایدی۔ لکن اسلام مأمورلریننگ اوتکانلردن عبرت آلوب کیلہ چک کہ حاضرلہ نو عادتلری یوقدر۔ کامل پاشا، قاتی باشلی و تیسکاری ہم دہ انگیزلر، نی قوشبہ

ایتدیلر۔ کامل پاشا اوزی صدر اعظم بولوب یاکی روشندہ وزیرلر ہیتمی توزودی۔ اوشبو وقت روم ایلی طرفندہ فتنہلر چیقغان ایدی۔ کامل پاشادہ غوغاننگ خواجہ نصرالدین یورغانی حقندہ ایکنلگینی بلوب «بوسنہ و ہرسک» نی آفستریا گہ یردی و بلغاریہ ننگ مستقل کارولاق بولووینہ رضا بولوب فتنہنی باصددی و ۱۹۰۹ دہ صدر اعظمقندن عزل قیلندی و شول کوندن اعتبارا اتحاد و ترقی فرقہسی ایله آراسی بوزولدی۔

اتحاد و ترقی فرقہ سینہ آچولانغان آدملرنی کامل پاشا اوز تیرہ سینہ جیوب اتحاد و ترقی فرقہ سیننگ ضررینہ سعی قیلورغہ کرشدی و تورکیا پارلامیتو اعضالردن بر فرقہ سیننی آیروب اتحاد و ترقی فرقہ سینہ قارشو قویارغہ موفق بولدی، تورک عرب دعوالری چیقاردی۔ طرابلس صوغشی چیقووی ایله، شول صوغشنگ تورکیا دولتینہ قارشو توگل بلکہ اتحاد و ترقی فرقہ سینہ گنہ قارشو بولووی حقندہ سلطان محمدشاد گہ اوزون بر داقلا د یازوب تابشردی۔ اوشبو اشلر سببندن تورکیا مملکتندہ دشمنق، غیبت و افترا اورچوب حتی آنا ایله اوغل، آنا ایله قز آرالری بوزولدی و بر برینہ دشمن بولوب بتدیلر۔

اتحاد و ترقی فرقہسی اش باشندن کیتارگہ مجبور بولدیغندہ مختار پاشا وزارتی تأسیس قیلندی۔ بالقان صوغشی چیقووی سببلی مختار پاشا اورنندن عزل ایتولوب کامل پاشا وزارتی توزولدی۔ بالقانلرننگ ہمہ صورغانلرنی بیروب کیلشورگہ طوردیغندن اتحاد و ترقی فرقہسی باب عالی گہ باصوب کروب کامل پاشانی کوچاہب توشردیلر و شوکت پاشا وزارتی یاصادیلر (۱۹۱۳) نچی یل یانوارندہ)۔ کامل پاشا بیرو گہ طورغان یرلرنی بیرو اورنینہ تورکیا حکومتی حتی «ادرنہ» نی دہ قایتاروب آلورغہ موفق بولدی و صوغش مصر فلرنی دہ نولہمی قالدی، «کرگان یرندن صلیب ہیچ وقت چیقمازغہ تیوشلی» دیگان آوروپا قاعدہسی برنجی دفعہ دہ «ادرنہ» دہ یمردی۔

موندن صوگ کامل پاشا استانبولدن کیتدی، مصر و اسکندریہ شہرلرنندہ سیاحت ایتدی۔ روایتلردہ خطالق بولماسہ مونگ بو یورولری تورکیا ہم اسلام فائده سینہ توگل ایدی، لکن مرادینہ موفق بولا آلمادی۔

کامل پاشانگ سیاست طوغر و سندنہ بیک زور خطالر قیلوونہ و بو خطالرنگ تورکیاننگ خرابلغینہ سبب بولووینہ حتی دوستلر۔ ینگ دہ انکارلری یوقدر۔

مشروطیت دورندہ بولغان سیاسی خطالردن بعضیلری اوشبونلردر: (۱) مشروطیت گہ مالک دولتلردہ حکومت مأمورلرنندہ، صرف خطا یولده بولسہ دہ پارلامیتودہ کی غالب فرقہ گہ قارشو

مشروطیتی بتروب ۳۱ مارت فتنه سن قوزغاتاق، جسدن قوتولغان مجلس مبعوثان و مجلس اعیان اعضا لری استانبولدن چغوب «ایستفا-نوس» قلاسنده بیوک مات مجلسی قوردیلر. شول مجلسده سعید پاشا رئیسلیک ایتدی. مذکور مجلس، سلطان عبدالحمیدنی تختدن توشروب جس ایتارگه قرار بیردی. محمود شوکت پاشا عسکر کوچی ایله شول قرارنی عملگه قویددی. شوندن سوک سعید پاشا صدر اعظمق غه تعیین ایتولدی. آندن سوک ینه بو اورتنی بو شاتوب اعیان رئیسلیکنده بولدی.

تورکیاده سلطان عبدالحمید زماننده الوغ اورنلرده بولغان «پاشا» لرننگ کوبسی حریتدن و مشروطیت اعلاتدن سوک توشوب یوغالوب قالدیلر، الوکده برده اهمیتسز بولغان کشیلر الوغ اورنلرغه مندیبلر. الوککی زماننگ دولت ایرلری ایله سوکغنی مشروطیت زمانینگ دولت ایرلری بتونلهی بر برینه باشقه بولدی. بر برینه خلاف بولغان ایکی دوردهده صدر اعظمق کبی الوغ اورنلرده بولغان کشی باری کامل پاشا، سعید پاشا، احمد مختار پاشا لرغنه در. کامل پاشا ایله سعید پاشا بیک قارلی سیاست ایرلری بولوب دائما بر برسن قووالاشلار، برسی برسی اورنینه اوطوروشلر ایدی. سعید پاشاننگ بر نیچه مطبوع اثرلری و شونلر جمله سندن اوچ جلدلی الوغ «خاطراتی» بار. اول بو اثرنگ کوب اورننده کامل پاشادن و آننگ سیاسی خطارندن بحث ایتده در. موکا قارشی کامل پاشاننگ ایکی جلدلیک جوابی باصیلوب چفدی.

سعید پاشاننگ حیات تاریخی ده کامل پاشانق کبی تورکیاننگ عیرلو و انقراض تاریخندن عبارتدر. بر دولتنگ انقراض عصرینه طوغری کیدگان سیاست ایرلری نقدر ماهر و قابلیتی بولسونلر، آلارنگ ترجمه حاللری ملت ایچون ره نجولی واقعه لر ایله باغلاغاسقه ممکن توگلددر. لکن شوندی کشیسزلیک زمانندهده سعید پاشا الوغ اورن طوتوب یاش تورکار زمانندهده بتونلهی یوغالوب کیمه گن و اسمن بتونلهی یچراتانغان بر ایردر. ایسکی تورکیا کبی بر وسط ایچنده تورک ماتی بالاسینه شوندن آرتق کوتارلورگه ممکن بولسه کوچک سعید کوتارلرگان بولور ایدی. اول اوز کوچی، اوز استعدادی ایله شول قدر کوب اش اشله گن، شول قدر یوغاری کوتارلرگانکه، شوندن آرتقنی طلب ایترگه ممکن توگلددر. اول بر باصامق کوتارلرگان صاین آننگ باصقچی یرگه توشه بارغان، اول ایشکانی کیوروب صالحان صابون دولت کیمه سی دولقن ایله کیریگه کیتکان ایکان، بوسی کوچک سعیدنگ طاقتندن طش بولغان حاللدر.

ب. ش. «وقت» .

شونی اشله وچی بر آدم بولدیغندن دستورلی حکومت باشنده طورغان وقتلرده همیشه اوزینک انگلیزلرگه بولغان مدارا و اطاعت قیلووندن قورتولا آلمادی.

اوشبو قصوری ایله برابر کامل پاشانک بیک آز آدملرگه نصیب بولا طورغان فضیلتلری ده بار ایدی. مثلاً: استبداد وقتنده جس و نفی قیلنودن قورققی، سلطان عبدالحمیدگه قارشو سوبله وچی، اداره سیننی اتقاد قیلوچی کامل پاشادن باشقه بر صدر اعظم بولغانغنی معلوم توگلددر. زیراک و دوراندیش همده سیاستگه ماهر بولووی حتی دشمنلری طرفندن ده اقرار قیلنده در.

شوشی قدر اوزون وقتلر خدمت ایته طوروب و تورکیاننگ حکومتنی اداره قیلوبده فقیر یاشاوی و فقیر حالده وفات ایتووی تحسین و غبطه ایتلورگه تیوشایددر.

سعید پاشا

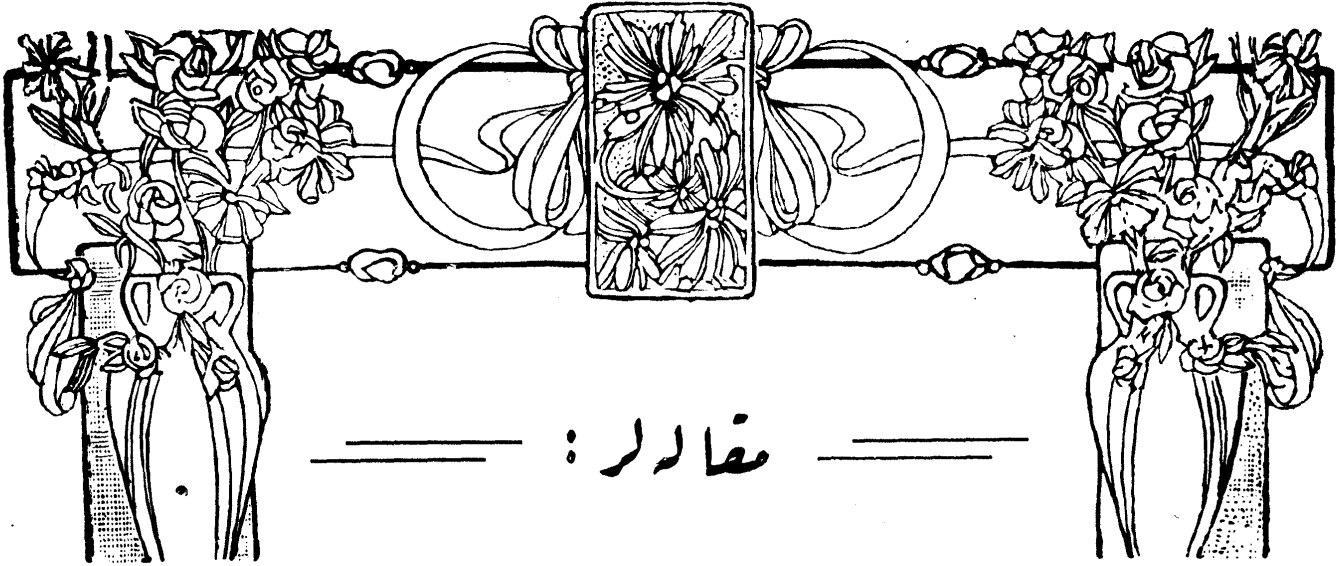
تورکیاده مشهور آدملردن بولغان سعید پاشا اوشبو ییل فیورال ۱۶ نجی کوننده وفات بولدی. یاشی ۷۹ ده ایدی.

تورکیاننگ الوغ سیاست ایرلرندن و «کوچک سعید پاشا» اسمی ایله معروف بولغان محمد سعید پاشا بیک یاشلاهی دولت خدمتینه کرگان. سوریه، صوکره بحر سفید آطلر نده و قبرس ده والی بولغان. ۱۸۷۷ نجی یلده روسیه ایله تورکیا آراستده سوغش چققان وقتده اول طرفندهده (حاضرگی بلغاریه ده) والی ایدی. سعید پاشاننگ برنجی مرتبه مینیستر بولووی ۱۸۷۹ نجی یلده بولوب اول جاقدده ۴۴ یاشنده ایدی. ۱۸۸۲ نجی یلده برنجی مرتبه صدر اعظمق غه تعیین ایتاب شول اورنده اوچ یل طوردی. آندن سوک نیچه مرتبه خارجی مینیستری ویش مرتبه صدر اعظمق غه تعیین ایتولدی.

اوزی کوب بلیکلی و تدبیرلی کشی بولغانلقدن سلطان عبدالحمید زماننده بررکراتلر ایچنده اصلاحات و حریت طرفداری سانالا ایدی. بو یولده بالفعل خدمتلی بولماسهده شول فیکری ایچون سلطان عبدالحمید آنی سوکغنی وقتده بیک یاراتمی ایدی. بر وقت آننگ جس و جزاسندن باری جیت دولتنگ ایلچیخانده سینه صیونوبغنه قوتولدی.

۱۹۰۸ نجی یلده عسکر کوچی ایله تورکیاده مشروطیت و حریت اعلان قیلندیغنده سعید پاشا موکا طرفدار کورنوب مجلس اعیان (غوسو دارستوننی صاویت) رئیسلیکنه تعیین ایتولدی.

۱۹۰۹ نجی یلده سلطان عبدالحمید کامل پاشا ایله برگه

یوقاریده - سویله غش برهانلر، حج و حرم بتون کره ارض غه طارالمش مسلمانلر نك دینی، دنیاوی و اجتماعی سعادتلرینی قایغیر تمق و حقوقلرینی حمایه قیلماق ایچون تخصیص ایدلمش ایسه بو کبی عالی مقصدلرگه و صول، مسلمانلر نك سعادتلری ایچون نیندی نرسه لر ضرور، دینی و اجتماعی فائدهلرینی نیچوگ تحصیل قیلورغه، سعادت یوللری قایلانمش مسلمانلر حقنده نیندی چاره لر تابارغه و اهل اسلام نك سعادت یوللرینی کیله چکده نیچوگ حفظ قیلورغه و نیندی تدبیرلر کوررگه، حاصل شونك کبی مهم و اساسلی مسئله لر، دقت ایله تیکشریلو هم حل قیلورغه محتاجدر. اگرده قان، مال، کلام حر بولماسه ایدی بو کبی مهم مسئلهلر نی تپوشلیسنجه تیکشرمک ممکن کورلماز و بو عالی مقصدلرگه طوتاشوب بولماز ایدی. چونکه ملت فائده سی حقنده سویله گان سوزی ایچون جزاغه اوچراودن امین بولماغان آدم، واقعه نی تپوشلیسنجه تفصیل و حل قیله آمازلغی معلوم. اما رفت، فسق هم جدال بولماونی شرط قیلو عادل بر قانون آستنده بولونی شرط قیلودر. عادل قانوندن اوتکان انسانك مؤاخذه قیلنوی ممکندر. «الحرم لا یعیذ عاصیا ولا فارابدم ولا فارا بجره» حدیثی شونی تفصیل ایدر.

انسانلر نك بایلری فقیرلرینی نفوذلرینه توشروب مقصدلرینه خدمت ایتدر دکلری کبی ریاستده بولغانلری ده عامه نی نفوذلرینه آورغه و اوزلر نك استبدادلری تحتنده ایزدرگه طرشمقده لدر. حرمده گرچه انسانلر حر هم ده عصمت عمومی تحتنده بولسه لرده شونك کبی بر نفوذ طبیعی چغوب حقوقنی بیانندن مانع بولو احتمالی بولدیغندن ینه قانونغه احتیاج بار ایدی. شارع حکیم بو کبی قاعده نی بزگه تعلیم قیلوب حج نیتنه کرگان هر انسانلرغه فرقسز و امتیازسز کیوم الزام قیلدی. سویله: بربری ایله آراشقان عامی و غنی، امیر و فقیر هر بارچه سی بر توسده و بر روشده قالوب آرازلنده اخوت اسلامیه گه باشقه بر حالتده قالمادی.

حج

(باشی ۵ نجی عددده)

انسانلر نك هر ایکی سعادتلرینی تپوشلیسنجه تحصیل هم حمایه قیلماق ایچون حق تعالی تعین قیلماش آلتلرینی یعنی عوامل و ناموسلرینی قسما نیچه بلکه تپوشلی بولغان حریتنده ایشله تمک ایله گنه ممکن بولور. دیک که دینی، دنیاوی، اجتماعی سعادتلرگه ایرشمک هم حقوقلر نی کامل رعایه قیلماق، قان و مال هم کلاهنك عصمتندن و حریتندن باشقه ممکن دگدر. شونك ایچون شارع حکیم: «ومن دخله کان آمنا. واذ جعلنا الیبت مثابة للناس وامنا» کبی (۱) عهدلر ایله انسانلر نك قانلری، ماللری و کلاملر نك امانده بولونی اوز نیک عهده سینه آلمش یعنی حرمده عصمت و اما ننی حفظ و حمایه قیلماقنی هر بر مسلم گه فرض ایتمشدر. بو ذمه گه هیچ شخصنك جنایتی درست بولمار. لکن انسانلر هر نعمته افراط یا که تفریط قیلوب سؤ استعمال قیلولری کبی طبیعتنك اقتضاسیله بو نعمته ده هم افراط یا که تفریط قیلولری احتمال بولدیغندن حق تعالی «فن فرض فیهن الحج فلا رفت (۱) ولا فسوق ولا جدال فی الحج» لسان حکیمی ایله حد عادلنی سویله مش، یعنی بر انسان حرمده کی حریتنه طایانوب موسم حجده افراط قیلماسون، فاحش سوز سویله ماسون، انسانلر نك حقوقینه تجاوز قیلماسون، جدال و محاصمه قیلماسون دیمشدر. محضورات احرامدن اوشبو اوج امر نی تخصیص ایله ذکر ایتوی حج امر نده مال، نفس، کلامنك شانلرینی نی مرتبه ده اهتام قیلونی آچیق یلدر.

(۱) امام عینی «قیاما للناس» ای عمادا للناس فی امر دینهم و دنیا هم و نهوضا الی اعراضهم و مقاصد هم فی معاشهم و معادهم لما یتیم لهم من حجهم و عمرتهم و تجارتهم و انواع منافعهم، و روی عن عطا بن رباح: لوترکوها عاما لم یظروا ولم یتجروا، دیمشدر.

(۱) قال ابو عبیده الرفت الکلام الفاحش.

لازم و فرض بولغان تعليماتنى ادا قىلدىغىنى اشهاد قىلور ايدى . ديمك كه «عرفه» ده مسلمانلارنى تعليم قىلو، اشهاد ايله تا كيد قىلنور مرتبه ده مهم بر فرضدر .

بو كى تعليمات، افدمزگه فرض ايسه آننگ اورتمده خليفه و امير حج اولمش امامغه هم فرض اولور . درواقع بزلر، بو فعلنى افدمزنگ فرضيت طريقتجه قىلدىغىنى بلدك ، افدمزنگ بر فعلنى نه روشلى قىلووى معلوم بولسه شول روشله قىلو امتكه هم لازم اولور . ديمك عرفه ده امتتى تعليم قىلو حج اميرى اوستينه لازم و فرض بولور . خصوصاً افدمز بو اشئى «اسمعوا فانى اين ليكم» كى امر شريفلى ايله تا كيد قىلور ايسه ، عرفه ده بولغان بو تعليمات ، افدمز (عابه السلام) كه خاص بولووى ظن ايدلماسون . اصحاب (رضى الله عنهم) افدمزنگ اوشبو فعلينه اتباع ايتديلر و تعليم قىلديلر . عرفه ده ابوبكر رضى الله عنه و على رضى الله عنه دىنى و اجتماعى سعادتلمزنى تعليم ايتديلر . حتى انسانلرنگ كويلكندن خطيب يتوشماو سيبندن ابوهريه هم تعليم ايجون تعيين ايدلمش ايدى . ابوهريه ، عبدالله بن عمر وهم حضرت انس تعليم قىلديلر . حجاج بن يوسف ، زمانىنگ اقتضاسينه فاراب تاليف قرآن حقنده تعليم قىلمش ايدى (۱) .

افدمز صلى الله عليه وسلم ذوالحجه نك ۷-۹-۱۰-۱۱ نچى كونلرنگ هر قايسنده خطبه سويله مش ايدى . ۱۰ نچى كون بتون كوتى خطبه كه حصر ايتمش ايدى . عبدالله بن الزبيرده بتون كوتى خطبه ايله كچرمش ايدى . ۷ نچى كون «منا» غه چغوب عرفه ده وقوف كى عمللرنى تعليم قىلور ايديلر . ۹ نچى كون مناسك حجبى ادانگ شكرانه سيني ، طاعات كه تحريص ، خطايانى اكتسابدن تحذير ، دىنى و دنياوى هم اجتماعى سعادتلمزنگ اساسلرنى تعليم ايدر ايديلر . اصحاب رضى الله عنهم بو خطبه هم وعظلمنى بر مجلس علمى كى فارشى آلور ، حاجتلىرى سويله ، بلمگانلرنى صورار ايديلر . افدمز هيچ آورسنايىچه اوگراتور ايدى . باشقه اورنلر باشقه وقتلرده كوب صوراونى مكروه كورسه ده بو اورنده تمام شادلق ايله فارشى آلور ايدى . خصوصاً عرفاتده سويله گان خطبه سيني اصحاب رضى الله عنهم نك استماعلىرى غايت اهمام

(۱) اعمش : سمعت الحجاج بن يوسف يقول : وهو يخطب على المنبر الفوا القرآن كما الفه جبريل . عيني . ابن عمر : خطب رسول الله يوم السابع وكذا ابوبكر ، قاله ابن المنذر . جابر : حتى اذا زاغت الشمس اسر بالقصواء فرحلت فاتي بطن الواضى فخطب مسلم . هر ماس بن زياد : قال رأيت النبي عليه السلام يخطب يوم الاضحى ابو داود . ابوهريه : انه كان يخطب العشر كله . سرى بنت نهان : خطبنا النبي عليه السلام يوم الروس ابو داود . عبدالعزيز بن الربيع : ان رسول الله خطب وسط ايام التشريق . دار قطنى .

حتى حملسرك حجاجدن آيروم بر روشده بولولرنى يعنى امتيازلىرىنى حق تعالى منع قىلوب آيت انزال قىلمش ايدى (۱) . سويله نظرنى فقط ظواهرگه صرف قىلغان قورقافلر ايجونده حقى اظهاردن بر مانع ظاهرى قالمادى . بو كيومنك تكلمگان هم آق بولوونى مشروع قىلدى . انسان بر زمان وفات بولوب اوشبو اورنده قىلغان ذمه لرندن ، منافع عامه ياكه مضار عامه حقنده سويله گان هم اشله گان هر امرندن واحد قهار حضورنده جواب ويره چكن هر وقت ايسنده طوتوب نفسينه وجدانىنى حاكم قىلسون يعنى قلىسنگ فتواسى ايله عامل بولسون ايجون البته قانينه ، مالينه وسوزينه تمام حریت بىرلگان بر آدمنگ افراط ياكه تفریط قىلووى مستبعد توگل . اوشبو سيبندن عبادتنگ جنابت كه منقلب بولووى غايت قرييدر . انساننگ عبادتى وجدان بائندن بولغان ايجون جزاء نقدى ايله تهديد قىلوغه نسبتاً وجدانينه سوق قىلو مصلحت تدبيرلرنگ بربدر . وجدانىنى نفسينه حاكم قىلغان آدم هيچ بر وقت خسارتده قالماز .

اصحاب (رضى الله عنهم) حج موسمنده كيرهك عبادت وكيرهك بر مصلحتتى بيان قىلمق امرنده غايت حر سويلى ايديلر . ظلمى ايله بتون اسلامنى تتره تكان حجاج بن يوسف . امير سنج بولوب بارغان وقتنده عرفات خطبه سيني وقتندن كيچكدرگان ايجون ابن عمر (رضى الله عنه) حجاجنگ چادرى يانينه باروب قاطى آواز ايله : «مصلحتتى زمانندن كيچكدرمه !» هالنده سويله مش ايدى . سالم بن عبدالله . احوالنگ اقتضاسينه كوره خطبه نى قسقه چه سويله مك مناسب بولوونى بيان ايتكان ايدى .

حجنگ ايك مهم ركى «عرفه» در . عرفه ايسه خطبه يعنى تعليم ايله بولغان وقوفدن عبارتدر . حجنگ ركى عرفه بولووى رسول الله نك هم ده «الحج عرفه» ديگان سوزى ايله ثابت بولسه ، عرفه وقوفىنگ دىنى و دنياوى ، اجتماعى سعادتلمزنى بيان و تعليم قياودن عبارت ايكانلىكى افدمزنگ فعلندن و اصحاب (رضى الله عنهم) نك عملندن هم ده افدمزنگ : «اسمعوا فانى اين ليكم» هم «اللهم هل بلغت» ديه اشهادندن وقطعى صورتده دلالت ايتكان آياتلردن معلومدر . افدمز حج و داعده ، عرفاتده سويله مش مشهور خطبه سنده بتون اسلاملرنگ سعادتلىرىنى مفيد بولغان قاعده و اساسلرنى تعليمى بعدنده «هل بلغت اللهم فاشهد» (۲) ديه حق تبارك و تعالى نى اشهاد قىلور ايدى . يعنى اوزىنگ ذمه سينه

(۱) ثم افيضوا من حيث افاض الناس .

(۲) امام عيسى : قوله اللهم فاشهد لما كان التبليغ فرضاً عليه اشهد الله تعالى انه ادى ما اوجبه عليه ، ديشدر .

هر بر یانلقنی قیلوب ده یالکر آراق ایچمگانلکدن اوزینی معصوم دیب اویلاب، ایچوچیلرنی آرتلرندن یمانلاب یوروجیلرگه نیقدر گوزل بر تعریض و نصیحت!

بو رباعیه سی بله خیام ایچکر دیهرگه تله می. بلکه ایکی مهم مسئله نی میدانغه قویماقچی بولا. برسی: ایچو بله مبتلا بولغان کیشیلرنی آرتلرنده سوگوب یانلاب یورماکر. دی. واقعا بو بیک طوغری بر سوز، چونکه آلارنی آلائی آرتلرنده یانلاو فائده اورینه ضرر کیره. آلا اول یانلاغان کیشیگه ایره گیشوب طاغن ده آرتغراق ایچهرگه طوتونالر. آلارنی بو بیک ضرری روشده ایچودن طیو ایچون باشقه بر فنی وحکمی چاره لرغه تشبث ایترارگه ووزلرینی اولاقه غنه چاقروب بیک مؤثر بر طرزده وعظ و تصیحت ایترارگه کیرهک. ایکنچیسی: «اوزینکی تویعه دهی، ایانکی تویعه دهی» دیکان شیکلی اوزینک، ایچودن ثلله نیچه درجه ضرری بولغان سعایت (ملتینک آراسنه علم و معارف نشر ایتو ایچون طرشوچیلرنی هیچ بر حق و سببسز حکومه تکه چاغو) خیانت، کذب و زنا شیکلی قباحتلرینی کورمانیچه، باشقه لرینک آکارغه قاراغانده ضرری اوزینه گنه منحصر بولغان بعض بر نچارلقلرینی کورو و آنی یانلاب سویله ب یورودن منع ایته. اولگیسی شیکلی مونس ده بزنگ آرابزده بیک کوب.

۲ - درکوی نیاز هر دلنی را دریاب

درکوی حضور مقبلی را دریاب

صد کعبه آب وکل بیک دل نرسد

کعبه چو روی برو دلنی را دریاب

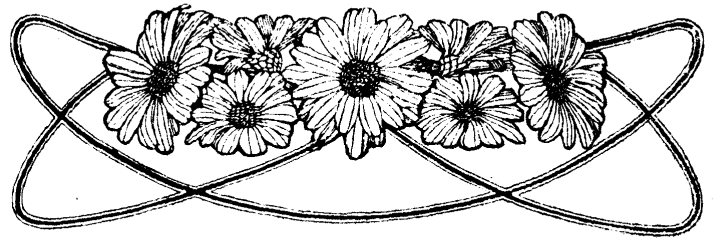
نیاز اورتنده هر کمنک کو گلینی طاب. حضور محنده قارشو

کیلوچینی جناب حقنی طاب. توفراق بله صودن یاسالغان یوز کعبه نك بر کوکل قدر قیمتی و بهاسی یوقدر. شولای بولغاچ کعبه گه نه ایچون باراسک؟ باشقه بر طرفقه کیت و برر کیشینک مشروع بر احتیاجن اوتوب کو گلینی طاب.

الله تعالی بنالرینک ال حرمتلوسی بولغان انسان قابینی قروچیلر ایچون نیقدر گوزل بر نصیحت! عمومی فرضلر نك هیچ برسنه قول تیدرمگان. شخصی فرضلر نك ال مهمی بولغان علمدن ده بتونلای محروم قالغان. کعبه شوشی دیب بخاراغه آلوب باروب مسجد کلان ایله نه سنده ایله ندرسه کده آکلاماسلق درجه ده ادراکسز و جاهل حاجیلر نك بر گنه توگل مک کیشینی یغلایوب حجنک حکمترلرندن هیچ برینی بیلمی، آکلامی، اشله می، کعبه نك اطرافنده ایله نوجی تودلردن هیچ آیرماسز قوری کعبه نی ایله نوب طاش آتوب قایتوب ده بتون گناهلرینی قویوب صافلانوب قایتدم دیب اعتقاد ایتوچی حاجیلر نك قولاقلرینه آقا فیلوب طاققاندا یوق

قیلدیغندن صحابه لرنی اسکات قیلیمق ایچون مأمورلر تعیین ایتمش ایدی (۱). اصحاب رضی الله عنهم حج وقتنده مذاکره ایچون بر اورن تعیین ایتوب ایرته نمازنی ادا بعدنده شونده مذاکره قیلور ایدیلر (۲). ابن عباس رضی الله عنه: «طواف صلاتدر لیکن الله طوافده سوز سویله مکنی درست قیلدی. برده سوز سویله سه خیر وفائده لی سوز سویله سون» دیور ایدی. (آخری بار).

امام محمد ظاهر بن ملا احمد زکی بایتوگالوف «تایصوغان».

عمر خیام نك رباعیاتندن بر آز

اولگی مکتوبلریجه آوروپا محررلرندن برینک عمر خیام و آنک رباعیاتی حقدغه فکرینی و اوزنک ملاحظه و مؤاخذه لرینی یازغان ایدم. ایدی حاضر غونه ایچون رباعیاتندن بر نیچه بیت ترجمه ایتوب اوقوچیلر نك نظر دقتلرینه عرض ایتماقچی بولام. فکر و موضوع اعتبارله ترتیب ایتو بایتاق زمانغه توقف ایتسکانلکدن و مینمده اول قدر فضله و قتم بولماغانلقدن کتابده غنی ترتیبی تعقیب ایتهم. کتاب ایسه بیتلر نك آخرلرنده غنی حروف هجا اوزرینه ترتیب اولنمشدر.

۱ - گرمی نخوری طغنه مزن مستانرا

کر توبه دهد توبه کنم یزدانرا

توفخر باین کنی که من می نخورم

صدکار کنی که می غلامست آنرا

اگر اوزنک ایچمیسک ایکان ایچوچیلر گه طعن ایتمه. آلارنی آرتلرنده یانلاب سویله ب یورمه. اگر جناب حق توبه ایتوگه موفق ایلسه مین توبه قیلوب پاکلانورمن. سین ایچیمیم دیب ماقتاناسک. فقط شوندی یانلقلر اشلیسک که آلا رغه قاراغانده ایچو بر نرسه توگل.

(۱) جریر: ان النبی علیه السلام قال له فی حجة الوداع استصنت الناس فقال لا ترجموا بعدی کفاراً یضرب بعضکم رقاب بعض. بخاری. (۲) عائشة: ان ناسا طافوا بالیت بعد صلاة الصبح ثم قعدوا الی المذکر حتی اذا طلعت الشمس قاموا یصلون. بخاری. ابن عباس: کان النبی (ع. م.) یسأل یوم النحر عنی فیقول لا حرج. بخاری. عبدالله بن عمر: ان النبی (ع. م.) وقف فی حجة الوداع فجملوا یسألونه بخاری.

۳ - دوری که درو آمدن و رفتن ماست

آنها نه بدایت نه نهایت پیداست
کیمی نزدند دلی درین معنی راست
کین آمدن ازجا و رفتن بکجاست

بزنگ کیلوب ده بر فیچه سنه مهمان بولوب کیته طورغان
دنیامزنگ نه ده اولی بار و نه ده آخری . قایدن کیلدک و قایده
کیته بز؟ بو حقدده نیقدر کوب سویلنگان بولسه ده طوغری سویله وچی
هیچده یوقدر .

واقعا چنلاب تیره نده نرنگ اویلاب قاراساق بو ایچنده
بولندیغمز عالمانک بدایت و نهایتی حقدده دینلر، فیاسوفلر
و قنلر طرفندن بیک کوب نظریه لر سویلنگان بولسه ده بولارنگ
آرسندن عقلنی تمامیه قناعتلندر لک بر نظریه اوچراتو بیک قین .

۴ - کونیکه می بماه شعبان نرواست

نه نیز رجب که آن مه خاص خداست
شعبان و رجب ماه خدایتد و رسول
مامی رمضان خوریم کان خاصه ماست

شعبان آینده ایچهرگه یارامی چونکه اول پیغمبرنگ آبی ،
رجب آینده ده ایچو درست توگل . زیرا اول اللهغه مخصوص بر
آی دیلر . شعبان بله رجب . الله بله پیغمبرنگ آبی بولغاچ بزگه
ایچهر ایچون اوز بزگه مخصوص بولغان رمضان آبی قالا . بز آنده
ایچهر بز .

۵ - یکهفته شراب خورده باشی پیوست

هاتانه نهی بروز آدینه زدست
در مذهب ما شنبه و آدینه بکست
جبار پرست باش ونه سهوز پرست

بر آظنه طوتاشدن شراب ایچکان بولسه کده صاقین جمعه
کیدلی دیب ترک ایته کورمه . بزنگ مذهیمزده شنبه بله جمعه ننگ
آیورماسی یوق ، سین کونلرگه تابونمه اللهغه غنه تابون .

بو ایکی رباعیه سی بله بعض بر آیلرنی وقایسی بر کونلرنی
لزومندن آرتغراق تعظیم ایوب عادتا آلا رغه تانوجیلردن کوله ،
استهزا ایته . مقصودی خواصنگ بر قسمی بله استهزا ایتمک ، یوقسه
متمادیا ایچکیلمک که مبتلا بولغان بعض بر عوامنی سنه ده اوچ آی
وهفته ده بر کون ایچودن طیو ایچون ترتیب ایتلنگان یوغاریده غی
نظریه بتونله یوک آباق آستینه آتیله چق بر سوز توگل .

۶ - هرگه که غمی ملازم دل شودت

باقصه کار خویش مشکل شودت
حال دل دیگری باید پرسید
تا خوشدلی تمام حاصل شودت

قایغوغه دوچار بولغان یاخود اشک مشکله شکان وقتده بولاردن
قورتیلوب ممنون بولو ایچون باشقه لرینک حالن صورارغه تیوش ، دی .
بیک طوغری بر سوز ، چین تیمهس چر ایثار کشیلر ایچون بیک
کیره کلی بر وعظ . چونکه آندی وقتده باشقه کشینگ حالن
صوراسه ک اول کشی مونگ شیکلی قایغو و مشکله کلرنی کوروب
اوتکارگان بولسه سیگا بولاردن قورتیلونگ چاره سینی اوگره تور ،
یوقسه باشقه بر توری یاردم ایوب سینی یواتور ویاخود باشقه سینگ
حالن صوراب آنک مگ توری دردکه مبتلا بولغانینی اوگره نور ؛
دینی ، ملتیی و وطنی ایچون بتون ملکینی و جانینی فدا ایتوچی
وطن و ملت ایچون سینگ عقلنگ تصور ایته آلماسلق درجه ده
بلالرگه قاتلانوچی بیک کوب کشیلر بولغانینی کوررسنگ ده
اوزگنگ مثلا فلان کیومنی آلا آلمی و یاخود فلان تیاتروگه
بارا آلمی قالغان ایچون قایغورووگدن اویالورسن .

۷ - در چشم محققان چه زیبا چه زشت

منزلکه عاشقان چه دوزخ چه بهشت
پوشیدن بیدلان چه اطلس و چه بلاس
زیر سر عاشقان چه بالین و چه خشت

اهل تحقیق نظر نده نه گوزل بار نده چرکین ، عاشق لرنگ
اورنی نده جنتدر نده جهنم . کوکلسز کشیلرگه جفک بله کیندر
کیو ایکیسی ده بر ، عاشق لرنگ باش آستنده طاش یاخود مامق
مندر بولو آراسنده آیورما یوق . حقیقتاده شولای : محقق لر نظر نده
اشیای طبیعیه آراسنده گوزلک و چرکینک آیورماسی یوق ،
همه سی ده اللهنگ مخلوقلری و همه سی ده گوزل . اللهغه چنلابوق
عاشق بولغان کشیلر - بار ایسه - جهنمدن قورقماغان شیکلی
چینکده امیدله نمیلر . آلاز ، نی امله سه لرده یالکر الله ایچون گنه
اشیلر . کوکلسز کشی ، کوکلی کینک و صنوق کشی گه نیکنه کیسه ده
باری بر ، آنک کوکلی کو تاریلغی . بزده ده « کوکلسزگه کیوم
کیشمی » دیلر . چنلاب عاشق بولغان کشیگه مندر بله طاش
آراسنده درستونک آیورما یوق ، اول معشوقه سی بله برگه بولسه
آگرغه طاش ده مامق بولا ، آبرسه مامق طاشدن ده قاتیراق
طیولا . ثلی کوبدن توگل گنه « لوزان » غزته لرینک برسند شولای
بر قزنگ عاشقندن آیرماس ایچون اوزینک یورتن یبرن طاشلاب
تام برسنه باشقه کشیگه کورغانیچه زور بر بوچکه ایچنده باشاغانلغینی
اوقوغان ایدم . بو خبرنی یازوچی محرر افندی ده مقاله سینگ ک
صوگنده « اساطیری . دیله چک درجه ده قوتلی محبتکه مالک بولغان
بو ایکی عاشق قه بز خیرلی بر نکاح تلیدز » دیب قنی ایته ایدی .

۸ - آن به که درین زمانه کم کیری دوست

با اهل زمانه صحبت از دور نکوست

آنکس که بجملمکی تورا تکیه بدوست
چون چشم خرد بازکنی دشمن اوست
بو زمانده آزاراق کشی بله دوست بولغان یاخشی، بو زمانه
کشیری بله یراقدانراق صحبت ایتو خیرلی، سینک بله بتونلای
دوست کورنگان کشیگه چنلاب عقل کوزگنی آچوب قاراساک آنک
اوزیگه دشمن بولغانن کوررسن. بیک کوب دوستر حقنده ایک
طوغری بر سوز.

۹ - با دشمن و دوست فعل نیکو نیکوست
بدکی کند آنکه نیکیش عادت و خوست
با دوست چه بدکنی شود دشمن تو
با دشمن اگر نیک کنی گردد دوست

دوستقه و دشمنغه ده یاخشلیق ایتو یاخشی، یاخشلیق قیلونی
عادت ایتوب آغان کشی اوزی ده یانلق قیلماس. اگر دوستیگه
یامانلق قیلسهک اول سیکه دشمن، دشمنیگه یاخشلیق ایتسهک اول
اوزیگه دوست بولور.

خیامنگ موندن مقصودی شخصی دوستلق و دشمنلق
بولورغه کیردک. یوقسه دینی و ملی
ضررکیترو ایک زور فضیلت اخلاقیه دن برسی، هر کیمنگ حاضرگه
ایک مهم و برنجی وظیفه سیدر و بتون آوروپا فلسفه سینک روحی
و اس الاسایدر، یعنی توب نیگری.

۱۰ - باما ملک آهنگ ندارد عجب است
کر بر سرما سنک نبارد عجب است
فاضی که خریده باده وقف فروخت
در مدرسه کرنیک ندارد عجب است

بزنگ اشبزنک همان کیری کینکاینه عجبله نورلک توگل،
باشبزغه طاش یاوماغانغه تعجب ایتورگه تیوش. بزنگ قاضیلر مز
وقملرنی صاتوب شراب آلوب اچکچ، اول وقتلر بله تربیه ایتلوچی
مدرسه شاگردلرندن یاخشی و خیرلی کشی چیقماسه تعجب ایتوگه
حقمز یوق.

عالم اسلامده غی میلیاردلر قیمتنده گی وقتلر سؤ استعمال
ایتوله باشلاغاچ مدرسه و مکتبلریمز خراب بولدی و آلوده
سؤ استعمال ایتلورگه باشلاندى. لازم و ملزوم بو ایکسی
هر حالده بتون مسلمانلرنی انقراضه بیک یاقینلاشدروب قویغان
سبیلر نك ایک مهملرندن برسی بولورغه کیردک.

شرط الواقف کنص الشارع ديب طماق توپلری یرتیلغانچی
چقروچی بتون عالم اسلام ملالری، وقتلرنی سؤ استعمال ایتدیلر،
بخارا دامالری عصرلردن یرلی وقف بولوب دوام ایتکان مدر-
سهلرنی بالالردن قالغان میراث اوپلری شیکلی ایتوب صاتدیلر

وصاتالر و مونک اسمینه ده «حیلۀ شرعیه» دیلر. شریعتده حیلہ می
بولور بولسه ده شوندیعی بولور؟ بخاراده یوز الیشر بولمه لی
مدرسه لر بار و شول بولمه لر نك هر بری یوز روبله دن باشلاب
آلتی مگ روبله گه قدر صاتیلادر. آنه شول آلتی مگ روبله لک
سوداده هر بولمه ایچنده گی بر روبله لک اورندقتی سودالاب
صاتقان بولالر و گویا شولای ایتوب اللهنی آلدیلر. بز وقف بولمه نی
صاتمادق ملک بولغان اورندقتی صاتدق دیلر. بخاراده چاقده مینم
بیک اوصال بر شریکم بار ایدی. اول: قیامتده الله تعالی بزنگ
شوشلای ایتوب حجره صاتوچی دامالرنی زور بر صاوت ایچینه
صالوب جهنمگه آتاقچده «مین سزنی یاندریم صاوتنی یاندرام
بوده حیلۀ شرعیگه قارشو حیلۀ شارع» دیه چک، دی طورغان ایدی.

۱۱ - سر دفتر عالم معانی عشق است
سریت قصیده جوانی عشق است
ای آنکه خبر نداری از عالم عشق
این نکته بدان که زندگانی عشق است

معنویات عالمینک دفتر باشی بسمله سی عشق و محبتدر،
یاشلک قصیده سینک باش بیتیه ده عشق و محبتدر. ای عشق عالمندن
خبرسز بولغان کشی! شونی یاخشی بل که «حیات»، محبت
دیکدر. یاشامق سومک دیکدر.

فی الحقیقه دنیا ده گی بتون موجودات و خصوصیه حیوانات
و بالخاصه انسانلر آراسنده عاشق بولماغان کشی یوقدر. فقط شول
قدر بارکه، عشقنک درجه سی و معشوقلرنک نوعلری مختلفدر.
کیمسی قزغه عاشق کیمسی قرغه، کیمسی اللهغه عاشق کیمسی
موللاغه، کیمسی آتقه عاشق کیمسی اتکه الح. ملتینه و مسدکینه
عاشق بولماغان کشیلر یاشامق صفتندن محرومدلر.

۱۲ - من بنده عاصیم رضای توچکاست
تاریک دلم، نور صفای توچکاست
مارا تو بهشت اگر بطاعت بخشی
آن مز و بود لطف و عطای توچکاست

یاریم! مین عاصی بر بنده گمن، سینک رضاک قایده؟ کوکام
قارا، سینک آنی یاقتورته طورغان صفوتی نورک قایده؟ اگر
جنتی میگا طاعتم ایچون یرسهک اول مینم حقم بولور، سینک
لطف و عطاک قایده؟

۱۳ - بیکانه اگر وفا کند خویش من است
و رخویش جفا کند بداندیش من است
کر زهر موافقت کند تریاقست
و کر نوش مخالفت کند نیش است

چیت کشی بولوبده میگا وفا قیلسه اول مینم قرده شمدر،

ملالقدن کو گل صوونو و آنک سبیلری

۲۸

۱) ملالقدن کو گل صوونو و آنک سبیلری، اخلاقلری، اجتماعی و اقتصادی حاللری جهندن اینک حرمتلی، عزیز بر اورن هم بو اورنده طوروب ملت ایچون بیک فائده لی و بیک کبره کلی خدمتلیر ایتمک ممکن. البته موندن ملا بیک مهم رول اوینی. اما ملالقدن احوال زماندن خبردار، هر تجدیدی، هر اصلاحی قبول قبله تورغان منورالفکر بر آدم بولووی شرطدر. چونکه ملا، دینی طوتوده، اخلاقلی بولوده اوز قومینه اورنهک بولسه باشقه لرده آکا اهره و آنک قیلغانینی قبله، طویلغانندن طیوله. ملا، دینی محکم طوتوقان وقتدهده یعنی دینی بولغاندهده همه خرافاتلردن آریچوب، علقه هم وقوعه موافق بولمغان اعتقادلردن صافلاب، صاف دینده گنه محکم بولووی تیوشدر. اگر شولای بولماسه - ملا شولای ایتمهسه - امید ایسگانک عکسنجه، ضرر بیرووی کورنوب طورادر. اخلاقلی بولودهده اوشاداق دینی طوتوده، اورنیدر حتی آندنده زورراق. ایندی بر قوم و یا بر ملت دینی و اخلاقی جهندن توزه لوب یتدی، اجتماعی و اقتصادی جهتلرینی توزه تک بیک اساندر. چونکه اول قومک باشنده قیچاندن بیرلو «دین» دن دینه سانالوب کیسگان خرافاتلر (مثلا: توری طیولر، مجلسلر) ملالقدن اورنهک بولووی یاخود سوبله وی سبیلی بونلر بزگه لازم توکل ایکان، اعتقادی اورنلاشدهده شول طوی و مجلسلرگه بیروله - اسراف قیلنه طورغان آچهلر اوزینگ حاجتی کیره گی یولینه صرف قیلنه لرده اقتصادی جهندن ایرکنله بطن آلورینه سبب بولادر. شولای ایتوب اول، قومینگ اقتصادی و اجتماعی، دینی و اخلاقی جهتلرینی توزه شدروب آنلرنی جن یولغه سالوب ییارگان بولادر. بو جهندن ملالقدن ملتینه ایسکان خد، تینگ بهاسی یوقدر. زیرا ملتینی اقتصادی بولگونلکدن - یوق بولودن قوتقاروب، ینه دن دنیاغه چغاروب آباق غه باصدروب قویو خدمتینی ایسکان بولا. ملتکه موندن ده زور درجلی خدمت بلکه آز بولور.

قردهش بولا طوروب ده جفا ایسه دشمنمدر. زیرا طبیعتکه موافق و فائده لی بولغان زهر دوادر، بعض بر مخالف بولغان بیک طانی ایچملکر زهردر. بو مضمونده بر بیت متنیسنگ دیواندهده بار: «آنف من اخنی لابی و امی * اذا مالم اجده من الکرام» «اگر کریم و اخلاقلی بولماسه آنا آنا بر طوغان قرده - شمدن بولسه ده یزارمن» دی.

۱۴ - روزی که جزای هر صفت خواهد بود

قدر تو بقدر معرفت خواهد بود

درحسن صفت کوش که در روز جزا

شر تو بصورت صفت خواهد بود

هر بر صفتتگ اوزینه مناسب جزاسی بیریله چک قیامت کوننده سینگ ده قدرک علم و معرفتک بله اولجه نه چکدر. اوصاف و اخلاقلی تورتورگه طریش چونکه سینگ قیلغان نچارلقلرک سیکا بر صفت بوله حق و سینده آنلرنک هر برسی مقابلهده جزا کوره چکسن.

۱۵ - قومی را کداف در غرور افتادند

قومی زبی خور و قصور افتادند

معلوم شود چه پرده ها بر دارند

گر کوی تو دور دور دور افتادند

انسانلرنک بعضیلری لاف و کداف بله مغرور بولیدلر و سنی انکار ایتیدلر. بعضیلری سیکا اشانسه لرده حورلر و جنت سرایلری آرتدن توشیدلر یعنی شولارنی امید ایتوب کنه سیکا طاعت و عبادت قیلیدلر. بر کون کیلوب اورتاده غی پرده لر کوتارلگکچ معلوم بوله حق که: بولار هر ایکسی ده سیندن براق و بیک یراقه کیتکانلر.

عمر خیام حفته بر فکر حاصل ایتو ایچون آنک رباعیاتدن شوشی اون بیش دانه سینی ترجمه ایتوب اوقوچیلرغه تقدیم ایتهم. باشقه وقتقه باشقه متاع. عالم جان الدرسی. بلجیقا - «ایه ز».

قطعه

قایدن باشلانسه خدایغه بوی صونو،
آنده جن، بختلی طورمش باشلانا.
اما دینسزلکگه بولسه یول صالو،
شونده جن طورمش بته، اش تاشلانا.

ک. پاتی.

۲) ياخشى آدملىرىك بو اورندن طايوب طورولندن وانلر اورننه ايكنچى بر لياقتسىز بايغورالرنىك كىلوب اورنلاشولرندن بىك كوب ضررلر بار. شونكله برابر بو ضررلر فقط بر آدمگه ويا بر نيچه آدملرگه خصوصى غنه بولماينچه عموم ملت، عموم قوم ايچون زور ضرر. زور ضياعدر. آنىك ايچونكه لياقتلى و فكري آچق. احوال زماندن خبردار آدم تمام بيچاره حالينه كيلگان قومنى - اولنى. طرشوب يولى ايله اش ايتديگنده. آنلرنى اوزى ايسته گان حالتكه قويويى اقتصادى واجتماعى. دينى و اخلاقى جهتلرندن بولسون صافلاوى. ترقى ايتدرووى بىك ممكن و طبيعى بر اشد. اما شونداى آدمنىك عكسینه بولغان قورى قواعد ياتلانغان و شونكله جريان زمانه غه قارشى طوروب ماتاشقان. خرافات و بوزوق - چروك اعتقادلر ايله قومنىك باشلرينى زهرله گان. هر جهتلر آنلرنى بند ايتوب قويغان. قومىنى يالقاولقغه سويرى طورغان بر آدم بولسه توزه لىگان قومنى - اولنى ده يوق ايته چكى. بر باد ايتوب تاراتاچاغى. آرائرينه دشمانلق ساچوب بر برينه ياردهن قالدراچاغى هم بىك طبيعيدر. شونك اوچون ده ملاق، اماملق صفتى لياقتلى آدملرده بولورغه تيوش. لىكن اهلسز، چلانغان قازغار كى قوروشوب طورغانلرده. پچان چومه له ندهى قاباروب او طورغانلرده بولماوى فرضدر.

۳) حاضرگى كونده گى ملازمىنى ايكى صنفقه بولمك ممكن: فكريلى آچق. فكريلى توبه ن، حتى پهس درجه ده كيلرگه. بو اورنده ايكنچيلرى حقنده سويله ميمزده. برنجيلرى ايسه، يعنى فكريلى آچق ديكلرغىز اوزلرى ايكى گه تقسيم قيلنه لر: على فكيلر، آچق فكيلر. عادتده بزده ملا بولوچيلر يعنى مخدوملر يكرمى، يكرمى بيش ياشلرينه قدر آنلرنىك تربيه سى. اوزلرينىك اجتهادلرى ايله مدرسه ده بولونلر. آنلر اول زمانلرده هبچ وقت معيشت ايله بر گه قارشى بهرلشميلر. معيشتنى چنانغى ايله، چن چندن تانوب يتكره آلميلر. آنلرده مدرسه ده وقتده تورلى خياللر. تورلى پلانلر آلدو يورى. باشده نه يله نه. بونلر ك وجودگه كيلوب چغووينه آنلر ك مادي جهتلرى زور خدمت ايتو. قش او قىلر جاين خدمت ايتلر. جايدو كوبردك آچق طابلسه ايندى اول وقتده قشده بولا طورغان شادلقنى سويله مه ده، پلانلر دخى ده توزوكله شه، خياللرده اوست اوستلى بولر كيتلر. شولاي ايتوب سيزمى ده قالار بر وقت ۲۰-۲۵ ياشلرگه باروب يتلر. ملاده بوللر. بر اولغه ده باروب توشلر. مونه ايندى بو وقتده معيشت ايله ققرش، زه نجال طار تيش باشلانا: آرى باروب بهريله، ييرى كيلوب بهريله، آلاى ايتو، بولاي ايتو - يوق بولمى؛ خلاصه: تمام قينلىقده قالا؛ بر ياقدن بالا كوبه به باشلى، ايكنچيدن

حيات - معيشت ايتو كوندن كون قينلانا بارا. مونه شول وقتده غنه بزم ملالرمزىك فكريلى ده آچيلا. جديدده بولا، مکتبده تربيه قىلا، آندى موندى جمعيت اشلرينه ده قاتوشه؛ لىكن بولر اوزلرينىك اصولسز بولولرى سببلى ثمره سز قالار. بو وقتده ملا: مدرسه ده عمرلر بوشقه اوزغان ايكان. ديبه نه رنوب قويه. مونه بو فرقه ملالر - «فكري آچق» ملالر، لىكن ملاق مقدس بر وظيفه، ايزگو بر خدمت، ايزگو بر اش؛ شول يولدن آيرلماو تيوشلى ديوب ايمان كيتروچى ملالر توگل. بلكه جايى طوغرى كيلدكده تيزر ك طيارغه «ماميئت» ازله گان ملالردر. مونه بونلر، بو صنف ملالر بالالرينى ملاق غه رغبت ايتدرووچى، بالالرينى باشقه خدمت ايچون حاضرله وچى ملالر. چونكه آنلر ك اوزلرينه معيشت ايتو، حيات اوچون تارتشو. تنازع بقال طوبونوب طورو اوچون ققرشو بىك قين بولوب كورينديگندن «اوزم بولاي بولدم ايندى بالانم ميگا اوپكله مه سونلر، ملاق نك شوندى قين خدمت ايكانون اوزى بله طوروب ميني اوز اورننه ملا ايتكان بيت، ديه شكاييت قيلماسونلر. آنلرنى استقبالدرينى آسانلق ايله تابا طورغان ايتوب تربيه ايتيم» ديه بالالرينى باشقور ايچون حاضرلير. لىكن بو اعتقادك آنلرده اورنلاشويينه سبب، يوغاروده نه ايتديگمچه. اوزلرينىك حيات - معيشتك بارشندن بى خبر صورتده تربيه قىلنوليدر. ملالرمزدن. غنولرينى اوتهم.

ايندى على فكريلى ملالر بار. آنلر ايسه تماما بولسه ده «آچق فكيلر» نك عكسيدرلر. آنلر ملاق ملت ايچون، دين ايچون على بر خدمت، ملاق مقدس بر وظيفه ديه توشنوچى ملالردر. اوز وظيفه لرينى صوك اجتهادلرينى صرف قىلوب اوتو وچى هم شول سايله ده مسعود بولغان ملالردر. نه نه بو ملالرده ملاق غه محبت ده بار، ثبات ده بار شونكله برابر دينلرينه هم ملت لرينه محبت ده، ايزگو نيت ده بار. بو صنف ملالردن البته اميد بىك زور هم ملالرنىك كوبسى شول صنفقه تابع بولسلر ايندى ديكان تله كده بزده بار. مونه بو صنف ملالر بالالرينى ملاق غه تربيه قىلوچى لردر. البته زمانىك بارشينه موافق، حيات، ميداننه چقانده آروب قالماسلق ايتوب تربيه قىلوني آنلر اوزلرى ده بله لردر.

۴) اگر ملت افرادنده وياخود ملالردن «آچق فكريلى» لرده شوندى فكر بولسه يعنى ملاق هم دنيا هم آخرت ايچون خيرسز بر اورن ديسلر. آندى ملالرنىك وملت افرادينىك «على فكريلى» ملالردن عبرت آلورلى تيوشيدر. شول وقتده غنه هم اشدو ثبات واوستلرينه آغان وظيفه لرينه چندن محبت بولغانده غنه بو اورن، آنلر ايتكانچه هم دنيا هم آخرت ايچون خيرلى بر اورن بولاچقدر. ديك اصلاح قيلماسلق ايچونده ملاقنى مقدس وظيفه، مقدس

خدمت؛ ملت ایچون، دین ایچون التزام قیلنغان خیرلی اش دیوب طایماق تیوشلیدر.

۵) یوقاروددهغی دورت سؤالنگ اهمیتی قدرنجه بو مسئله بیک زور اهمیتی حائز بر مسئله در. هم ملت منفعتی جهته زور اهمیتی بر مسئله در. چونکه ملالاق ملتنگ یازمشی، ملتنگ کیله چه گئی - استقبالی آگا طایشرلغان مقدس بر وظیفه ملیه در. ملتنگ، بیگره کده اول خلقینی تشکیل قیایان قسمینگ بار بولوب کورینه چه گئی ده، یوق بولوب بتوب کیته چه گئی ده شول ملالاق ده در.

۶) مینم عندهمه بونلر قدر اوک اهمیتی بر مسئله، بر سؤال یوقدر. بولسه اهمیت جهتدن ایکنجی درجه ده در. بنا علیه اورن مساعد بولادیغندن آنلرنی یازمین. غفور عثمانی. «باکشی اورگانج».

۲۹

۱) نجی سؤالنگ جوابی: دین، اخلاق جهتلر نندن امامتچیلک بیک حرمتلو اورون. اول اورندن ماتکه فائده لی خده تیر کونه رگه ده ممکن؛ اگر محله امامی فکری آچق آدم بولسه مطلقا خلقه اورنه ک بولا. اما اجتماعی هم اقتصادی اشلرده اوزینگ یابلیغی بولسه فقط، اورنه ک بولا آلا. فقیر امام خلقه اجتماعی اشلرده تأثیر ایته آلی، اقتصادی اشلرده فقیر امام خلق قابغوسی برلن یوری آلی.

۲) نجی سؤالنگ جوابی: لیاقتسز کیشیلرنگ امامتچیلکری خصوصی کیشیلر ایچونکنه نوگل بلکه عموم ایچون ضررلی. مثال ایتدروب صمار گوپیرناسنده ایکی آوانی یازام: برسی «نه بدری» قریه سی، ایکنجیسی ده شونندن بیش چاقرم یاغاده «زیرکلی قواق» قریه سی. بو قریه لر علم، عمران جهتدن فوق العاده زور آیرما برلن آیرلار. «نه بدری» قریه سنده امام عاقل افتدی آشما سف ننگ اجتهادی برله «غونه الاصلاح» اسنده ۸ صفلی ۲۳ تره زده لی بیوک بر ملی مکتب هم شول زورلقده قزلر مکتبی وجودگه کیلگان. ۳ معلم، ۲ معلمگه کچکنه گنه اول خلقی وظیفه یردلر. خلقده یابلق بتون، اخلاق گوزله، روح کونه رنکی. غایت آچق فکریلر. «زیرکلی قواق» قریه سی، یا خدای! بو قدرده طاشلاندىق قبرگه اوخشاغان اول بولور ایکان. مع التأسف بو قریه ننگ امام افندیسی اصول جدیده مکتبیرینه هم خلقنگ باشقه ترقیاتینه مخالف بر کشی ایکان، کوب وقتلر بازارلرده، روس اوللرنده اوتکاره دیلر. مونه بو ایکی قریه ده گئی چیر برلن کوك آراسی قدر آیرما برده شکسز ایکی امام افدینگ تأثیر نندن در.

۳) نجی سؤالنگ جوابی: فکری آچق ملالرنک، ملالقدن رغبتلری قایتونک سببی: فقط اقتصادی حالنگ نچارلغندن. محله طرفدن برلگان حصولنگ یلدن یل آرایا بارووی. بتون آدم بونی اعتراف ایتسه کیره ک.

۴) نجی سؤالنگ جوابی: ملالاق دنیاوی جهتدن خیرلی توگل؛ کو گل هم زمان تله گان نرسه ننگ کوسینه ملالاق منصبی قارشی توشه. لکن اختراوی جهتدن خیرلی اورون بولسه کیره ک: بو گایات قرآیه، احادیث شریفه لر دلیل. اگر اماملر، علمادیب اطالسه.

۵) نجی سؤالنگ جوابی: ملت منفعتی جهتدن ملالاق اورنی، صو برلن هوا قیلندن اهمیتی مسئله لر در. ۲) نجی سؤالنگ جوابنده یازلمش ایکی امامنگ حالی، هم ایکی قریه آراسنده ترقی و تدنی ده گئی آیرما فقط اماملر تأثیری، ایله ایدیکی میگا بیک آچق معلوم.

۶) نجی سؤالرنی ترتیب قینوب یازارغه و قتم ده، بلمم ده ایرک یرمه دی، فقط آتام قارت بر امام بولغانغه تجربه برله بلمم: اوللرده خلقنگ علمی، اخلاق، اقتصادی ترقیاتینه معلملر، بایلر، اولنگ استارسته لری و اوچیتلار نبقدر خدمت ایته آلسه لر، شبهه یوق که اماملر همه سندن اوستون طورالر، همه دن آرتق خلقنگ ترقی یاتدیلرینه سبب بولالر. آچق فکری اماملر یتشدروب ملتنگ حالنی اصلاح قیلور ایچون فقط اماملر مزنک اقتصادی جهتلر ن تأمین لازم. حاضرده آچق فکری آدملر مزنک امامتدن قاجولرینگ باش سببی شول. آندی افندیلر ایچون بردن بر چاره مسلمانیچه نی مدرسه ده اوقوب بازغانده خصوصی روسجه اوقورغه کیره ک. ملا یولاق آچق فکری افندی برلکده اوچیتل هم بولورغه کیره ک. بو اش امامتچیلک که هیچ ضرر کیتورمی، حکومت هم مساعده ایته. ازوانیه اوچیتلک که امتحان طونار ایچون حاضرنده کوب نرسه بلورگه کیره ک. اوکازنی اماملر. Городск. ахунъ لغغه طوتقان امتحان برله اوز اولارنده غی زعیسناوا اشقولالا. سنده اوچیتل بولوب اوقته آلار. مونک امتحاننده یاخشیغنه روس تلی هم روسنگ صرف، نحوی بر آز صورالا. هم انشاء изложениа یازارغه کیره ک. تفصیلی بلورگه تله گان آدم مسکواده. «Общественная Польза». شرکتینگ. А. С. Пругавинъ تألیفی «Законы и Справочныя свѣдѣнія», اسملی کتابنی قارار. حق ۳ صوم ۵۰ تین. پیتربورغ هم مسکواده کتاب مگازینلر نده بولسه کیره ک.

معلم: کریم مشرف. کاسیم.

«طورمش» آلارنی تله ر تله مه س شوندى ازگه توشه رگه مجبور ایته . بوگا ملت - خلق عیبلی . بره وونك قولنده غی « صدقه » غه کوز نگوب هر تلهك واراده سن شونك یولینه فدا ایته رگه . جانن عزیز بولغان حریتن تابا تورغه ، سلامتگی قولندن اچقغان غریب - بیچاره لر یاخود حیثیت و شرفنگ نی ایکانن آ کلاب به آماغان بنده لرگنه رضا بولور . صوگ یلدرده اماملرمنك ده باشلرینه آك کروب اوزلرینک حیات کارتینه سنده یندی اورن آغانلقلرن یندی ره وشده یاشاگانلکلرن توشونوچیلر بولدی . و بونك نتیجه سنده شاقتی اماملر اوز اورنلرینی تاشلاب معیشت یوللرینک ایکنجیسنی اختیار ایتدیلر . بو اماملر ، طورمش وزمانك کیدشنی اطرافلیچه آ کلاغان ، ملتیزنك حاضرگی حالینه تیوشلیسنچه توشونگانلکلرننن بالارینی ده اوزلری آچیسن تاتوب چقغان ملائغه توگل بلکه زمانغه موافق ایکنجی یولده تربیه ایته رگه کرشدیلر . آتالق شفقتی ، بالارن ایکنجی یولده تربیه ایته رگه ، اماملرمنی سوق ایتدی .

۴) ملالق اورنن اصلاح ایتو ایچون اولا دوخاونوی صابرل- نیه نی اصلاح ایته رگه کیرهك . چونکه : ملالق اورنن اصلاح ایتو ، ملالرغه زالویه تعیین قیلو و آدارنك معیشتلرن تأمین ایتو برله گنه ممکن توگل . بلکه شول مقدس و حرمتلی بولغان دینی « منبرگه » ، هم دنیا هم آخرت سعادتلرینی کیگ ره وشده آ کلاغان و ماتینک بخت ، سعادتینه اوزینک بارلغن فدا ایته رگه حاضر طورغان چن اماملر و یغمبرنک چن وارنلرینی یتشدررگه کیرهك . بو ایسه روحانیلرمنک منبعی بولغان دوخاونوی صابرانیه نك همتی ایله گنه میدانغه کیله چك . اگر صابرانیه ، « منبرگه » ملالرنک حقیقی استحقاقلیسنی و منبرنک یندی اورن ایکانن آ کلاب ، یغمبرمنک سیرتنی انه سننن جینه قدر جنتکله ب بلگان ، دنیا و آخرت سعادتینه ملتیزنی آوب باروب چقارا تورغان یوللرینی آبروب تانوغان فعاللرن چقارسه ، معیشتلرینی توزه توب هیچ کنسک کیغینه تابع بولماینچه اسلام روحی برله روحلاندروب چن مسلمان اعضالری حاضرله رگه ایرك بیرسه - ملالق اورنی . دنیا و آخرت ایچون خیرلی بر اورن بولوب نه ورله چکنده شبهه یوق .

۵) ملت منفعتی جهتندنده بو مسئله برنجی اورتنی آلا . چونکه : اماملرمن ملتنگ یوغاری طبقه لرنده بولغانی کبک ایك توبان طبقه لری اچنده ده بولالر . بنا علیه : ملتیزنك حقیقی سرینه ، احوال روحیلرینه تانش بر صنف بولسه ، اولده شبهه سن اماملرمن بولورغه طوغری کیله . اگر خلقمزنغه چن خدمت ایتارگه قولندن کیلگان اماملرمن بولسه ملتسکه زور فائده کیترلر ایدی .

۶) نجی سؤال مینمچه شوشی ره وشده بولورغه تیوش :

اچندن چغبنده دنیاغه زور اوزگارش یاصاغان ؛ مدنیت ، معارف توشلرینه ده کرمه گلن تاراو و طوزغان عربلرنی ، چیرك عصر اچنده اخلاق و اقتصادی جهندن برنجی درجه گه منوب بر نقطه غه حیغان و نهایت دهشتلی بر حکومت میدانغه کیتورگن محمد (علیه السلام) در . بنا علیه : ملالق اورنی دین نقطه سننن قاراغانده ، حرمتلی و عالی بر اورن بولا . بزنگ تورك - تاتار قومینک قاراشنده ، منبردن سویله نگان سوز برله باشقه اورندن سویله نگان سوز آراسنده زور آیرما بار . کیرهك یندیگنه یرده بولسون منبردن سویله نگان سوزنی ، خلقمزن آیروجه اعتبارغه آلا و کوب وقت خاطرندن چغامی . شولایوق منبردن تلقین ایتلگان سوزنی درستمی یا گشمی ایکانن تیکشرب طوررغه ده کیره کسنمی . بو ایسه : ملالق اورنینه (منبرگه) خلقمزنک سو بوکلی و مقدس کوز ایله قاراغان بلدره . شوکارغه بناء : منبردن طوروب ، ملتیزنك اخلاقن توزه ترگه ، اقتصاد ایله تانشدروب ، معیشتلرن آغه یباررگه . آرالرینه « برلك » نی یرله شدروب برسنی ایکنجیسنیه نق به یله رگه ممکن . خلاصه : منبر ، اقتصادی و اجتماعی هم اخلاقی جهندن برنجی اورنده طورادر .

۲) خلقمزن قاراشنده شوندى اشانچلی (بزنگ ملت منبردن سویله نگان سوزنی یالغان دیب باعی) و حرمتلی بولغان اورنغه لیاقتسز کشیلر اورناشهلر ، مونك ضرری خصوصی کشیگه گنه توگل بلکه عموم ملتک بولاچق . چونکه : بزده قای یرده گنه بولسه ده بر مسجدک ئیه بولماغان اول (شهر ایکی باشدن) یوق دیب نه یته رلک درجه ده آز . اگر هر محله امامی ، اوز اهالیسن یاخشی تربیه ایته آلمی همانده شول : قرق فرض . دره الناصحین ، نصیحت الصالحین کتابلرننن او قاشدرلغان خرافات سازلیغنه باطرسه . ملتیزنك « گوده » سی شول محله لرنک جیستغندن تشکیل اولغا . نلقدن ، بونك ضرری عموم ملتک بولاچقنده کم شبهه ایته ر ؛ .

۳) بوگا قدر بزده اماملر صنفی ، تیک خلقنن توشکان صدقه و میتدن آغان فدیهلری آرقاسنده غنه معیشتلرن تأمین ایتوب کیلدیلر . بو فدیله ، صدقه لرده آلرک قولینه بیک آساتلق برله کیلوب کرمه دی . بلکه ، آنی قولغه توشرو ایچونده ، بایتاق مرآتلیق ساتارغه . تورلی ، تورلی افسونلر ایتوب مک تورلی طبیعتلی کشینک کیغینه تابع بولورغه . موزیکنک هر قیله نش و هر سوزینه قوشه . تلر یاصاب قوراینه بیورگه ، اماملرمن مجبور بولدیلر . بو طوغروده اماملرمنی هیچ بره و عیبلی آلماس . چونکه : حیات و معیشت دیگان نرسه : کشینی اوتقه توشروب یاندر ؛ صوغه توشروب غرق ایته ؛ بر مملکتی ایکنجیسی ایله صوغشدروب قان دریالری آغزا . اماملرمنك قوللرنده هنر و بایلق بولماغانلقدن

دیگانی کجی لیاقتسز ملالر قوملرینی شوشی روشده خسارنکه اوستردب آلوب بارغانلری یاشررلک حال توگلدرد. ایمدی تجربی مشاهدی دلیلرگه قاراب لیاقتسز کشیلرنگ ملا بولولری ملت گه ضرر بلکه هر ضررنگ باشی دیمک خطا اولماسه کیرهک. هر ملتنگ علماسی دین دنیا اشلرنده یول باشچیلری اولغانلقدن امور ملتنگ توزک یا بوزقانی علماغه باغلانوی کوز آلدنده غی حقیقتدر. «اینگ یاخشی و اینگ یمان کسهده عالمدر». «بوزق ملالر دجالدن ضررلیدر». «امتیه خرابلق ایکی تورلی کشیدن ایرشور: بوزق ملا، نادان دینچی» مضمونلرنده غی حدیث شریفلر، لیاقتسز ملالرنگ اینگ ضررلی مخلوقلر ایکانن بیلدره در. واقعا ملالری لیاقتسز، افرادی آکسز ملت، اچدن چری باشلاغان نرسه کجی اوز اوزندن خرابلقغه یوز توتقان بولور. چونکه لیاقتسز ملالر (۱) درست دین تعلیم ایتارگه قدرتلری بولمادقدن، دیندن اولمغان هر بر اوزلرینه موافق نرسه نی دین دیب کورساتورگه، کیفیلرینه موافق بولمغانی دین گه خلاف دیورگه حاضر توردقلرندن، نادان خلق ده هر بر ملا ایتکان سوزنی شریعت دیب گمان ایتدیکلرندن شوشی ایکی تورلی فساد سببندن دیاتلری بوزوله، بونگ ایله دینلری ده خرابلقغه یوناله در. عوامنگ دین گه محبتی زور اولدقدن هر اشینی شریعت گه موافق قیله سی کیله، عادی نرسه لرگه چه دین نقطه سندن فارامقچی بولا. چبرقی نی اوستره بمی یا که قسرتبمی یوررگه تیوش؟ کجی سؤاللر بولغانی کتابلرمزده کورنگالی. تنگو ماشینه سی یا کا حققانده رق ماشینه برله تنکدر و درست توگل دیب یورویچیلر بولوب اوتدی. چاچنی ماشینه ایله آلدرو یارامی دیویچیلر بو کوندهده کورنگالی. بو کجی اشلر، دیانت برله عادتتی آیورماودن کیله در. بولارنی آیوروب بیررگه، دین دنیانی درست آکلاتورغه البته لیاقتلی ملالر کیرهک بولادر.

(۳) فیکری آچق کشیلر بو اورنغه رغبت ایتماولریننگ سببلرندن برسی اقتصادی بولسه کیرهک. چونکه حاضرگی و قتده ملالق وارداتی آزابوب مصارف آرتوب توردقدن، ملالرنگ معیشتلری یلدن یل قسانلقغه بارادر. بو صوگ یلدرده مسجد ضرار، ملا ضرارلر آرتوب، محلهلر واقلانا بارغاندن ملالق حیاتی که چکده مشکلانه چگی بلکه بتونلهی تهلهک گه قلاجغی قیاس ایتوله. شونگ ایچون فکر ایله لری بو اورنغه رغبت ایتمی، بالالرینی ده بو اورنغه حاضرله می تورغانلردر. ینه ملاقتنگ بیلگولی معاشی بولمغاندن اقتصادی یاغی بر و قتده تأمین ایدلمگان. ملالق ترکلیگی عشر و فطره کجی صدقه لرغه باغلاندقدن، بو صدقه لرینی بیروده خلقنگ اختیار و کیفینه تاشلاندقدن، ملالق کوب و قتده معیشت

(۱) نادان طبیب جان غه بتار نادان ملا ایمان نه بتار. (مقال).

ملاق اورنیه - منبرگه منگان کشی، دین نقطه نظرندن، حاضرگی تورک - تاتار آکلاغانچه: میت یوووچی، نکاح اوکوچی غاز اوکوب بیروچی... می یوقسه باشقه چهره ق بولورغه کیرهکمی؟ مونگ جوابی ده توبانده گی ره وشده بولورغه کیرهک:

دینی منبرگه باشده منگان کشی پیغمبرمز محمد (صلی الله علیه وسلم) بولغانلقدن حاضردهده اول اورنغه منگان کشی، پیغمبرمز نیندی یول، نیندی از برله خدمت ایتکان بولسه، شول یولده و شول خدمتده بولورغه تیوشلی. بنا علیه اماملرمزده اوزلرینگ اورنلرنده حاضرگی ملتمز آکلاغان ره وشده توگل. بلکه چن پیغمبر وارنلری دیب تانلورغه تیوشلی.

معلم: حبیب الله عابد. «ایرتوتسکی».

۳۱

(۱) ملالر، دین عالملری اورنده توردقلرندن اورنلری حرمتلی، ملت ایچون فائده لی، اوستلرینه لازم خدمتلری کوب. وظیفه لرینی تیوشنچه اوتاب طورسه لر قوملرینه دینی و اخلاقی، اجتماعی و اقتصادی فائده لری زور بوله حق. خطیبک، واعظک، معاملک قاضیلق، ملالق لوازمندن بولغان ایچون بو منصبده اولغویچیلر اوشبو وظیفه لرینی التزام ایتکان کسه در. ایمدی مسجدهده امام طورو، بالاغه اسم قویو، نکاح اوکو و میتیکه یازوکجی اشلرینی باشقارو ایله گنه ملالق فرضلری اوستلرندن توشوب بتاز. بلکه ملالقدن برنجی مقصد (عمده) بولغان، وعظ تعلیم کجی اینگ مهم وظیفه لر نوتالمگانده ملالر قوملرینه بیک زور بورچلی، فورقنچ مسئولیتلی بولوب قالورلر. حرمتلو آیز آغایلر بو جهتلرینی اویلاب و اوزلرینی دائما محاسبه ایدوب نیندی خدمتلر ایله مکلف اولدقلرن بر و قتدهده خاطرلرندن چغارمی. اوستلرینه آغان وظیفه لری ایله نمکن قدر مشغول بولسه لر، درست معناسی ایله ملا، دین و مات خادمی بولوب، امور ملیه مزنگ توزه لووینه سبب اوله رق فائده لی خیرلی اوله جقلرنده شک شبهه یوقدر.

(۲) لیاقتسز کشیلر بو اورنتی اشغال ایتولریننگ ضررلری کوب هم بیلگولی. چونکه لیاقتسز ملالر قوملرن یاخشی تربیه ایته آلیر، آنلرغه دینی دنیاوی احتیاجلرن آکلادوب، دنیا آخرت مسعود اولوردای یولغه کونده بلمیلر. بو سببندن قوملری فکرسز، آکسز، حاجتلرندن خبرسز، بالالری تربیه سز بولالر. علم، معرفت و هنرلرگه رغبتلری بولمی، بار سویگانلری ایسکیک و ایسکی عادتلر بولادر. بو غفلتلرینه تیبیه ایدوچی اولمغانده شوشی حاللرنده دوام ایدلر. شاعرنگ:

«اذا کان الغراب دلیل قوم * سیه دیم الی ارض الجیاف»

کوندروچیلر هیچ شبهہ سز دین عالمی در. اگر بو طائفہ مز علوم دینیہ نی درست بلگان، علوم دنیاویہ دن خبردار بولغان، وظیفہ لرندہ قصور ایتمی تورغان وجدانی، اخلاقی کسہ لر بولسه ملتی حیات طیبہ و سعادت ابدیہ یولینہ شبهہ سز ارشاد ایدہ چکلر در. دین اسلام دنیاوی اخراوی هر ایکی سعادتنی جامع بر دین اولغانلقدن علما دین امت اسلامیہ نی یالغوز امور اخرویہ کہ گنہ ارشاد ایدوچی بولمی بلکه دین اسلامنگ هر ایکی حیات گہ دائر تعلیماتینی امت گہ ایرشدر وچیلر در. یالغوز احکام آخرتی تبلیغ ایدوب، مسلمانلرنی گویا دینادہ هیچ بر آتش ویرشاری یوق کبی کورستمک البتہ اسلام علماسینگ شانی دگلدر.

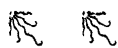
۶) بو اورتنی اصلاح ممکن اولماسہ، لیاقتسز ملالر همان آرتوب طورسہ، ضررلرندن صاقلانو چاره سی، افکار عامہ نگ آچلووی ایله اولسہ کیردک. اگر افکار عامہ آچلوب دین کورتنی آیره باشلاسه لر طبیعی بو طائفہ نگ عامہ نظرندہ قیمتی قالماز، سوزلرینہ اعتبار اولماز. بونلرنی یالغوز اوج دورت تورلی اشنگ خادمی یلوب، دینلرندہ مقتداہہ تانومی باشلارلر. بو ایسہ عامہ نگ صلاحی بولوب، بو صلاح طائفہ مذکورہ نگ اصلاحینہ توقف ایماز، بو صورتدہ ضررلری دہ اوزلرندن تجاوز ایماز. بو ایسہ صوگ چارددر. برنجی چاره ممکن اولمغاندہ طبیعی بو چاره غہ یاشلور. لکن ممکن قدری برنجی چارہ نی تابارغہ اجتهاد ایتمک تیوش اولورغہ کیردک. محمد نجیب توتاری

معر:

حیات یولندہ

عقل برله طبیعت قانونینہ
حیاتکنگ آچی اول طار یولندہ
یوروشکنی موافق ایله سہک سین
سعادت بلبل صایرار قولگدہ.

ک. ابوبکری.

معری دن

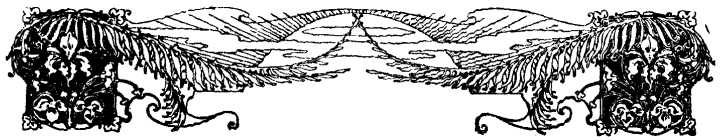
حیاتدن نرسہ مقصود؟ بز بو زور مقصدنی بلدکمی؟
اسف! یوق، بلمہ دک، بلمی قویابز بز ترککنی.
بوسرنی آچادی دین دہ، موکارغہ تیمہ دی فندہ،
صوقر جیرگہ کیلوب ہم دوم صوقر آندن کیتہ بندہ.

«م»

اجباریہ قوملرن کویلاب توتارغہ خاطرلرن قالدردارغہ مضطر بولالر. بو سیدن حقلقنی کوبسنچہ توغری آچق سویلی آمیلر. چونکہ علی گہ توغری ایسہ فطرده سن بیرمی، ولی نگ خاطرن قالدرسہ عشرين کیتیمی. بالضرورة مداهنه قیلہ باشلی. وجدانی ملالر البتہ بونی قبول ایتمیلر. ملالق حیاتندہ بوندن باشقہ کون کورراک بولمادیغندن ملالقدن کوگلری صوونہ. ینہ بو صوگ یلدرده بو اورنغہ لایق روشدہ خدمت ایتودہ مشکله شدی. خدمتکار ملالر، اوز آرلرندن فتنہ چیلرنگ سعایتلری سببلی تورلی بلارغہ گرفتار بولدیلر. اشلکلی ملالر ایچون ملالق تهاکلی بر اورنغہ ایله ندی. ملالقدہ طنیح طوریم دیوچی گہ بو اورتنک ایگ مهم وظیفہ لر قویارغہ توغری کیددی. وجدانی ملالر البتہ بونی قبول ایتمیلر، بولای فائده سزغہ خلق چیلکسن کیمروب یاتونی وجدانلری قبول ایتمی. شونلقدن بو اورندن کوگلری قایتہ تورغان بولور.

۴) حاضرگی اکثریت حالینہ قاراغاندہ ملالق اورنی خیرلی اورن دیورگہ بولمی. چونکہ بو کوندہ ملالرنک کوبره گی: امام طورو، نکاح اوقو، دفن، تسمیہ، میتیکہ یازو کبی اشلر برله ملالق لوازمی تماما ادا قیلونہ دیب اولیلر. وعظ، تعلیم کبی ایگ مهم وظیفہ لرنی ملالق لوازمندن دیب دہ بلیلر. قایسیلری سیطہ ندرغہ غنہ کیلوشہ تورغان اشلر آرتدن یوروب اورنلرینک حرمتن برترلر، اوزلرن اوزلری طوتا بلیلر. بو سیدن صوگنی یلدرده بو طائفہ نگ قدر اعتبارلری آزایدی، بازارلری توشدی. کوب کشیلر ملانی: یا بر اشلکسن نرسہ یا که بر فتنہ چی کسہ دیب اولی باشلادیلر. شوننگ ایچون بو اورتنی اصلاح غایت مهم درجہ گہ ایرشدی. بو شریف مقامنگ حرمتن صاقلارغہ طرشمق بتون ملت گہ بورج بولدی. بو اورتنی اصلاح: بیلگولی. بو اورنغہ لیاقتلی کشیلرنی ملالقدہ صایلاو برله بولادز. بو اش حاضرگی حالده مشکله کیردک بولسه دہ ممکن کورنددر. بونگ دہ باشی مدرسه لرنی اصلاح ایله بولسه کیردک. یعنی مدرسه لردہ اماملر حاضرلر ایچون مخصوص بر شعبہ بولوب شوندن امتحان برله چقغان کشیلرنی گنہ ملالقدہ صایلانہ بارسہ بو اورتنی آقرنلاب لیاقتلی کشیلر اشغال ایدہ باروب ملالق اورنی تدریجا اصلاح ایدلور. بوننگ ایچون جمعیت شرعیہ نگ اهتمی البتہ لازمدر. جمعیت شرعیہ، لیاقتسز کشیلرنی ملالقدہ امتحان قیلمی بو اورندن طرد ایدہ بارسہ، کونلرننگ برندہ بو اورن لیاقتسز کشیلردن تمام آرچلووی تازارووی امیددر.

۵) ملت فائده سی جهتندن بو مسئله ایگ مهم مسئله بولسه کیردک. چونکہ ملتی دنیا آخرت، راحت و سعادت یولینہ

هاندہ شول: «مثنی و ثلاث و رباع» قول شریف لری و رد زبان ایتوب کنه طور اتر.

ینه «تاتار مطبوعاتنددهه کوب بازلدی...» دیمشسز. حالبوکه، تاتار مطبوعاتینی ۹۰۵ نچی یلدن سوگفینسی بیک یاخشی تعقیب ایتوب کیلم، خاطرمدده یوق که، نهق بنم طرفدن بیرلمش بر سوال ایله آگا مخصوص بر جواب بیرلگانی.

«مولالار» سوزندن «علماء اسلام» معناسینی آلوگرده تعجیبینی یاشره آلمیم. «علماء» سوزندن «ملا» معناسی آگلاسهده «موللا» دن «علمای اسلام» معناسینی آگلوگر اورنسزدر. ملا سوزینک «عالم» معناسنده یورتیلووی تاتارلر آراسنده غنه یاگلش اوله رق استعمال ایتوله در. تورکستان خلقی سوادسز (نیگراموتی) پارتویبلرغده «ملا» دیه خطاب ایدلر. ینه «الحادنگ نی ایکانن بلگان امام...» دیدکگزدن ده آگلاشیله که، «بلگان امام» لرنگ آیت شریفه نی اوزگله ماو لری - لکن شوشی بلوچی اماملر مملکتتمزده بیک آزددرلر. عمرمدده کوب نکاح مجلسلرندده بولندم، کوب نکاح خطبه لری ایشتم - مع التأسف آیه شریفه نی بتون کونچه اوقوغان «موللا» نی اوچر اتا المادم. حتی آیه شریفه نگ باشی نیچو ک دیه صورادیغمده، بتونلی باشینی بلما اوچیلر گه ده اوچر ادم. ظن ایدرم جنابکزده بویله خطبه لری کوب ایشتمشسزدر.

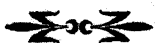
خلاصه کلام: مین اثر لری کورماش علمای اسلام و شول جنله دن اوز عالملمزده بو حقدده مذاکرده بولنوب «قرار» ده بیرمشلر و شول قرار لری اعلانده قیلمشلر ایش. بیک یاخشی، کوکدن ازله گانم یردن تابلدی. ایندی شول «قرار لری» یا کیدن مطبوعات عالمینه چغاروب، ملت کوزینه یا کیدن عرض قیلولری «قرارچی» افندیلردن امید ورجا ایته من. احترام ایله ذاکر جان آخاتف. (ازمینا گورسکی).

عبرتی سوزلر.

اتالر و بابالر ایله افتخار قیامق عاجزلق نمره سیدر.

تأمین استقبال، او قومق سایه سنده، او قومق ده بلمک سایه - سنده بولور.

اونکان دقیقه لرینک تأثیراتی ساچلر منک آغارو وندن نفوذ لیدر.

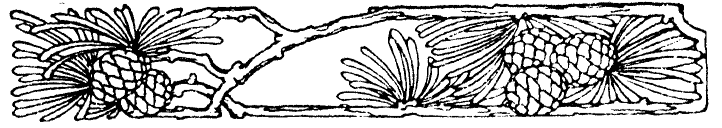
ایضاح

(حجة الحکیم افندی گه)

بنم، اوتکان سنه ۱۹ نچی «شورا» ده درج ایدلمش «استفساریه» قارشی جواب اورنینه بعض بر فکر و مطالعه کزنی بیان ایتمش ایدر، تشکر ایدرم.

لکن - بنم «استفسار» م جنابکزه بحقه آگلا نوب یتمگان بولسه کیره ک. چونکه، میکا «مطالعه» ایله «انتقاد» نی تقدیم ایدرک - حتی آلا رنگ مطبوع اثرلر ایدیکنی ده اعلان قیله سز. حالبوکه فقیر کز اول اثر لری بر نیچه مرتبه کوزدن کیچرگان ایدی. ینه ۹۶ نچی یلغی «اجتماع و قرارلر» کزنی کورساتوب «علمامز بو مسئله نی تیکشردیلر قرارده بریدیلر» دیسز. اما جواب - درستی ده ردیه اوله رق یازدیغکز مقاله ده «فقهی و فلسفی جهتلرندن بحث ایتیه حکمن» دیسز. حالبوکه - بنم استفسارمده - خاتونلرمزغه مساوات حقوق (سیاسی حقوق) یا خود آلا رنی سو فرایستکه یا صاو حقدده بر کله بولسون اچقندرغانم یوق کبی ایدی (خاطرمدده شول قدرسی گنه قالغان. ۱۹ نچی «شورا» قولیمه نیادی. مسوده سی ده. قالماغان). مین فقط: کورساتدیکم آیت شریفه لرنگ معناسینی گنه صورامش هم «طول خاتونلردن باشقهلر نی ۴ که قدر جیارغه (طبیعی عذر سز) رخصت بارمی؟» مفهومندده بر سوال یرگان ایدم. ثلی ده شول سؤالنی تکرار ایتیم. سؤالم «فقهی» بولغان کبی جوابنگ ده «فقهی» اولماقنی استیم. مصر و استانبول علمای متفکرینلرینک فکر لری ده آزده بولسه مطالعه قیلغانم بار. لکن - بنم سؤالم کبی بر سوال و آگا مخصوص بر جواب کورگانم یوق. ینه «تیوشنجه اعتنا و اهتمام ایتدیکلرندن...» جمله سندن بر فرسه ده آگلاب بولمی. علماء سالفه و متفکرین اسلام طرفندن شویله (تیوشنجه!) اهتمام ایدلمش بر مسئله ده شول اهتمام لرنگ جزئیگنه بولسه ده اثر لری کورونه آلامش؟! همان تعجب ایتیم.

فکر عاجز مه بناء: آلا رنگ ده شول حقوقنی کیگ معناسی ایله ن میدانغه اطوب فلسفی جهتدن مطالعه قیلولری بولسه کیره ک. اگرده فقهی جهتدن قاراب قر آن اسمندن اعلان قیلسلر ایدی، البته «بر شرعی» مسئله اوله رق تأثیر ایدر ایدی. یوقسه فاسفی جهت لری ایله ن، عوام و عوامدن توبان بولغان «موللا» لرمزغه (طبیعی، علماء کرام مستثنی!) تأثیر ایته آلمیدر. آلا ر

املا

املا مزنگ چیستشز - هر سوزمزی سویله نوونچه یازارلق اشارت (حرف) لرمز بولماغانلقدن، طاوش هم معنالی بر برسینه باشقه بولغان ئەلله نیچه سوزنی، آز بر مشابہت بولو سبیلی بارن تخمینا بر صاناب، بر املا برلەن یازلوب یورتاگانلکدن یازمه لرمزدن درست معنا آووی چیتن بولووی اوستینه. تلمزنگ اصل حالندن چغوب بوزولووی هر کمگه معلوم بر حقیقتدر.

تلنی صاقلاوغه «ملی ادبیات» خدمت ایتسه ده، قوری ادبیات آتلی نرسه گنه جیتمی، بلکه اول ادبیاتنگ تمام سویله نوچه یازله بلبوب تلننگ چیتن کورسه توب طورمقی لازمدر. بونک اوچونده - املا مزنگ جیتشمه گان حیرلرن جیتشدروب، مترقی ملتارکنجه، عموماً تاتار دنیا سیننگ املاسن بر نقطه غه جیبوب هر کیم اوز تله گانچه یازوب، یکریمی کتابنگ یکریمی املا برلەن باصلووینه خاتمه بیرمک تیوشدر.

تاتار دنیا سیننگ الوغ مسئله سی ده، شوشی املا مزنی اصلاح مسئله سیدر. املا طوغر وسنددغی ترتیبسز لکننگ مکتبده املا اوگره تکانده اوگنا یسزلغی بیک کوب.

آلیق رسم خطلری بر توسلی بولغان بر نیچه سوز: «اوج» تابانی، «اوج» ایکنان - «اوج» لی پهکی - «اوج» صوم. مونه بو دورت «اوج» نگ دورتسی دورت معناده هم سویلا گنده چقغان طاوشلری ده بر برینه باشقه، اما یازلو ره وشلری بر. واونی «طولی و او، قسقه و او» اسملری برلەن ایکیگه بولوب، طولی واونی شول عادتده گیچه «و» ره ووشنده گنه یازوب، قسقه واونی «و» اوستینه اوتور (و) قوبوب «و» ره ووشنده یازوومز بلەن، بز: «اوج تابانی، اوج ایکنان» لرده گی «اوج» برلەن - اوجلی پهکی، اوج صوم» لرده گی «اوج» لرنی آیوردق. لکن، مونگ برلە - نگنه بلمسز لک کیتوب بتمه دی: «اوج تابانی، اوج ایکنان» - لرده گی «اوج» لر بر توسلی یازلوب «اوجلی پهکی، اوج صوم» لرده گی «اوج» لرده حتی بر توسلی یازلاراق، طاغن ده بلمسز لک قالدی. دیک: بولار همان اصلاحه محتاج.

بزنگ نلده بر سوزنگ قالونلق، نچکه لگی سوزنگ باشینه قاراب: سوزنگ باشی قالون بولسه. بوتون سوز قالون - نچکه بولسه، بوتون سوز نچکه بولووی کوب کشیگه معاومدر. مونسی

شولای؛ لکن، سوزنگ باشی قالونغی، نچکه می ایدکن نیچک بلورگه کیرهک؟ - مونه مونارغه اشارت بزده یوق، بوده معلوم. حاضرگی کونده بزده: ئەتی، ئەنی دیگانده گی «ئە» - آس، آل دیگانده گی «آ» دن باشقه الف - همزه «ا، ئ» ره وشلرنده ایکی تورلی استعمال ایتلوب یورتلمکده در. بولارنگ ایکنجسی بولغان «أ» قالون سوزلرده یورتلمیچه، هر وقت نچکه سوزلرده گنه یازلوب یورتلسه ده، اولگسی بولغان «ا» قالونده ده، نچکه ده ده یازلوب یودتلمکده در. مثلاً: اورندق، اوغلق، اوطوردق - قالون؛ ایکی، ایندی، ایدی - نچکه.

مونه، بزگه شوشی (ا، ئ) لردن فائده له نوب، بولارنی چو والتوب یورغیچه «ا» نی هر وقت قالون سوزلرده - «ئ» نی - نچکه سوزلرده یازلورغه تخصیص قیلوب، مونسی املا مزغه بر قاعده ایتوب قویسه ق، باشلرنده الف - همزه بولغان سوزلرننگ قالونمی، نچکه می ایدکاری آیرم آچق بلبوب طورر ایدی. شونک ایله برابر، بو «ا، ئ» اشاره لری بزگه یات بر نرسه بولمادیغندن، بولارغه توشونو - الغتله نوده اوگی بولور ایدی. شولای بولغان چاقده، باشده کورسه تلگان، رسم خطلری بر بولوبده - سویله نگان وقتده دورتسندن دورت تورلی طاوش چغوب، معنالی ده بر برینه باشقه بولغان «اوج» سوزلری: «اوج تابانی، اوج ایکنان، اوجلی پهکی، اوج صوم» روشلرنده یازلاراق، هر قایسینگ اوزینه مخصوص املا بولوب، بر برندن آیرلاچق و هر قایسی اوز طاوشلری برلەن اوقولاچق لدر. شولای اوق: - «توشممی، ئونممی» ده گی «ئون» برلەن «آرش اوننی» ده گی «اون» نی - «صامووار سونه بوغای ئور» ده گی «ئور» بلەن «ئەتیکه له شوب طورسه اور باشینه برنی» ده گی «اور» لرده شوشیلر آرقلی آیرلادر.

اول وقتده: اول، اولاق، اویاق، اوراق؛ اون، اولو، اونوت، اورو؛ ازبا، استکان، ارغقان. اندر سوزلری کبی، قالون سوزلرده هر وقتده (مونده یازلغانچه) «ا» یازلورغه ئوره، ئوله، ئوسه، ئوچه، ئوره، ئوزه، ئوته، ئوچهر؛ ئیکی، ئیللی، ئیندی، ئیدی، ئیزدی ئیپی، ئیتی؛ ئت، ئچه، ئه، ئه، ئه، ئه، ئله، ئشله، ئشده سوزلری کبی نچکه سوزلرده هر وقت (مونده یازلغانچه) «ئ» یازارغه تیوش بولادر.

معلم: عبدالحی عبدالرحمن. قران. **شورا:** بزنگ آرامزده املا حقننده، حرفلر و تل طوغر وسنده زارلانو، سقرانو بر عادت بولوب کیتدی. برر تورلی فائده چیقماز می دیب بو طوغر وده بولغان مقاله لرگه مطبوع - عامز اورن بیروب طورادر. لکن اوشبو خصوصده غی عیلز

(باشی انچی عددده)

قواعد اسلام نك محكم بولغوي . دین اسلام غایتده اساسلی و محکم بولغان اوشبو قاعده لرگه بنا قیلمش و شونلر سببیدن امتیاز کسب ایتمشدر:

اسلام عبادتی، باشقه دینلرده بولغان عبادت قاعده لرینه کوره اعلا و اقدس بولوب طهارت و نظافت قاعده لری دخی انسان ایچون شرف و کرمدن باشقه نرسه توگلدنر.

زکات، صدقه و انفاق اصوللری حیات ایچون محض فائده لردر. اکل طیب قاعده سی انسانلرغه شرف و کرم ویردر. انسانلر نك وجودلرن تکریم قیلور. اخلاق و اعمال صالحه قاعده لری دخی انسانلر نك علویت و شرفلرینی محافظه قیلور. علوم و معارف انسانلرینی یوک درجه لرگه کوتاردر.

خلاصه: قواعد اسلامیه نك هر برینی انسانلق اوزرینه تطبیق قیلنوب قارالسره قایلورلری ده کمالات غه سبب ایدکی معلوم بولور. بو قاعده لر نك حقیقتلری، مدنیت و فنون عالم لرینه تطبیق قیلماق ایله ظاهر بولور. شیمدیگی آوروپاده ترقی ایدن ادبیات و فنون جدیده نك مفاد لرینی و آنلر نك ده مقصد و غایه لرینی بر بر تدقیق ایدلوب قارالور بولسه، دیانت اسلامیه مقصودندن باشقه یولغه کیتازلر. چونکه مدنیت صحیحه ایله فنون و فلسفه نك بار مقصد و غایه لری انسانلرینی حقیقت که ایرشدر مکردنر. حالبوکه اسلام دینینگ ده توب مقصدی اوشبودر.

مدنیت دنیاسندن طوغان ادبیات قاعده لری و آنك شمه لرندن مقصود انسانلرینی فضائل فطریه لری بویچه تهذیب قیلماقدنر. حالبوکه قرآن شریف و حدیثلر ده اوشبو مقصدلر باردر.

قرآن شریف نك هر بر آیت شریفه سی و حدیثلر نك هر بر جمله لری شیمدیگی آوروپا عالمنده ظاهر بولغان ادبیاتدن و آنلر نك تمثیل و حکایه هم عبرت لرنندن آرتق انسانلرینی تأدیپ و تربیه ایدنر. آوروپانگ بیوک ادیبلری کینگ رومان و حکایه لری ایله انسانلر نك بتون احوال و اطوارلرینی تصویر قیلوب انسانلرینی تربیه و تأدیپ قیلسه لر قرآن آیئلری و حدیثلر ده انسانلر نك احوال و اطوارلرینی کامل شرح قیلوب تأدیپ ایدرلر (۱).

(۱) قرآن شریف: « هذا کتبنا ینطق علیکم بالحق انا کننا

حرفلر ده می، تلمزده می یا که بالالره مزده می؟ بو طوغروده کوندن کون شبهه مز، حیرتمز آرتوب بارادر.

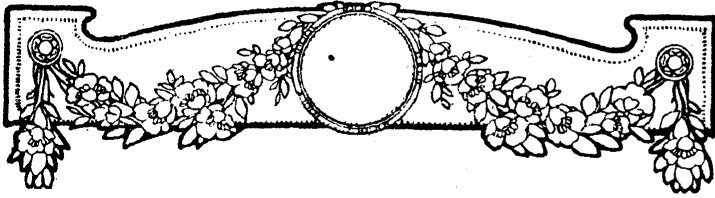
تورکیاده بر «اصلاح حروف» جمعیتی یاصالغانلغی غزته لر- دنده خصوصی مکتوبلر دنده معلوم بولغان ایدی. لکن نی قدر وقتلر اوتوب ده شوشی جمعیت قراری اعلان ایتولمادی.

املا حقنده یازلغان بر مقاله اداره ده بار. یازوچیسسی امضا قویماغانلغی سببلی درج ایتولمی تاشلانادر. موندن شوشندی قرقلی بر جمله بار: «بزده املا و تل مسئله سینی ایسکی مکتبلر مزده ملا صادق، تلویح و جامع الرموز اوقوچی و ایسخولاستیک ایله میلرینی غذا لاندروچی شاگردلر حیقاردی. مونلر طبیعی توگل بلکه مصنوع بخلردر. پیداغوغیا هم پیداغوغلر طرفلر نندن ده حیقارلا طورغان بخلر توگل. بزنگ حرفلر مزده ده بالالره مزده ده عیب یوق. عییمز، ملا صادق اوقوب غنه معلمک ایتارگه کرشکان شاگردلر ده. بز ملا صادق، عبدالحکیم حاشیه لر ننده اوقوب عادت ایتکان اصولمزنی ابتدائی بالالرنی اوقوتوده ده تطبیق ایتهمز. شول سببلی اوزمزده آداشامز، باشقه لر نی ده آداشدره مز. درست، بزده صورتلری بر تورلی اما معنالی و تاوشلری باشقه باشقه بولغان بر قدر کله لر بار. بز ملا صادق شاگردلر ایشته شوشی سوزلر برله مطبوعاتنی شاولاتامز. موندی غنه اشلردن باشقه تلار و حیث یازولر ده سلامت بولماسلر کیردک. «اوج» کبی مشترک سوزلر ده اصل عیب بالارده و حرف هم تده توگل بلکه بز ملا صادق شاگردلر ده در. مین مونی حاضر بدم و تأسف که قازشی ۷۰-۸۰ قدر معصوم بالالرنی جنالغانم. باشلرینی طومالاندرغانم سوگنده غنه بدم. ایندی بالالرغه الضادن هیچ بر کتاب بیریم. یازوب اوقوتام، «و» نك نیچه تورلی ایکنلگینی اصلا شوپله میم. قسقه هم اوزون. یوان هم نچکه «و» لر حقنده آوزده آچیم. یالکز سوزلر ده کی «و» لرینی بالالر اوزلری تله گانچه اوقیلر اما جمله لر ده بولغان «و» لرینی قامچی ایله قیناسا کده یا کلس اوقوتوب بولمی. بو خصوصده بولغان بزنگ بخلر مز عملی و تطبیقاتلی توگل، بلکه صرف ملا صادق غنه یعنی نظری ایکان.»

بو مقاله ده اوشبو قیلدن باشقه سوزلر، دعوالر ده بار. لکن بز اوزمز بی طرفیز. بو مسئله، تجربه لی معلملر و پیداغوغلرغه یگرده معلوم بولسه کیردک. یاگا و اثباتلی سوز یازوچیلرغه اورن بیره چکمز.

عبرتلی سوزلر.

مخاوقانده «امید» بولماسه ایدی حیاتنگ لذتی بولماس ایدی.

آوروبانگ روسولری، ژولترلی، بیکونلری، گوتلری، زولالری، ویقتور هوغولری، طولستوبلری و فلانلرینگ میدانغه کیتراگان منثور و منظوم ادبیاتلری آیات قرآن و احادیث شریفه لرنک اوستلرینه چیقا آمازلر (۱).

عادتلر مرز و جهالتمز

اورتا آریا خلقتیگ سویگان عادتلر نندن بری اولاق چابو و کوبار اوینلری در. بولار بررکشینگ ضیافتی (نکاح طویبی، سنت طویبی) وقتلرنده اجرا ایتلهدر. اگرده بررطوی بولنمی و اولاق چابدر و چی تابولماسه، خلق اوز آرا اعانه جیوب برمقدار آچه جینلرده شول صومادن، آش تذکره لری، کوبار ترلکلری مکافات آچه لری ایچون حصه لاب یاصالنه در. او قوچیلر او یلاماسونلر: «اورتا آریا خاچی، جمعیت تشکیل ایتودن، اوز آرا اعانه جیناب بر نرسه وجودگه چغارودن محروملر» دیب. یوق، بالعکس بزده بوندی وقتلرده همت اظهار ایدوچیلر شول قدر کوبکه: بر اولاق قه ۳-۴ مگ قاراشوچیلر و صوغشچی بوده نلر تابوب کیلترو ایچون ۲-۳ مگ صوملاب آچه لر جیناب جیتکه آدملر یباروچیلر (بو اش کرکیدن یاقین غنه بولوب مک یارم صوما ایله کیتکان و کیلار ئلی بوده نلر تابوب قایتقالنلری یوق. بولنر سمرقنده، چارجوی، مزار شریف شهرلرینه کوندرلگان ایدیلر). چایخانه لرده، یاش بالارغه (؟) و یالقاولق، اشسزک ایله وعظ سویله و چی مداحلرگه صوردقلری قدر آچه چفاروب بیروچیلر هر وقت تابولوب طورادر.

اولاق چابو عادتلری ده ایسکی کوچه به وقتلردن قالمه بر اشسزک بولوب حاضرگه چه حتی شهریلر طرفندن اونودولمی صاقلانوب کیلنه در. بو اش مدنی اسپانیولارنگ صغر صوغشی کبک بولسه ده، ضرری آندن قات، قات فائقدر. کوبار بوله چق وقتدن بر نیچه کونلر الک شهریلرگه و اینگ یراق بولغان اوللرغه چه مخصوص آدملر کیتوب دعوت ایتوب قایتلر. دعوتیلرده آرتق درجه شوق برله شول کونتی کوتوب آلار و نیندی بر شغلاری بولسه ده باریسن تاشلاب توغری، چاقرلغان اورنغه کیله لر. بیلگولی بو قدر خلقتی چاقروچی نیقدر بای و کیگ جایی آدم بولسه ده اوزینه قبول ایتوب بتره آلمی، بلکه کیلگان آدملرنی اوانار اواناردن بولوب شهرنگ یورطلرینه تاراتادر؛ یورط خواجهرلی هیچ آغرسنمی مهمانلرنی معلوم وقتقه قدر (ایکی کون، اوچ کون بعضا بر هفته) اوزنده آشاتوب ایچرتوب حتی آنلرینه قدر جایلر تعیینله بتریه لیدر.

مونه شول آدملر معلوم بر وقتده کوبار ایچون تعیینلنگان

اما فنون و نظریات عالملر نندن مقصد اولان شیلر ایسه، انسانلرنی احاطه ایدن کائاتنگ اسرارینی آکلامق و بونگ ایله ترقی قیلوب حیاتنگ حکمتی و غایه سینه دوشمنک و شونگ ایله ده سعادت ابدیه نگ یولینی تابعق و صوکرده آکا وصول ایتمک ایدی. حالبوکه قرآن شریف کائاتقه نظر قیلورغه بیوروب حتی فلرنک ماده و مبادیلرینی کوب آیتلر ایله آیروب بیرمشدر. کیره ک فنون و کیره ک اختراعات و عملیات بولسون هر قایلرینه ده ترغیب قیلمش و بو بابده عقل و فکرگه ده تمام حریت احسان ایتمشدر. اوزاق دورلردن بیرلی کاهنار، رهبانلر و سوفسطائیلرنک طوزاقلرنده اسیر بولوب یاتقان عقل و فکرلرنی قام آزاد قیلمشدر. بناء علیه اسلام دینی فن عالمینه ده مطابق بولور. شونگ ایچون ده اسلامده ماصونلق و دینسزک اصوللری بولنمازغه تیوشلی. چونکه دینسزک لکنک منشأ دینک اساسسز بولوویدر. بصیرت اهللری بولغان عالملر شول اساسسز نرسنی قبول قیلودن استنکاف و نفرت ایتدکارلندن دینلرندن آیرلوب دینسز بولوب قالورلر. امام و مدرس سرورالدین بن مفتاح الدین.

اشعار:

منافق

آچق یوز کورسه توب سوز سویله سه ده
اچی قارا قورملی میج کبیدر.
سینگ نورلی قویاشدای کونلریگده
آگار بیت دوم قارانغی کیچ کبیدر.
مصطفی ثابت.

قطعه

ما حصل سکان اقلیم جنون
ایتدیله هپ محو و اثبات فنون.
عبدالحق حامد.

سبحان الله

نستسخ ماکنتم تعملون...» دیه انسانلرنک بتون اطوار و احوالرینی تصویر قیلور.
(۱) بز بو دعاوغه غنه توگل، بلکه بتون بحیثینه ده اشتراک ایتیمیز. قرآن وحدیثلر موندی مقایسه لردن بلند اورنده لردر. شورا.

بر زور میدانغه جیولوب بتکاج اورطاغه باشی و قول آياقلىرى کيسلگان بر کجه ياکه قوی گلوده سی تاشلانا؛ کوکبارگه قاتشوچيلر بردن آتلىرى ايله هجوم ايدوب آنى يردن کوتاروب آلودغه طرشه لر. بيلگولی يوزلرچه آتيلير طرفندن قصلوب آتلىر آياقلىرى آستنده باصلوب، ايزلوب تورالغان گلوده نی طارتوب آلو بيگ مشک بوله در. بر مرکزگه سوزلغان ۲۰-۲۵ قولر بر برسینه اختيار ييرما-ککه طرشه لر؛ قصله لر، تارتشالر. کوبره ک شول وقتده برر هلاکت واقع بولادرکه: بررسی يغلوب توشوب، آتيلير طرفندن ايزله و يانچله، بعضيلرينگ سوزلغان قوللرينه آتلىر باصوب صندره ياکه يغلدروب توشردر. يردن گلوده نی آلوب تارتشوچيلرغه ييرمازدن اورتادن چغوب قاچا آغان کشی مکافاتکه مستحق بولادر. بعضاً آنک قولندن يولقوب آلوب قاچوچی مکفاتی آادر.

اولاقده برنجی چغوچيغه آقچه، چاپان، قوی، آت و دوه کبی مکافاتلر بيرله در. بو فائده سز اويونغه قاضی، زکاتچی، بيگ و باشقه منصبدارلرده حاضر بولوب، کوزلرينی ساعتلرچه بر اورنغه تگوب تماشاده بولنه لر. اگرده بو ذاتلرنگ خده تلىرى مملکت اسایشینی قاراو، خلقنگ فائده سینی کوزه تو بولسه قايدو بو کبی اورنلرغه عمرلرينگ يارطيسینی باغشلاو، بلکه حاضرگی حاملرگه نسبتاً اوزاغراق اولطروب جای ایچوگه ده قوللری يتمسه کیره ک ایدی.

اولاق اويونی فائده سز دیدم. فائده سز همده ضررلی بر اويوندر. خلقنی اشسز و يالقاولقغه صالحدره، خلق آراسنده خصوصاً طوی قیلوچيلر ایچون زور خراجات و اسرافلرنی موجب بولووی اوستینه ايکنجی بر طویلرنگ موده لرنی آرتدروغه؛ بر برندن آرتدروغه طرشوب بيگ قیباتقه توشروب طویلر قیلوغه و بوللرنگ نتیجه سنده کوب آدملرنگ مفلس، قرضدار بدبخت بولوب قالولرينه باعث بولادر. بو ضررلرغه، هر اولاقدو عادت حکمنده بولوب کیتکان هلاکتلرنی، قوشولرنی، قول آياقلىر صنو، باشلر يارلورلرنی ده قوشاق خلقمز ایچون نيقدر قیباتقه توشکانی آگلاشله کیره ک، اجمالکه، شونگ کبی بر نيچه عادتلر، قومزنگ سفالت و جهالنده قالولرينه سبب بولوب دنيا و آخرت سعادتلرينه مانع بولوب طورسه کیره ک

شول بر ایکی آیتنگ ایچنده شهرمزده (کرکیده) ۵-۶ زور طویلر بولوب هر قايوسی اولاق چابدرولر برله تماملندی. لکن سوکغیسی یعنی ۳ نچی دیکارده شهرلیردن بر بای طرفندن اوغلینگ سنت ضوی مناسبتی ايله ياصالغان اولاق بر فاجعه برله تماملندی.

اولاچيلردن اچقوب قاچقان بر آتی توقتانو نیتی برله

۱۵-۱۶ ياشلرنده بر بالا قارشولاب آتقه طوتونور، آت ایسه مونی کوتاروب کیتوب يراق توگل بر اوصاقلق ایچینه کرتوب يغار و شونده بانچوب اولترر. قارنداشينک وفاتدن خبر آغان بيوک برادری سکتکه اوچراب يغلور و حالينه کيتراسه ده حالسزله نوب صرخاوغه صابشر. حاضرگه سلامت بولغان بو آدمنگ حیاتی آغر بر کیفیتده در.

او قوچيلر شول منظره نی تصور ایتکنز ئلی! اوغلینگ طویی مراسمي برله شاد و کیفی بولغان بر آتا، اول اوزین شول فرصتده مسعود بر کیفیتده حس ایتو و اوزینه فرض درجه سنده بولغان (!) بو عادتنگ اجراسی ايله گویا، انسانیتلکننگ زور بر رکیننی ادا ایتکان حسابلی. مونه شونگ قارشوسنده بر آتا، کچکنه و اوزینه بتون دنيادن قیمت و قدرلی بولغان بالاسينگ نعی اوستنده کوزلرندن ياشلر آغزا، صقالن و ياقارن اوزد، فزاید ایتو، طبیعتک بو منفور منظره سندن هیجانغه کيله و اوغلینگ هلاکتینه ديگرينگ خسته لکینه سبب بولويغه دفعه لرچه لعنت ایتو. دقت ایدر قارنداشلرم، تورکستانلیر! بز قايچانغه تیکلی بوندى تیلی، تیلبه گای اوینلر برله عمرمزنی اوتکاره مز؟ اویلاب قارا کز ئلی، بر تورکستانلینک بار عمرنده تخطر ایتو تورغان لذتلی وقتلری: طوی ایتو، طویغه بارو، کوکبار چابو، بهیگی، بوده نه صوغشدرو، صموارچیلرغه کیتوب، بتجه قولندن جای ایچو، اورامده بر نيچه لر ايله ياقالاشوب قیناشو، هیچده جیره غنی هر یرده هر کمنگ آلدنده قیبح سوزلر ايله سوگشو، قچقرشو بولادر. شولارده اش بولديعو؟ بوده کون ایتومی؟ شوشی اشلر عیب اشلر توگلمو؟ ياخود طبیعی بولغان شغللر ایشمو؟

«قارشی» شهرنده بولنديغيم مدتده (۱۹۱۲ نچی یل آوغوستنده) رمضان شريفنی قارشو آلو مناسبتيله بخارای شريفدن يبارلگان بتجه لر بتون اهالینک حرمتينه مظهر بولوب شهرده شايوشو، شادلانوشولر ایتوب بترمازلک بولدی. رمضان ایچی، تراویح وقتلرنده خصوصی اویلرده، بازار شب میدانلرنده بتجه لر جرلاو، بارابان صوغو هر کم طرفندن عاشقانه (!) جرلر قچقرو، کیدچه لری بوقلاب بولمازلق درجه سینه يتکرلدی. اوراملرده بعضيلرينک قولطقلرينه التجا ایتکان بتجه لر، اوتوچيلرنگ نفر تینی موجب بولو اورنینه حسدلرينه باعث بولا ایدی. بو حال «قارشی» ده غنه ایماز، بخارای شريف مملکتينک هر شهرلرنده شول روشچهدر. خصوصاً اوزمزنک، «کرکی» شهرنده رمضان شريفنی شو ترتیبه قارشو آو عادت بولوب کیتمشدر. بتون تانارستان، تورکیه، مصر، و باشقه کره ارض مسلمانلری رمضان مناسبتی ايله شهرلرنی زینتله ب مسجدلرنی نورلاب اویلرده، مسجدلرده قرآن اوقو، اوراملرده بر بریشه الفت و احترام ایتوب،

انصاف ایتوکر قارنداشلرم، تورکستانلیلر! بز قایچانغه قدر بو حالمزده و بو نادانلغمزده دوام ایتمهز؛ بتون خلق بزنگ معرفتسز و مدیتسزلکمزگه شاهد بولوب طورانز، بتون مطبوعات صحیفه لری بزنگ تیلکلمز و احتمقلقلمزنی محاکمه ایته لر. بز کیچه گنه اوزمزدن کچکنه کوروب صانغه آلمادقز خلقلر بو کون بزدن قات، قات یوغاری بولوب تیره کورشیلرن قورقتوب طورالر. بز کیچه گنه وحشیلک و جانوارلق ایله تعریف ایتدیکمز، بیغزلر (زنجیلر) بو کون جمهوریتلر تشکیل ایته لر، مکتب، مدرسه لر، آچارلر، اوزلرندن معلملر، ادیبلر، دوکتورلر و پرافیسورلر، الحاصل جمعیت بشریه ننگ سعادتیی ایچون لازم بولغان آدهلرنی یتشدره لر. نه بز لر؟ - بز لر همان نادانلر، بز لر همان معرفتسزلر هم شول روشده یاشاب طورامز! بیش یوز یللر، مک یللر نلکگی حاللیمز و عادتلیز بو کونگه یارامی، نلله نیچه عصرلر نلککی بدویتلکلمزنی بو عصر کوتاره آلی، شولایوق ایسکی نظام و تربیه لر مزده بو عصرده صییلر اویونی، عقاسزلر فکری بولوب قالا. آلی بولغاچ بز لر ننگ بو منفور و ایدسز صحنلر قایچانغه حدلی تارتلور، بترگه وقت ایاسمو ایندی؟ یتیمو بزگه چیت ملت لرنک مسخره قیلولری و کولولری؛ اوزبکلمزگه اوتیمیمو ایندی نادانلق آرقاسنده کوردیکمز عذابلر و جفالر؛ بزگه درس توگلهو شول حاضرگی عصر ننگ آیر و پلانلری، دیر ژابلاری، چبقسز تیلگراف و تیلدوفونلری؛ دقت ایتوکر! بزگه آلا زور و عظیچیلر و بیوک مدرسلرنک خدمتلیرنی ایفا ایتوچیلر؛ آلا طبیعت ماده لرندن اویوشدروب اشله ننگان هنرلر؛ اهللری ایچون زور فخر و یارد، چیلر. لکن بزنگ کبی قبر آن و قانونلر طرفندن نقرت ایتلنگان، نادانلق آرقاسنده دین دائره سنندن بیاه چغوب کیتکان بنده لر ایچون الله ننگ زور بلالری، نوح (ع.م) ننگ طوفانی و مگرد (ع.م) ننگ زلزله سی اورنینه یاری طورغان قوراللر و اسبابلردر؛ شول حالمزده یوقلا ساق، شول سفالتمزده دوام ایتمهک و شول یازیقلمزدن توبه ایتوب خیر و نتیجه لی اشلرگه طوتناساق، کیله چکده بزنی بتونله ی یوزندن سربوب تاشلارغه و انسالرنک حیاتلری ایچون، انقراض و بتویزنک لزومی ایله حکم ایتلنگان چاقده و کره ارضنک چالشقن و هنری ملتلی ایچون یریز، صوغز، مالمز و بایلغمز تقسیم ایدلنه چک منتلرده بزنگ ایچون ایلك صوگنی خدمتلیرنی ادا ایتمه چک شیلردر.

بز بالالر ایمازمز؛ فراستمز و غیرتمز بار. بز حیوانلرده ایمازمز؛ قابلیت و استعدادمز بار. آلی بولغاچ اوتیمی مو بزگه مطبوعاتنک قامچیسی، وقت ایاسمو ایندی بز آلا رغه اوزمزنک ترکلمزنی کورستسهک؛ آلا مطبوعاتلر شایارمیلر، درستتی

ادبلی سوزلر ایله قارنداشچه معامله ایله یوردیکلری اورنینه، بز بخارای شریف مسلمانلری رمضاننی زور بر فحش برله قارشنی آلوب اول مبارک و قتی بتون وقتلردن ده خوار و ذلیل ایتوب اوزاتامز. «ان الذین یحبون ان تشیع الفاحشه فی الذین آمنوا لهم عذاب الیم فی الدنیا و الاخره و الله یعلم و اتم لا تعامون» (نور ۱۸).

ایشته کلام شریفده گی شول مبارک آیت جناب حقتک شول شریف سوزی و تهدیدی بزگه اثر ایتمه گان یاکه بز آنی نادانلغمز آرقاسنده آگلاماغان بولورغه کیرهک؛ بولماسه شو مدتکه قدر بو پچراق فحش عادتلرنی تاراتورغه، عوامدن آوب ملالرمز، قاضیلرمز... گه قدر اجتهاد ایتمه سه لر کیرهک ایدیلر. آلی بولغاچ بز قبر آن برله عامللر توگل ایکانز، اول وقتده بزنگ حاللر اولنگیدن نچار و اولنگیدن بدبخت بر حالگه توشه چگی شبهه سزدر. بتون ملت لرنک سعادتلی نأمین ایتلنگان فرصتده ده بز لر شو اشلرمز آرقاسنده آخرغی صولوشلرمزنی صوگنی ساعتلرمزنی و عمومی هلاکتلکمزنی ساعتلر و سیقوندلر صاین کوتوب طورورغه کیرهک.

بزده بر بولسون ره تلی مکتب یوق، اوزمز نیچک حیوان بولوب قالغان بولساق بالالرمز بزندن ده جامدرهک بولوب ۲۱ نجی عصرنی قارشو آورغه حاضرانلر. بز ۲۰ نجی عصر ننگ حاللری خدمتکار (مردکار) لری ایدک، آلا یرکمی برنجی عصر ننگ کلری بولاجقلمز؛ شبهه سز کیله چک عصر ننگ حان و مردکارلری ده اش کورگان مکتبده بولغان ذاتلردن تشکیل ایتله چکندن، اول زمان بزگه احتیاج قالماز، بلکه کره ارضنک بر مقدار منبت و ثروتلی یرینی اشغال ایدرب طوردیقمزدن. یریزدن قوولوب دیگرلرگه ایلتوب توگوگه، درستتی ده یر یوزندن یوغاتلوغه محکوم بولورمز.

قرآن و شریعت دائره سنندن اوتمه گان، بلکه شریعتکه و حدیثکه بناء ممدوح و لازم بولغان اصول جدیده مدرسه لری (علموا و یسروا و لا تعسروا و یسروا و لا تنفروا) برر یرده آچلا فالسه حاضر قارشو طوروب و آنی یوغاتو و اهللرین جزالو ایچون نلله نبقدر اجتهادلر قیله مز. اصول جدیده گه خلاف بولغان ملالر و روحانیلرمز آنک جائز توگلگی حقتده و آنک ضررلری حقتده مطبوعاتده ایضاحات یرسه لر بولیمو؛ احتمالی ییله یوق. فرض بولغان آداب و قاعدلرنی، محض قائده لری معلوم بولغان بر عملنی عکسینه تبدیل ایتوب کورسته آمازلر. آلی بولغاچ خیرلی اشنی قابلاب خالقغه کورسته می و آنک رواجینه مانع بولوب طورغان. کشیلر نیندی ذاتلر بوله چقدر؛ بونلرنک عواملرنی، قوری لفظ ایله آدولری ممکن بولسه ده الله غه یره چک جوابلری ده شولای بولور میکان؟

ادبي واجتماعى مقاله لر: — كشيلىرنىڭ اچكى هم طشقى (مادى هم روحانى) تورەشلىرنىڭ تصوير ايتىنى، آدملىرنىڭ بىر بىرىنى قارشى بولغان حقوقلارنى، وظيفەلەرنىڭ مەملىكەتلەرنىڭ اخلاقى ھەم دىانت قاعدەلەرنىڭ اۆبىرە تونى غايە ايتكان وشول مقصدغە خىدمەت اويى بلەن يازغان مقاله لر «ادبى واجتماعى مقاله» دىب اسملەنەلەر. علمى و فنى مقاله لر بلەن اجتماعى مقاله لرنى، روحلىرى اعتبارى بلەن، بىر بىرىنىڭ شولاي ايرىغە مەكەن:

علمى و فنى مقاله لر عقل آرنى. آلاز بالالارنىڭ عقل دائىرەسىنى كىمگە يەتە، فېكر كوزلەرنىڭ آجا. عقل و زھنلەرنىڭ اوتكىنلەندە؛ شاگردلارنى ئە پېرلارنىڭ ھەم ظاهىرى ھەم حېقىقىي جەھەتلىرى بلەن تاناشدۇرا. اما اجتماعى مقاله لر ايسە، نىقل و فېكرلەرنىڭ يىگرەك، شاگردلارگە جان آرنى بولالار. بوندى مقاله لر، يىگرەك، آلازنىڭ يورنىكلەرنىڭ تائىر ايتەلەر. قاب و روحلارنى تەربىيەلەر. يورنىكلەرنىڭ ھەر تۈرلى نويغى سەرمايەسىنى يەرلەشدرەلەر.

ادبى واجتماعى مقاله لرگە شونلار كەرە:

۱) بالالار ھەم اولوغلارنىڭ تۈرلى ھالەتلىرى، تۈرلى كۆرۈنۈشلەرنىڭ تورەشلىرى؛ عائىلە اچىندەگى و بىتون مەلئەشلىرى ھەم ايدىدەشلىرى ايلە بولاجىق تىركەك كۆرۈنۈشلەرنىڭ تصوير ايتىشى مقاله لر.

ب) آوز ادبىياتىدە مەھم اورن توتاتۇرغان غراممى قىسە و ئەكىتەر.

ج) مەھم، ادبى و شاعرلەرنىڭ ئالغان ادبى و شەئىرى پارچىلەر.

د) ھەسەتلەر — مەنەلەر. (باسنى).

ھ) مقاللار، ھەكىمەتلى سوزلەر، تابشماق ھەم لىظىفەلەر.

بو ايلكى قىسىم مقاله لرنىڭ ھەر ايلكىسىدەدە اوقۇم آلايشى بارسون ايجون، اوتكاندە، غومومى رەوشدە بىر آز وظيفەلەر آلاغانلار ايدى. ايدى بو اورندە شونلارنىڭ ھەر بىرىنىڭ ھەسەتلىرى، ايرىغە اعتبار قىلورغە تېشىلى بولغان خىسۇسىيەتلەرنىڭ بيان ايتوب، شوندىن سوڭ ھەر ايلكى قىسىم توغرىسىدەدە درس اورنىكلەرنى يازا باراچقىمىز.

اوقۇننىڭ آلايشى بارووى ايجون رعايە قىلو لازىم بولغان وظيفەلەرنى «آلايتوب اوقۇم» (объяснительное чтение) اسمى آستىدە يورتمەز.

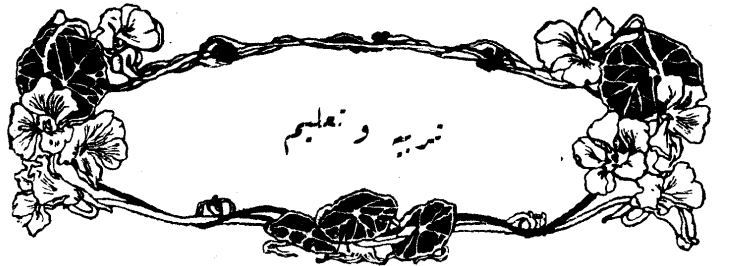
علمى و فنى مقاله لرنى آلايتوب اوقۇمدا وظيفەلەر: —

۱— مقاله دەگى اصل موضوع و مادە ھەسەتلىرىنىڭ شاگردلار بلەن «ابتدائى مەداكەرە» سى.

۲— مقاله دەگى ئە پېرلەرنىڭ جىنس، صىف ھەم نوعلەرگە ايرى (классификация).

۳— مقاله نىڭ جملە جملە — كېسەك كېسەك تەھلىل قىلنووى.

يازالار، كىلە چىكىمىزگە مەلئە بولغان ذاتلار بىزنىڭ ايجون اچىنەلەر. ايدەكەر! بىزدە مەرفەت و مەدەنىيەت باقىچىنە بىر آدم بولسون ايتلىق! بو يولدا بىزگە اوزمىزنىڭ اورنىنىڭ تەصەبىرىمىزدەن و نادانلىقىمىزدەن باشقە نەرسە مانە بولا آلاماز، بو يولغا اوزمىزگە خىرخوا و ھامى بولغان روسىيە دولتى اشارە ايتە ايتكان بىز ھېچ كەمدەن و ھېچ نەرسەدەن قورقۇنمىغەنمىز! آلايتوب! آلايتوب! آلايتوب! آلايتوب! ھەم سەدەتتە! عبدالجەبىر عبداللايف. «كركى» شەئىرىدە بخارا! خالغىندە.

تەلىم و ادبىيات اوقۇمىنىڭ اصوللىرى (*)

اوتكان مقاله مەزىدە، قىرائەت ھەسەتلىرىدە بىرور اورنىكلەرنى (غونەلەرنى) يازاچقىمىزنىڭ آلايتوب ايدىك. ايدى بو اورندە شونى باشلىمىز. فقط، بو ھەسەت، مقصود اچىق آلايتوب ھەم درس اورنىكلەرنىڭ كېسەك و فائىدەلەر بولوب چىقسون ايجون. بىر آز تەفەسىللەپ يازو يولنى توتدۇق. يعنى بو اورندە يازاچقىمىز يالغىز درس بىرور اورنىكلەرنىڭ بولمىغەن، بەلكى شونىڭ ايلە بىرور بوندى، قىرائەت كىتابلىرىنىڭ مەدەنىيەت تەشكىل ايتىشى مادەلەر (ماتېرىياللار) ھەسەتلىرىدە اچىق ھەم تەفەسىللەر قىرائەت مەلئەت بولمىغەن، چۈنكى ھەر مقاله نىڭ روھىنى غايە سەنە قاراب درس بىرور اورنىكلەرنى يازورغە تېشىش. بو ايسە اوتكاندەگى بىك قىسقالق ايلەگە يازلوب اوتكان قاعدەلەر بولمىغەن مەكەن بولمىغەنچۇق.

قىرائەت كىتابلىرىنىڭ مەدەنىيەت مادە و موضوع اعتبارى بلەن اوشوبو ايلكى زور قىسىمگە ايرىلالار: ۱) علمى و فنى — ياكە صىنى — مقاله لر. (دېئىلەن مەقالاتى؛ ۲) ادبى واجتماعى مقاله لر (بىئەسەن مەقالاتى)

علمى و فنى مقاله لر: ئە پېرلەر ھەم ھىوانلار ھەسەتلىرى مەلئەت بىرور؛ شاگردلارنى تەبىئىي نەرسەلەر و تەبىئىي كۆرۈنۈشلەر (مەنظرەلەر) بلەن درست و فنى تاناشدۇرونى غايە ايتوب يازغان مقاله لر «علمى و فنى مقاله» دىب آتالار.

(*) مقاله مەزىسىكى و مەرفەت املە بلەن يازلا. لىكن ايماننىڭ ايتىشىنىڭ اۆلەرەق، قەلم ھەم كوزم ياكى تەبىئىي املە ھەم اۆبىرە نوب يىگانلىكىدەن، اھتمال، بىئەسەن اورندە ياكى املە بلەندە يازلوب كىتە تورغاندەر. بو توغرىدە مەدەنىيەت مەزىسى.

۴- منطقی تفتیش .

۵- مادی تفتیش (вещественный разбор).

۶- توتاش اوقو .

۷- عمومی مفهومی بیان (общая катехизация).

مقاله ده گمی نه بیرلر نرنی جنس ، صنف هم نوعه آبرو : -
قرائت کتابلرینک مندرجه سی ، ترتیب اعتباری بلن ، جنس ،
صنف هم نوعه بولنورگه نیچک تیش بولسه . اوقوتقاندده ،
مقاله ده گمی اصل موضوعنی وغایه نی تشکیل ایتوجی وشوگا به یله نشلی
بولغان نه بیرلر نرنی دخی ، شولای اوق ، جنسک ، صنف هم نوعه
بولدره باررغه کیرهک . بو حقه ییگرهک ابتدائی مذاکره
(предварительная беседа) یاردم ایتهرگه تیش .

اوشبو توغریده محمود افندی مرجانی طرفندن ترتیب ایتلگان
«تورکی اوقو» کتاینک ۲-نجی جزئده گمی «مکتب اسبابی»
(بولای دیلمیچه «اوقو نه بیرلر نرنی» دیب نه یتلورگه تیش) دیگان
مقاله سن آلامز .

بو مقاله حقه ابتدائی مذاکره (کتابدن اوقورغه باشلاماسدن
ئلك معامنگ شا کردلر بلن بولغان مذاکره سی) اوشبو ره وشده
بولاجق :

معام- سز هر کون مکتبگه اوزک بلن برگه نهرسه لر
آلوب کیله سز؟

شا کردلرنگ برسی	--	کتابلر .
» »	--	ایکنجیسی دفترلر .
» »	--	اوجنجیسی قلملر .
» »	--	دورتجیسی قارا .
» »	--	بیشنجیسی حساب تاقناسی .

(گریفل تاقناسی)

شوندن شوک شا کردلرنگ آراسندن برسینه ، بو نه بیرلرنگ
همه سن عمومی بر اسم ایله («اوقو نه بیرلر نرنی» اسمی بلن)
نه یترگه قوشلور . شا کردلر بونی اوزلکلرندن بولدره آلامسلر ،
اول چاغنده ، معلم اوزی بولشور .

نهایت ، تاغی شول ره وشچه سؤال بیرلور : کتاب نیچون
کیرهک ؟ دفتر ؟ قلم ؟ قارا ؟ حساب تاقناسی ؟ گریفل ؟ قلملرنگ
نیندی تورلیسی بولا ؟ کتابسز اوقورغه بولامی ؟ دفتر ، قلم ،
قارا ، حساب تاقناسی هم گریفل ، بام آلو ایچون ، نی ره وشچه
یاردم ایتلر ؟

(آرادن برسینه خطاب ایله) احمد ، سینده اوقو نه بیرلرنگ
قایسیلری بار ؟ شولارنی ، صاناب نه یترگه کورسه ت ئلی .

علی ، اوقو نه بیرلرنگ احمد قایسیسن نه یتمی قالدردی ؟

سین شولارنی نه یترگه بیر !

تاغی اوقو نه بیرلرنگ ، اوزکده بولغانلر نندن باشقا تورلیسن
بامیسز می ؟ یا که صنفده ، کوز آلدگرده ، بولغانلری یوقی ؟
بولسه ، شولارنی ده نه یترگه !

بوندن شوک ، بیلگیلی ، شا کردلر صنف تاقناسن ، یایسه
خریطه کیلرنی کورسه ته چکلر . بو نه بیرلرنگ نیچون کیرهکلی
حقه دخی قسقه چه غنه سؤال بیرلوب اوتهر .

آخرنده ینه بولای صورالور : اوزندن قاراب اوقو ایچون
کیرهک بولا طورغان اوقو نه بیرن نه یترگه ! یازو اوجونگنه کیرهک
بولغانلری قایسیلر ؟ تاش بلن آغاچنگ هر ایکسندن یصالغان اوقو
نه یبری نرسه اول ؟ اوقو نه بیرلرنگ قایسیلری تیک کاغدننگنه
یصالا ؟ قایسیسی تاقنادانغه ؟ (آخری بار) .

معلم : عبدالرحمن سعیدی .

تریبه دن بر کیسهک

بالا ، آنادن طوغان وقتده گاوده سی ، اعضالری ضعیف
اولدی کیب آداب ، علم و عقل ، فهمندن ده هیچ نرسه سی بولماغانی
حالدده دنیاغه کیله . بر آز وقتدن شوک کوزن آچوب ایك
یاقنده بولغان آناسنی ، آق قارا توسده کورنگان شاوله لر نی کوره
باشلی ، بو قدرگه راضی بولمی آغه کیتام ، مقصدقه یتهم دیگان
کیب اعضالرن قوزغاتا ، تلن قیملداته و تلینه قولایلی بولغان تورلی
تاوشلر چغارا ، اوینی و کوله باشلی . شول روشچه آقرنلق ایله
سوزنده آرتدرا ، گاوده سی ده اوسه . لکن بو وقتده بالا فائده
و ضررنی ، یاخشی و یماتی آیرا آلمی . شول سببلی گاوده سیننی
و اعضالرنی کالات که ایرشدرو ، دین و دنیا جهنتدن اوزینه جیل
یغمور تیگرماسلک ایدوب آداب ، علم و عقل حصه لر نی یتشدرو
ایچون تریبه قیلوجیغه محتاج بولا . بناء علیه بالانگ دنیا آخرت
بختلی بولوی ایچون ایکی تورلی تریبه کیرهک بولوب بو تریبه لرده
باشلیچه ایکی یا اوج کشینک قولندن اوتلر هم اوتهرگه تیوشلیر .
بالانگ دنیا و آخرت بختلی بولوی ایچون کیرهکلی بلکه
تریبه لرنگ ایگ زوری شفقتلو آنالر قولینه بیرلگان . چونکه
گاوده و اعضالرنی کالات که ایرشدرو ایچون تریبه قیلوجی آنالر
بولغانلقدن بالانگ اعضاسینی اوز اورنینه اورنلاشدروب صوق
تیودن صاقلاب ، صاف هوالر ایله یاخشی تریبه ایتسه ، بالانگ
طولی ته نی بولوب یاشاونه سبب بولادر . شولوق بالاده بولا
طورغان قزامق ، چه چک آغرولرینه آلدانراق تدبیر ایدوب
یاخشی قاراسا بالانگ کوز و قولاغینگ سلامت بولوینه ، یوزینگده

- ۲) بالالرنی تریه قیلو اصولی .
- ۳) قول اشلی (علمی صورتده) .
- ۴) املا و قرائت .
- ۵) سلامتکنی صافلاو اصولی .
- ۶) حساب و هندسه (ابتدائی مرتبه سنده) .
- ۷) اشیا علمی، طبیعات (ابتدائی مرتبه سنده) .
- ۸) رسم .
- ۹) موزیقه هم کوی .
- ۱۰) ملی جغرافیا و تاریخ .
- ۱۱) غیما-تق .

« اقدام » .

آول مکتبلی

آوللرده مکتب اشلی بیک توبان درجه ده در ۷-۸ صنفقه بولنگان بوز و یوزدن آرتق بالالرنی تریه قیلو بر بر معلم گه یوکلاتله . هر صنفقه ۴ درسدن ۸ صنفلی بر مکتبده هر کون ۳۳ درس بیرگه توغری کیله . بر کشیگه شوشی قدری اش حالدن کیلورلک توگل . شوگا کوره موندی مکتبده معلم افندیلر زمانهغه موافق بر ترتیب ایله اوقوتا آلماینچه ، حاللرندن کیلنگان قدریگنه اوقوتورغه مجبور بولالر . بو اورنده کوب ضرر ایتوچی ده شاگردلر بولالر .

آول مکتبلرنده بوللردن باشقه ده ایسزلکار کوب . لکن آنلرنگ کویسینی توزدتمک اولنگ حالینه کوره ممکن بولمی . بز مسلمانلرده ۳-۴ محله لی اوللرده هر محله صاین بره مکتب بولوب ، آنده ده بره امام یا معلم اوقوتووی عادتدر . هر محله صاین ایتمیچه بالالر برگنه اورنغه جیولسه و معلملرده بر اورندن اوقوتا باشلاسلر ، معلملرنگ صانلری آرتو نسبتده شاگردلرنگ صانلری آرتا تورغان بولسه ده صنف آرقایه چقدر . بتأعلیه اوقوتو ایچون بر قدر ینگلک بولور ایدی . بو وقته بر اولده ۳-۴ توری ترتیب ایله اوقو بلاسندن ده قوتلورغه یول بولور ایدی . اوللرده شوشی اش که اهمیت بیرسه ایدی . یونس بن محمد شاه .

یامسز و شادرا بولماونه سبب بولادر . بو قدرسی تن تریه سنده . اما کشینگ کوکل و جان تریه سینه کیسه ک مونده غی تریه بیک نچکه در . چونکه بو تریه ایله کشی دیناده چن کشی بولوب یاشاب ، آخرتده سعادت که ایرشوگه باعث بولادر .

بالانی ۸-۹ لرغه یتکایچی اوز اوینده ینگل نرسه لر اوقوتوب ، صاف عقلنی و تازا قلبنی قورقنچلی و آدم اشاغزلق ایلر ۱ کیه تلی ایله بلجراتهای مکتب گه باروغه قزقدروب طوررغه کیره ک . ۸-۹ لرغه یتکاج یاخشی معلم و معلم گه طابشروب بالانک کتاب ، کاغد . قلم کبی نرسه لر یتشدروب طوررغه کیره ک . کتاب کبی نرسه لر یتشماسه . بالانک دردی سونوب ایده شلرندن قالوغه سبب بولادر .

معلم زین الدین نعمت المین . « ابله ز » .

آنا مکتبلی

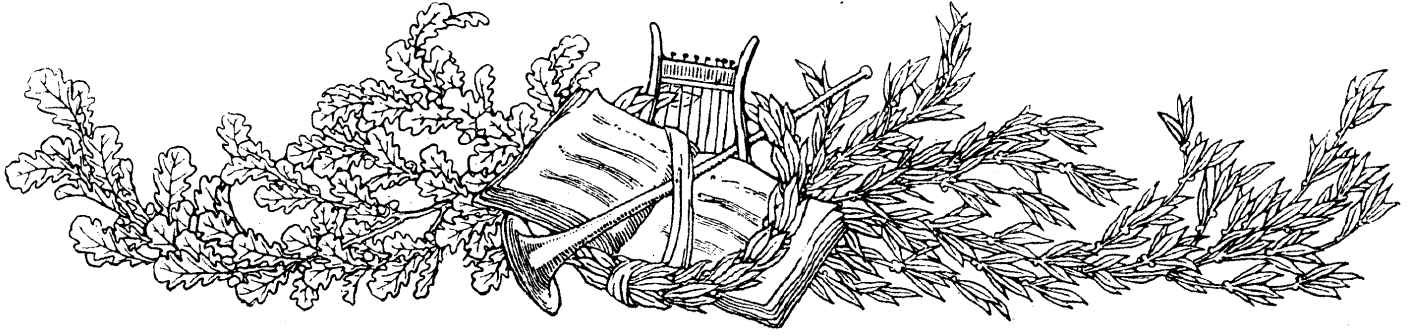
آنا مکتبینه بز مسلمانلرنگ بیک محتاج ایکانلگمز معلوم . بو مکتبلرده ، مکتبلرگه یورر ایچون یاشلری یتنگان بالالر تریه قیلنه چقلر ، ایکنچی طرفدن ده ایکی - اوچ یاش ایله سیکز یاش آراسنده بولغان بالالرنی تریه ایته بلو علمینی بلوچی آنالر یتشه چکلدر .

« آنا » بولا بلو زور بر علمدر . بالانی تریه ایته بلو الوغ بر کالاتدر . مسلمان خاتونلر اوز بالالرینه بیک شفقتلی بولسه لرده بالا تریه ایتو علمینی (آنالق علمینی) بلمادیکلری سببلی یاخشی و تریه لی بالالر یتشدره آلمیلر . ابتدائی مکتبلرگه کروب اوقورغه باشلاغان مسلمان بالالرننگ کوبسی تریه سز و اخلاقسز بولالر . اگرده « آنالق » علمی ، مسلمان خاتونلر آراسینه تارالغان بولسه و کچوک بالالر تریه قیلنور ایچون آوروپاده غی شیکلی « آنا مکتب » لری بو طوغروده خدمت ایتسه مسلمانلرنگ تریه لری ده ینگزلی بولور ایدی .

بو کونلرده استانبولنگ کوب اورنده آنا مکتبلی آچلادر . بو مکتبلرنگ بعضیلرنده بالا تریه ایتو علمینی اوگره تور ایچون آیروم صنفلر بولاجق و بو صنفلرده الوغلر اوقوب معلملک علمی تحصیل قیله چقلدر . اوشبو معلملرنگ خصوصی صورتده آنا مکتبلی آچوب بالالر آلودرغه حقلری بولاجقدر .

استانبولده غی آنا مکتبلی اسویجره آنا مکتبلی اصولنده بولاجقدر . معلملر ایچون آچلاچق صنفنگ تحصیل مدتی بر سنه بولوب درسلی اوشبو فلرندن عبارت :

۱) علم روح مقدمه لری ، خصوصا بالالرغه خاص علم روح .

اشعار:

آدم بالاری - اورمان آغاچلری

آغاچلر، آما آغاچلر کوب آغاچلر * یاراقسز کا کری بوکری هم قیغاچلر
 کیلوب کردم قاره اورماننک اچینه * ایسم کیتدی آغاچننگ کوبلگینه
 اوزکللی، چرکی بوطللی کا کری بوکری * چرکللی مه شکلی هم ییل یارقللی
 تابا آلمیمن یارقللی بر آغاچنی * آروسی قایدہ دیم اول قایدہ قاچدی؟
 کیله قارت اوستا آقرن بالطه ییلده * شولای، دی: بنده لرده ایلده کونده
 یاراقسزدی حسدلی کونچیلکلی * بوزوقلقدہ تابارسک کوبچیلکلی
 مگر دوستم امیدسز بولمه زنهارا! * کوررسک حسن تعلیمده اثر بار
 قورقمه کا کری دیمه بوکری دیمه * آلارده بر اورنمه یاری شوویه
 چرکللی مه شکلی ده اشکه یاری * اومارتاچنی بابای غه اولده یاری
 شولای ایتوب شومارتقاچ بارچه سنده * بویاب قویسه ک بیزه کله ب پارچه سنده
 مونه بو بیگ عالی بو بیت برنچی * دیوب ماقتاب آلورلر ایندی کورچی
 مونه به بکم آدملرده شولایوق * علم طولسه بوزوق اخلاق بولا یوق.

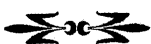
ذکی جان شاه گرایوف. «یالانکول»

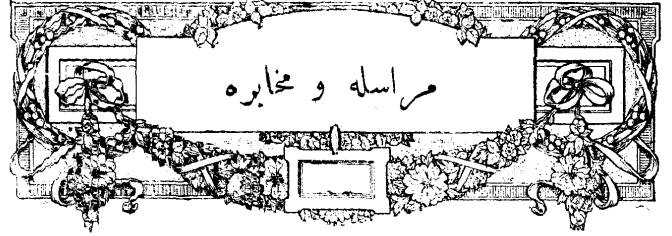
بر مسکین گه!

اوروب - قوملر طاشوب بارسن تیگرلر؛
 قارا - یه مسز بولولر هم قاچارلر،
 یلی، یاقتی قویاشقه یول آچارلر؛
 یاروب یافراق اوسه رکیکان آغاچلر،
 و صایرار شونده بلبل - صاندوغاچلر.
 مونه شول چاقده سین ده شادلانورسون،
 آچوب کیگ کوکره گکنی طن آلورسون!
 طرش بارلق کوچک برلن چدارغه،
 یاروب دشمن صفن آغه چفارغه.
 یاوز طورمش، اوصال دوشمانلر کدن
 اوزگنی صاقلا - باق بیرمه یغارغه!

ع. یگی. «یاکی اورگانچ»

ای مسکین! قایت اویکدن - کر مه اوطقه،
 کومر بولما - قارالما - یانما یوققه،
 بولای ده بر قارا گورگه کورسون،
 چروب طوفراق بولورغه اولگوررسون!
 یغلما - آچ کوزگنی آغهراق بار،
 بو صالغن جیل - داوولر بلکه طوقتار؛
 قارا کونلر، بو طارتشلر - کوره شلر،
 ایکی کوزدن توگگنن قانلی یاشلر،
 خدای امری بلن بر کون بته لر،
 عمر دولقلری برلن اوتهلر.
 ایسه ر جیللر - بته حسرتلی ازلر،

«كعب الحبر» ديب توزاته در، لکن فيروز آبادنيك بو اشى يا گلش ديلر. اوقيانوس صاحيبنگ قاموس سوزيني شول حالنچه قادروب كيتووى و «كعب الاحبار» نك درست ايكانليگيني آكلتاواى زور بر مساهله سندنذر. قولر نده «اوقيانوس» دن باشقه لغت كتابلى بولماغان آدملر «اوقيانوس» سوزينه اشانوب «كعب الاحبار» ديب سويله و يا گلش ايكان ديب يورسه لر كيره ك (١٩١١ نجى يلغى «شورا» ده «كعب الاحبار» حقنده سوز بار ايدى). ٢) قرآن كريمده مذكور بولغان آدم ايله لقمان حكيم ديب مشهور بولغان ذات بر كشي بولوب بولماوى بيك آچيق معلوم توگل. «لقمان» ماده سنده «قاموس الاعلام» دده بر آز سوز بار. «اغاني» صاحبي ده استطراد يوللو بر «لقمان» دن خبر بيره در (ج ١٢ ص ٤٠-٤١). حافظ ابن حجر نك اوزون عمر سوروجيلر حقنده «كتاب المعمرين» اسمنده بر اثرى بار. شونده هم بر لقمان ماجراسى مذكور (ص ٣-٤). فيروز آبادى قرآنده مذكور لقمان برله حكيم لقمان نك ايكيسيني بر كشي ديب ظن ايتوجيلر نذر. شونك ايچون «قاموس» ده: «لقمان الحكيم، اختلاف فى نبوته» ديمشدر. «جامع البيان» هم «الكشاف» تفسيرلر نده لقمان حقنده بولغان خبرلر نك كوسى كتاب اهللر ندن آلتغانلى اوز اوزندن معلوم.

طرويسكى. محمود زنجشورى: «كم احدث بك الزمان امرا امرا - كالم يزل يضرب زيداً عمراً» ديگان يتيني كيم كه خطاب قلوب سويلايدر؟ معلم: حاجى احمد حسيني.

شورا: بلميمز.

تايفانو. روسلر وباشقه لرده غائله باشقلىرى اوزلرينك وبالالرينك طوغان كونلر نده هر يلدده بايرام ايتو عادتى بار. شول كونتى ايسكه توشرو ايچون دوست ايشلرينى جيلار، شادلق اظهار قيله لر. بالالرينك طوغان كونلر نده آلتراغ اوينچقلىر، بوله كلر بيروب شادلاندره لر. بو عادت ايندى مسامانلر آراسنده ده شايع بولوب بارادر. شوشى اش يعنى طوغان كونده بايرام ايتو شريعت نقطه سندن يارى طورغان اش بولامى. يوقسه حرام بر عملمى؟ «شورا» ده جواب يازلسون ايدى.

شورا: طوغان كونتى بايرام قيلونى ثوابلى اش ياكه نيچوك بولسه ده دينى عمل ديب اعتقاد قيلماسه هم ده شول بايرام ايتو حرام اشلر قيلودن عبارت بولماسه دنياوى و مباح اش قيلوغنه بولوب قالادر. ماي باشى كونتده قرغه باروب چاي ايجو ياكه صو

بانكى بارمك (١). مشهور كعب الاحبار حقنده حرق عادت بولغان خبرلر شايددر. گويا بو آدم حضرت موسى زمانده دنيا ده بار ايدى. شول قدر اوزون عمر سوردى كه حنى بز نك پيغمبرمزدن ده صوگه قالدى. فقط اعتكافده بولغانلى سببلى رسول الله برله كورشه آلمى قالدى. كعب الاحبار اوشيو اعتكافده قرق يل طورغان ايدى. بو اعتكافدن چيققان وقتده رسول الله دنيا دن اونكان ايدى. تاريخ طبرى ترجمه سنده مونك حقنده «٤٤٤٤ يل ياشاب وفات ايتدى» ديمشدر. انسانلر نك شوشى قدر اوزون عمر ياشاولرى ممكنمى؟ يوقسه مونك حقنده بولغان اوشبو خبرلر ده مبالغه بارمى؟ ٢) لقمان حكيم ديب بنده بر مشهور آدم بار. بز نك كتابلر مزده اوشبو ذات غه بيك كوب نصيحتلر، حكمتلر اسناد قيله در. بو آدم نيندى كشي؟ قرآن كريمده ذكر ايتولگان «لقمان» ايله بر كشمى، يوقسه باشقه باشقه مى؟ شوشى سؤللرغه جواب يازلسون ايدى.

رضا الدين حكيموف.

شورا: طبرى تاريخى بزده ايك كوب قارا لا طورغان كتاب بولسه ده كعب الاحبار نك ٤٤٤٤ يل باشاو خبرى آنده اوچراغاني يوق. اورنينى كورساتوب يازغان بولسه كز دخى ده تفتيش ايتولگان بولور ايدى. انسانلر نك عمر طبيعى اول قدر اوزون بولماغانلى ايچون مذكور سوز كه سلامت عقللر اشاغاسلر كيره ك. «قاموس» شرحنده سيد مرتضى: «كعب الاحبار، يوز ياشندن اوتوب هجرتدن ٣٢ نجى يلدده وفات ايتدى» ديمشدر. شايد شوشى سوز درست بولور. توركيه عالملر نك ايسكيلرى آراسنده «ترجمه» اسميني سؤ تصرف ايتوجيلر و هيچ بر علامت برله ايرمى اوز سوزلرينى ترجمه كه قوشوب سويله وچى آدملر بار. «وفيات الاعيان» ترجمه سى برله آلدانوومزدن صوگ توركيده بولغان ايسكى ترجمه لر كه اعتماد مز قالمادى. طبرى تاريخ نك ترجمه سنده شوندى برر نرسه بولووى ممكن. آرزاق آكلارلق اقتدارى بولغان كشيلىر ايچون شول تاريخ نك اصلىنى (عربجه سيني) مطالعه و استعمال قيلورغه تيوشلى. سز بو اسمنى هر اورنده «كعب الاحبار» رسمنده (معجمه خا ايله) يازغانسز. آنك درستى ايسه مهمله خا ايله «كعب الاحبار» در. فيروز آبادى «قاموس» ده «كعب الاحبار» ديودن منع ايتو و اوزى ده

تپوشلی بولادرد؛ شوشی طوغرولرده جواب یازووگرنی امید ایتهمز.
حیب جمال حسینرا.

شورا: «قاضی بیضاوی» دن مراد انوارالتزیل صاحبی بولغان عبدالله ناصرالدین بن عمر الیضاوی بولسه آنک ترجه حالی حقنده موندی نرسه یازوچیلر بارلنی بزگه معلوم توگل. آنک باشینه شوندی بر حال کیلگان بولسه ایدی کرامات عاشقی ابن سبکی آئی سوبله می کیتاز، بلکه شول واقعه نی بر توری کرامت که حمل قیلوب یک راحتله نوب یازار ایدی. (۲) روسلرغه اوخشامی قالدون قورقماغان کشیلر ایچون «اوف» هم «اوا» نی قوشارغه لزوم بولماسه کیرهک، نظام هم مونگ ایله تکلیف ایتی طورغاندر. منصور، باغدان، آچورا فامیلیه سندن بولغان کشیلر امضالرنی عمر منصور، اسماء منصور، خالد باغدان، عائشه باغدان، یوسف آچورا، مریم آچورا روشنده یوروتسهلر بر ضررده بولماز.

انرجمانه. امام غزالی «یاقوة التأویل» اسملی اثری برله ابن سینانگ «شفا» نام کتابی بو کونده مطبوعلمی؟ بولسه قایسی یرلردن آلدرو ممکن بولادرد.
ملا عبیدالله خواجه سلیمان خواجه اوغلی.

شورا: «شفا» دن اوج جز ۱۳۰۳ تاریخنده تاش باصحه ایله ایران مملکتنده باصلغانغی «اکتفا القنوع» ده و «یاقوة التأویل» ننگ دوزت جلدده «جبای» ده باصلغانغی «امام غزالی» اسملی رساله ده مذکوردر.

سایلی. ایرلر آراسنده سلام آلوب سلام بیرشو سنت و مشروع بولووی قیلندن خاتونلر ننگ اوز آرائنده سلام بیرشو مشروع و سنتی یا که توگلمی؟ بو حتمده بزنگ آرامزده منظره دوام ایتدر. شونک ایچون «شورا» ده جواب یازووگرم مطلوب ایدی. عطار عزیز.

شورا: ایرلر ایله خاتونلر آراسنده سلام بیرشو حتمده بر قدر نزاع بولسه ده شوندن باشقه لر آراسنده سنت و مشروع ایکانلگنده نزاع بولماسه کیرهک. اوچوچیلر ننگ خاطرلرنی قالدورما ایچون موندی سؤالرنی درج ایتسه که حقیقت حالده بو بحثلر عمومی صورتده مذاکره قیلشورلق درجه ده مشکل نرسه لر توگل. بزنگ ایچون یک اهمیتی و مشکل مسئله لر بار. حاضر اسلام دنیاسی اوستینه نوح پیغمبر طوفانینه کوره ده دهشتلی روشده ایوالوتسیه طوفانی کیله در. مونک ایچون بر توری حاضرلنه مزه می یوقسه ذبح مسئله سی خصوصنده: «یهودلر برر توری چاره تابارلر ئلی» دیب طور وومر قیلندن: «یهود ملاتری جواب بررلر ئلی» دیب طور امزمی؟

اوستنده کیمه برله یورودن ایرملنی بولماغان ایچون آندی اشلرنی حرام دیب آتوچی بولماسه کیرهک.

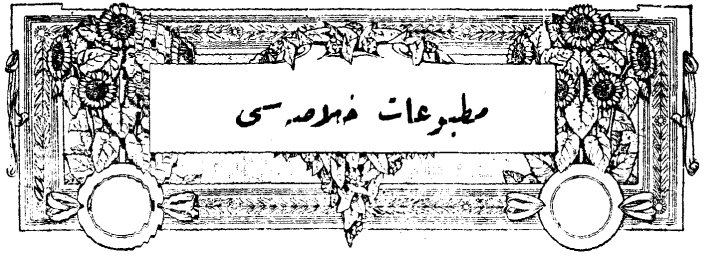
فارغالی. بو کونگی عرب جریده لرندر «ناهیک» دیگان بر سوز کوب اوچری. مثلا بر کشی «مصر» نی مدح ایتوب یازغان مقاله سند: «... و يجعلها بما يحمله اليها من الخير جنة الدنيا ونزهة الناظرين ناهيك بآثارها الفدعة ونظامها الحديث» دی. اوشبو سوز نیدی ماده دن آله در؟ اسمی یا که فعلی؟ معناسی نیچوک؟ اوشبو قیلدن یاکی موده سوزلر جیولغان لغت کتابلری بارمی؟ بولسه قایده صابولالر و بهالری کوبمی؟

عبدالسلام غنیف

شورا: اوشبو عصر عالملی طرفندن تألیف ایتولگان لغت کتابلر نده یا که استعمالغه کرگان لغتلر بولسه کیرهک. موندی اثرلر ننگ اسملری مصر کتابچیلرینک «فهرست کتب» لر نده کورله در. مصرده اوقوب طور وچی شاگردلرگه یازسه کز یاخشی اثرلر تابوب ییارلر. «ناهیک» سوزی یا که موده سوزلردن توگل. بلکه همه کشی که معلوم بولغان ایسکی و «امر» ننگ ضدی «نهی» ماده سندن آلتغان اسم فاعلدر. عربلر: «شول کشی، سینی تمام قاعته ندر و باشقه لرغه بارودن نهی قیلور یعنی باشقه لرغه باررغه حاجت قالدورماز» دیرچک اورنده: «هذا الرجل ناهيك من رجل» هم ده: «هذه المرأة ناهيك عن امرأة» دیلر. مصرنی ماقا وچی کشی ده: «آنک آثار قدیملری، یا که نظاملری سینی حیران قیلوب باشقه قزقلر ایزله و دن نهی قیلور یعنی باشقه چه عجب نرسه لر ایزله و گه حاجت قالدورماز» دیمکچی بولادرد. فقط «ناهی» کلمه سینی «ب» برله صله لندرووی درست توگل، حتی بو برده حرف جرگه برده اورنده یوق. لکن مصر مطبوعاتده موندی حنلر یک کوب بولادرد. اوشبو سببدن جاحظلر، میرد و همذایلر ننگ تللرنی صاغنوجیلر، غزته و ژورنالچیلر نی تل بوزو طوغر و سنده تهمت ایتوچیلر مضرده بارلنی مطبوعاتنی تعقیب قیلوب باروچیلرغه معلوم.

طرویسکی (۱۰) استانبوللی ادهم مراد افندی «عائله طیبی» اسملی اثرینک ۴۳۳ نجی بیتده قاضی بیضاوی ننگ اولگان ظن قیلنوب قبرگه کوملوونی، تری ایکانلگی بلنگان صوگ قبردن چیقارلوونی؛ شونک صوگنده «تفسیر کبیر» اسمنده بر تفسیر تألیف ایتوونی بیان قیله در. بو ماجرا قایسی برده و فایسی تاریخلرده بولغان ایدی؟ (۲) فامیلیه یازغانده مفرد اسملر آخرنده «اوف» و «اوا» اورنده اوز تلمزده نیدی نرسه یازارغه

صاقلانندی و بر قدر تعمیرده قیلندی، صوگره ابن رشدلر واسطه سی ایله بو مدنیت، آوروپاغه نقل قیلندی. شونگ ایچون اسلام طرفندن توزولمش اساسلرنگ مدنیت گه خلاف بولوینی ظن قیلورغه آزغنده اورن یوق. اسلامنگ انحطاطینه سبب اسلام دینی توگل بلکه باشقه نرسه در. اسلام دنیاسینگ ضعیفلا نروینه اوز آرالرندن اوچ تورلی خاق سبب بولدی: عالمر، توره لر، محرر لر. ملتنگ باشنده طور وچیلر اشکلی، همت وحمیتی بولسه لر، مونلر ملتنگ علمی و معرفتی بولووی حقنده اوزلرینه یوکلنگان وظیفه نی ایفا قیلسه لر ملت ترقی و تعالی قیلور، عکس حالده ایسه اوزلری ایله برلکده مات انحطاط و تدنی گه طوغری یوز توبان کیتار. اسلام تاریخینگ شهادتینه کورد مسلمانلرغه اوشبو اوچ تورلی خلق یول باشچی بولوب کیلدیار: عالمر، توره لر، قلم اهلری. اوشبو اوچ تورلی خاق اوز وظیفه لرینی لازم درجده اوتاب طور دقلری وقتلرده اسلام دنیاسی آغه کیتوب، یوقاری کوتارلوب طور دی. قایحان اوشبو اوچ صنف اوز وظیفه لرینی اونوتدیلر، اولگی فعالیتلرینه خلاف یول طوتدیلر، مسلمانلرده تدنی چوقرینه توشوب کیتدیلر. اسلام دنیاسی استبداد منبعی بولدی، حکومتلر اسلام تعلیماتینه موافق توگل بلکه کبکی اداره برله اداره قیلورغه باشلادی. موگا قارشی عالمر، محرر لر تاوش چیقارمادیلر، اعتراض قیلمادیلر. حتی سکوت ایله گنه ده قناعت ایتمی بلکه استبدادغه طرفدارلق قیلدیلر. قلم اهلاری مستبدلر، ظالملر نی مدح قیلوب قصیده لر مدحیه لر انشاد قیلدیلر. بو طوغر وده عالمر و محرر لر رنگ قباحتری عفو بولنازلق درجده الوغدر.

اقبال. قرون وسطی اصولی برله اوشبو بکره نیچي عصرده یاشی طورغان «بخارا» مملکتی هر تورلی مدنیت و عمران اصوللرندن محروم بولوب نادان و اخلاقسزلق برله چروب یاقتده در. مونده اهالیدن نالوغلر آلتا، خلقدن جیولغان آچهلر هیچ فائده کیتورمی طورغان روشده خزینه ده یاتا، وطن و ملت قائده سی ایچون بر تین صرف ایتولمی، صوگندن آنده مونده کیتوب تلف بولوب بته در. بخاراده بولغان صاقلالی صیلر، کیله چک کونلرده بو کونگی نایالقلری و تدبیرسز هم اخلاقسز- لقلرینگ جزاسینی تارتسه لر کیردک. لکن بر آرتیلر بولورق قورلوق فرصتلی بو کونده بار.

افرام. چیت مملکتلر دن کیلوب ده بزردن: «سز، نی برله کون کیچره سز؟ رزق نیچوک حاصل قیله سز؟» دیب صور او- جیلر بولسه بزنگ جوابیز: «بزنگ مملکتتمز آشاق یتشه طورغان

اهترار. بزنگ آناطولی مزده ایرلر یالقاو بواوب عمرلرینی بوش اوتکاره لر و مونلر اورنینه خاتونلر اشیلر، خاتونلر. آشاق اشلرینی اشهب حتی ساتار ایچون بازارلر غده بارلر. بتون یورت اشلرینی باشقاروچی بو خاتونلر، ایرلری قوللار تده اسیر صفتده طورالر. مونلرده قزلر نی بیك یاش وقتلر نده ایرگه بره لر. کوبده اوتمی اوزلرینی ایرلری آبروب یبارده ایکنسچی خاتون آلار، آنلر نی ده آبروب اوچونچی دورتچی خاتون نکاح قیله لر. ایرلغان خاتونلرنگ کوبلری فلاکتلر گه توشوب بختسزلک ایچنده عمر سورگه مجبور بولالر. بیك کوب کشیلر بو فلاکتلرنگ باش سببی: «اسلام دیننده طلاق مشروع بولو» دیسه لرده بو فکر درست توگلدر. چونکه بو اشلرنگ سببی مسلمانلق و طلاق مشروع بولو توگل بلکه «تریه سزلک» در. اسلام دینی موندی طلاقلر و موندی نکاحلر دن منع ایته در.

اسلام مجموعی. (احمد بك آغایوفنگ «اسلام عالمند کورلگان انحطاطنگ سببلی» اسملی مقاله سی). بر یوزنده بولغان مسلمانلر مختلف نسللر گه منسوب بولسه لرده، مختلف لسانلر ایله سویله شه لرده و مختلف تأثیرلر آستده یاشاسه لرده همه سینک خسته لکلری بر در. خرستیانلق، بت پرستک دینارنده خاقلرنگ مترقیلری، متدیبلری بولغان حالده (انگلیزلر و حبشیلر هم ده یاپونلر و تیتیلر کبکی) مسلمانلرنگ هر بری بر تیگر (متدیبلر) در. مقدم وقتلرده خرستیانلر طرفندن هر تورلی جبر و قسقیار کورر گه محکوم بولغان عالمر و متفنن هم صناعت اهلری شام و بغدادده بولغان اموبلر، عباسیلر غه باروب غه راحت تابا الغائلر ایدی. آرسطو و افلاطون اسملری آوروپاده لعنت ایله ذکر قیلندقلری بر وقته مسلمانلر اوشبو عالمرنگ اثرلرینی حرمت و محبت ایله مطالعه قیله لر ایدی. خرستیانلق یشوگی بولغان «اسکندریه» شهرندن عالمر، فیلسوف و حکیملر کیتار گه مجبور بولدقلری حالده. مسلمانلر و خلیفه لر شوشتندی حمایتسز قالمش، یورت یرلرندن آیزولمش علم اهلرینگ صغناجق و قوناق بولوب حرمت کوره طورغان اورنلری بولغان ایدی. شوشی روش ایله مسلمانلرنگ همتلری سایه سنده ایسکی مدنیت اثرلری

اظهار ایتونی اوزلری ایچون لازم اش کوره لر. حتی آفریقا و آمریکا و حشیریشک ده اوزلرینه مخصوص بایرام کونلری بار. آنلر شول کونلرنده اوزلرنجه دینی عبادتلر قیله لر شادانلر کورسه تهلر. دیناده ائک الوغ ملتلردن بولغان یهود، نصارا و مسلمانلرنگ اوزلرینه مخصوص بایرام کونلری بولو اوستینه هنته ده بر کون (جمعه، شنبه، یکشنبه) تعطیل کونلری بار. بو ملتلر شوشی کونلرده مسجدرده، سیناغوغلر هم کلسالرده عبادت قیله لر. تاسفدرکه بو صوگ و قتلرده بز مسلمانلر آراسنده اوز بایراملرمنی بایرام ایتو طوغروسنده اعتبارسزلقار کورله باشلادی و ایکنجهی طرفندنه بزگه دشمن بولغان ملتچیلرنگ تدبیرلری سببلی ملی عیدلرمن قستقلقرغه اوچراب طورادر. درست، بزنی اوز بایراملرمنی قیالودن منع ایدوچی یوق. لکن بو کونگی کسب اهللری ایچون ایکی تورلی ملتنگ بایراملرمنی عید قیلورغه ممکن توگل. موگا ایسه اقتصادی مانع بار. شول سببلی باشقه بر ملتنگ بایراملرنده تعطیل قیلوچیلر ایچون اوزلرینک ملی بایراملرنده تعطیل قیلماوچیاق لازم بولوب کیله چکدر.

فایزنامه دنیاسی. مملکتهمزده خاتونلرنگ قدرلری بلنه باشلادی. خلقلر خاتونلرنگ اوزلرینه لائق بولغان درجه لرینی بیررگه طرشقانقلری معلوم. ایسکی فکر صاحبدری بو اشگه رضا بولماسه لرده ایسکی فکر قاشنده غی خاتونلرنگ بو زمانده یاشاولری ممکن بولاچق توگلدر. بز تورکلرنگ ییکله باشلاموزعه ایندی اوچپوزیل بولدی. شوشی اوزون مدتده بز طوتاشدن مغلوب بولوب طوردق. موننگ سببلی ایسه اسلام و تورک عائله لرنده آنالر بولماوی ایدی. اگرده بزده زمانغه موافق آنالر بولغان بولسه ایدی دشمنلرمن بر آی قدر قسقه مدت ایچنده استانبول قابقه سینک توینه قدر کیلوب یته آلمانان بولورلر ایدی. اگرده شول صوغشغه قاتشقان عسکرلرمن مفلوج آنالر قوچاقلرنده توگل بلکه زمان احوالدر خبردار آنالر تریه لرنده اوسکان بولسه لر ایدی بزنگ دشمنلرمن مطلق مغلوب بولغان بولورلر ایدی. اگرده تورک و مسلمان بالالری موندن صوگده زمانغه موافق تریه بیرلک آنالردن محروم طورسه لر استقبالری موندن اون الوش دهشتلی و فلاکتلی بولور. بزنگ ایچون هر نرسه دن مقدم تریه لی آنالر لازم. قزلرنی عمومی هم ده مجبوری روشده اوقوتورغه تیوشلی.

مملکت بولغانلقدن رزقیز ایگونچیلک برله حاصل بولادر» دیب جواب بیردچکمز. اگرده: «مملکتکترده ائک کیری و توبان قالغان کسب، نیندی کسب؟» دیب صوراسه لر موگا قارشو هم «ایگونچیلک!» دیب جواب بیروومز لازم بولاچقدر. بو جوابلرنگ ایکیسیده یا گلش توگل. زراعت مکتبلرنده اوقوغان شاگردلرنگ وظیفه لری ایگونچیلک اشینی توزه تو، یولغه سالودن عبارت بولدیغی حالده بزنگ زراعت مکتبلرمنی تمام ایتکان شاگردلرمن مأمور- لک که کیتوب طورالر. حتی آوروپاده غی زراعت مکتبلرنده اوقوب قایتوچی شاگردلرهم مأمور بولالر. موننگ سببلی بزدرده ایگونچیلک اشینک بوزوق و ترتیبسز بولوویدر. ایگونچیلک کسینک فائده لی بولووی ایچون مملکتده تیمر بولور، تاش بولور، قاناللر، آبنارلر، بانقلر کیره ک. شوشی نرسه لر بولماغانده، مملکتتنک توپراغی منبت بولووی. زراعت مکتبلری، زراعت وزیرلری بر نرسه ده اشلی آمازلر. ایندی اوز قولمزمده قالغان مملکتهمزده هر نرسه دن مقدم بولور ضالورغه تیوشلیمز.

ترجمانه. «اسلام دنیاسی اویان!» دیگان تاوش حتی جانسز نرسه لرگه قدر اثر ایتکان حالده نی ایچوندر بختسز تورکستانغه اثر ایتادی. تورکستان، آکسزلق، هنرسزلیک، نادانلق خسته لگی ایله مبتلا بولدی. اوشبو سببیدن ملیک، روحانلیک طویغوسی سوندی، کوزلر حقیقتنی کورمکدن صوقرلاندی. قولده بولغان فرصتلر، بایلقلرنگ چیتلرگه کوچوب طورغانغینی آکلارلق فکر قالمادی. مجالسلر یچه بازلق طوی قیلوق بختلرندن عبارت بولادر. باشقه ملتلرنگ بالالری آق قوش مثالنده تزلوب مکتبلرگه کیتدیکلرنده مسلمانلرنگ بالالری اوراملرده آچه اویتاب عمر اوزدرالر. کیله چک زمان ایچون قارا اشچی پارتیاسی تشکیل قیله لر. بو اشلرنگ ضررلی ایکانلگینی آکلاتورغه طرشوچی یاشلر بولسه ده کوکل کوزلری کورمی طورغان ملت ایچون مونلرنگ اثرلری کورلمی.

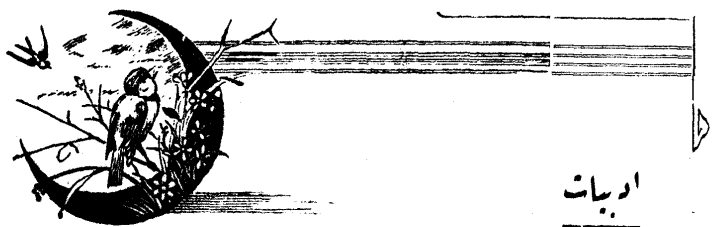
صدای هو. ملتلرنگ بایرام و تعطیل کونلرینک الوغ اهمیتلری بولادر. هر بر ملت اوزلرینک بایرام و تعطیل کونلرینی کوتوب آلارو آنلرنی سوبه لر. اوز بایراملری بولماغان ملتلرنگ بالالری باشقه ملتلرنگ بایراملرینی ایتارگه وشوننگ سببیدن آقرونلق اوزرنده اوز ملیتلرینی اونوتورغه مجبور بولار و بر ایکی بوونلردن صوگ موندی ملتلر قارا کونلرگه قالالر. ملتتک فردلری کیمی، آزایا و آخرده ده بتونله یوغالادر. اوزلرینک بایرام کونلری بولغان ملتلر، شول کونلرده تعطیل قیلو و شادلق

بو شاگردلرنگ ۳۷۰۵۳ ی ایرلر و ۴۵۰۶ ی قزله ایدی . شونلر آراسندن چیتدن کیلوب اوقوچیلرنگ صانی ۸۵۶۰ عدددر . شاگردلرنگ اڭ رغبت ایتمک فاقولتیلری حقوق فاقولتیتی بولوب آندن صوڭ طب فاقولتیتیدر .

اسلام دنیاسنده عالملرنگ هرمنلری بلنه باشلادو
مصر مسلمانلری اوتکان جای ایون آینده احمد فتیحی زغالول پاشانی حرمت قیلو ایچون الوغ بر رسمی مجلس یاصادیلر و علم گه خدمت ایتووی ایچون تبریک قیلدیلر . مجلس گه مصرنگ الوغ عالملری و حکومت آدملری هم بابلری اشتراک ایتدی . موندی اشلر آوروپالولر آراسنده معروف و مشهور بولسه ده مسلمانلر آراسنده یاگی باشلانادر .

مللرنگ اوسولرنده آبروملو . موندن ایکی عصر مقدم بر وقتده بتون انگلیز خلقی ۶ میلیون ایدی بو کونده بر «لوندن» شهرنده گنه ۸ میلیون کشی طورادر . موندن بیش عصر مقدم بز بولغار تورکلری اوچ میلیون قدر ایدک . بو کونده دورت میلیون آزرارق آرتدق .

لوندن شهری . اڭ صوڭ حسابغه کوره «لوندن» شهرنده و آنڭ اطرافنده بولغان محله لرده ۸ میلیون غه یاقین خلق بار . ساعتده ۱۴ کشی طووا و ۸ آنم دنیادن اوتنه ؛ شول سببلی تاوونکده ۱۴۴ قدر آدم آرتوب طورادر . «لوندن» ده بولغان اوراملرنگ اوزونلغی اوچ مڭ چاقروم . اگرده بو اوراملر بر برینه یالغانوب صوزلیسه ایدی بر باشی «لوندن» ده وایکنجه باشی هندستانده بولور ایدی . دنیانڭ اڭ بای شهرلرندن بولغان بو شهر خلقینگ یوزده ۳۳ سی سؤال کسبی ایله دنیا اوتکاره و یوزده ۱ سی خسته خانه و باغادیلتی ده دنیادن اوتوب طورادر . یلنڭ ۲۸۰ کوننده قویاش بولوب ۱۶۰ کونی یاغموور برله اوتهدر .

•••

یراقدن قاراغانده صو توبنده ، بالطراب یاتا طورغان واقه تاشلر اوخشاشلی غیر متاهی بولدزلر بر یوغالوب ، بر ظاهر بولوب مڭ توسلی حال گه کره لر و یر یوزنده ثلله نیندی ، قزغانچلی بر منظره بولاجاغینی به لر ایدی . الله ننگ عالم مخلوقاتقه ، ایگ برنجی مقدس هدیه لرندن صانالغان «آی» ده دهشتلی بوراتنگ آغلاشلی وقتنده آتون شار شکلده . هابتلی صورتده کیلوب

مثنوعه

یابونلرده غزته لر . یابونلرده ۸۰۰ عدد کونلک غزته چیقا . اراده یوزار مڭ نسخه باصولا طورغان غزته لر بار .

مطبوعات دبستانفقه سی . اوشوبیل «لیسغ» شهرنده عمومی صورتده مطبوعات دبستانفقه سی بولاجقددر . موندن هر تورلی تاده و هر تورلی مملکتده باصلغان کتابلر ، غزته و زورناللر کورساتله چک . دبستانفقه گه اسلام مملکتلرندن تورکیا ایله مصر حکومتلری ده قاتوشلر .

یر کره سینی ایلر نو . یر کره سینی ایله نوجیلر ایدی بیک کوب . حاضرنده خلقلر تیز ایله نوب چیقو حقنده یارباشلر . آمریکا غزته لرندن برینگ مخبری ۱۸۸۹ نجی یاده ۷۲ کونده ایله نوب چیقغان ایدی . لکن روسیه ده سیبیریا تیر یولی صالونغاندن صوڭ آندن ده تیزرده یوررگه ممکنک کوردی . پاریز غزته لرندن برینگ مخبری اوشبو یول ایله ۳۹ کون ۱۹ ساعتده ایله نوب چیقدی . یعنی پاریزدن روسیه آرقلی قویاش چغوشینه کیتوب آمریکا آرقلی قویاش بابوشندن پاریزغه شوشی مدتده قایتوب کردی . اوتکان یل آمریقالی بر یاش بکت ۳۵ کونده ایله ندی . لکن بو آدم کوب یرده آقومایل هم اوچو ماشینه لری ایله یورگان ایدی .

مینا لرده حرف اوزلر نو . دنیانڭ اڭ چیتون یازووی چین یازوویدر . شونگ ایچون موندن حاضرگی یازولرنی تاشلاب الفبا اصولنده بولغان حرفلرنی قبول ایتارگه فکر قیله لر . بو طوغورده بر جمعیت توزلوب «یکین» شهرنده اوشبو طوغورده لایحه لر توزوب شغللهدر . قبول ایتلووی امیدلی بولغان لایحه ده بتون حرف ۳۹ صاندن عبارت .

آمریقاده مغوللر آری . «مکسیک» شهرینه ایکی ساعتک یرده ایسکی مغوللر طرفندن بنا قیانغان بر شهرنگ خرابه سی نابولدی . موندن ایسه آمریقانگ «مکسیک» هم «پرو» ولایتلرنده مدینت تاسیس قیلوجیلرنگ مغوللر بولووی اثبات ایتوله در .

نظاع مفرده زافرو . آمریکا نظاملرینه کوره نکاح قیلوجیلرنگ هر ایکسینگ قولنده اوزلرنگ یوغوشلی خسته لکن سلامت ایکانلکلری حقنده اون غنه کون مقدم دوقور طرفندن آلتغان شهادت نامه لری بولو شرطدر . اوشبو روشده شهادت نامه لری بولماغان حالده نکاح قیلوجیلرغه جزا تعیین قیلنغاندر .
فرانسه ده مانه لر . فرانسه ده ۱۴ جامعه (الوغ مدرسه) بار . ۱۹۱۳ نجی یاده اوشبو مدرسه لرده ۴۱۱۰۹ شاگرد اوقوغان .

چقدی ده آلی - گللی نورلرینی بر یوزنه ساچار وسییه باشلادی. طونوق «آی» ننگ یاقیتسینده بر یوزنده گی قارلر کوش شکلنده کورنه لر ایدی.

ساعتلر اوتکان صاین بوران کوتهرله بارا، ژو-ژو ایتوب صزرغه طورغان قشقی توننک بورانلاری، قارنی هر طرفه تاراتا ایدی. مدهش صورتده، بوران شاولوی دوام ایتکانلکدن، یرتقچلر، حیوانلر اوزلرینک جلی آزارلرینه، بیکله نگانلری شیکلی انسانلرده شفقتسز آقرغان بوراتی ایشتوب جلی ئویلرنده اوطورالر ایدی. لکن... لکن انسانلر ننگ بارسی ده جلی ئویلرده اوطورالر مو؟ یوق... نه نه یر اقدن اوزون صحرادن بره و کیه.

بیچاره انسان! مک تورلی مشقتلرینی تحمل قیلوب، یرتق کیوملری، تیشوک ایتوکاری برله سفرگه چقغان. الهی نیندی صووق باصو! ای خدا بو نیندی صووق!...

مسافرمنز ایکی قولینی کوکره گینه قویدی ده جیتز گنه آدلای آلهه باروونده دوام ایدی. آه نیندی صووق باصو! رحیمسز صووق مسافرمنزنی بیک رنجیدی... سوز سویله رگه مجالی قانمادی، فقط چن قلبندن چقغان اورمان - اورمان دیگان سوزلر گنه ایشته ایدی. اورمانغه یتدی، بر آغاچ تویینه اوطوردی. بیچاره بتونلهی قالتری ایدی.

مونه کیسه کدن گنه آنک کوز آلدینه، بتون عمرینک کارتیناسی ظاهر بولدی. طوغان کوتدن بیرلی مشقت آستنده ایزگان قاره طورمش، هر وقتده اوزلرندن باشقه لرغه ظلم قیلورغه اوگره نگان انسانلر، رنجو، مشقت، بختسزلک، هر قایوسی بر- بر آرتلی آنک کوز آلدینه ظاهر بولالر ایدی.

مسافر افندمز بیک زورغنه فولادی ده. آه منیم قیمتی عمرمنی ظلمک آستنده ایزگان فلک! مشقت، ظلم و ذلتدن باشقه هیچ بر راحت کورساتمه گان دنیا!.. میلیونلرچه لعنلر سیگا بولسون! مین سینی کورماس ایچون اوشبو حاللرگه توشدم، سینی آتقی کورووم بولسون! دیدی ده آغارغان قوللری برله یوزن قابلاب صولغوب - صولغوب بغلارغه، کوزلرندن ملدردهب یاشلرن توگارگه کرشدی. شهادت کلامه سینی اوقودی ده صووق هم آچلق برله مه کگیگه ایسانله شدی. مه کگیگه اویمانماسقه کوزلرن یومدی. ظلم و استبداد لردن کوزن یومغان، ظلمسز اورنغه - مشقتسز یرگه، جنت باقچهلرینه کیتدی. ایندی آنی اویاتو ممکن توگل ایدی... شولفنه بار... اورمانده غی وحشی حیوانلرنک سویکمسز تاوش برله اکثر اشولری شیکلی، قار بورانی ده اولده گیچه قورقنچ و رحیمسز شاولاونده دوام ایته ایدی...

کوکده گی یولدزلر بو دهشتلی منظرده مایوسانه صورتده قاراب، بر برسینه کوزلرن قصشوب: «قاراغز یرده گی ظلملق» دیه سویله شکانلری شیکلی، آی ده حال تلی برله: ای بیچاره انسان! یرده نیندی ظلم و مشقتلر کوردک! اگرده مینده بولسه ک راحت و سعادتده یاشار ایدک! دیگان توسلی ملائمانه غنه قاری ایدی. معلم: معدن بیگاش زاده.

عباس ننگ قزغانچ کارتینلری (*)

(ایسرتکیچ)

نیکالای آنده مونده کیتسه عباس نی یورطقه خوجه ده ایتوب قالدرد، تونلرده یورتلرینی قاراوللی، صاقلای ایدی. بر وقت خاتونی برله قوناغقه کیتکچ عباس آصراولر برله اویده قالدی، خوجه ننگ آراق قویا تورغان اشکافنی بلگانگه عباس یالکر قالغاچ چداشه آلمی، نچک ده اچارگه طرشوب آصراولر کر یوارغه کیتکان و قتلرنده اشکافنی آچوب بر نیچه رومکه توشردی. شولای ده خوجه بلسه منیم حالم خراب بیت دیب اویلاب تمام ایسرگانچه اچی صاقلاندی.

یاتوب انگراشوب تورغان بولغانغه عباس ننگ اچکانی شماغنه قالا ایدی. ایکنچی کونلرده خدمتچیلر اوینده آراق بو طلیقه لری بارلغن بلوب عباس آنده یونالدی. بو طلیقه لرنی چایقاپ ایچدی ده آزارقغه یال تابقان کبی بولدی. شونده یورگانده اسکامیه آستنده بر آقچه صاوتی کوردی. آلوب قاراسه اچنده اون بیش صوم آقچه سی بار ایکان. عباس شونی آولاق بر یرگه کومدی. خدمتچیلر قایتوب آقچه یوقلغن بلگاچ صوراشدروب قاراسه لرده عباس ننگ برده ایسی کیتمی گنه یالانده توشکاندر مونده بولسه یوغالماس ایدی دیدی.

عباس بو آقچه حقتده تورلیچه اویلر اویلاب بر آظنه دن صوگ رحمت اوقوب خوجه سی نیکالای دن کیتارگه رخصت صورادی. خوجه سی: نه رهم بولاسن، طغانی یوغالاسن، طوررغه کیره ک ایدی دیسه ده نلگی اون بیش صوم آقچه غه چداشه آلمی، آراق آنی ماگنیتدن کیم طارقی ایدی. آولافده غنه آقچه نی آلوب صاوتن شونده کوموب ایکنچی کوتی ایسانلاشوب شهرگه یونالدی.

(*) باشی ۴ نچی عددده.

ایدم، هنرمده زور، نوزم عقلی، فقیر ویتیملر که مرحمت و یاردم
زور برکشی ایدم، حاضر مین اولگی حاملده بولسه م نی درجه لر که
ایرشر ایدم، بالارم نیندی بولور ایدی، جماعتده عقلسزلر یورتده
نولمه س، حرمتلی بولور، حیانتک بو حدلی فاجعه لی کارتینلرن
کورماس ایدم، عائله منی ده یوغالتدم، نوزمده یوغالدم «دیب اوزون
اوزون اویلادی. ایرته ن طوروب قالاغه کیتار که قرار بپردی.
آچه ده بر یکر می یش صوملاب بار ایدی.

شهر که قایتقاج تورلی یرلر که صوغلوب قارادی. ماستیرسکوی
استالهر که ده باروب یوردی. ایلکه سیلکه یوروب کیناندن اچو
اوی کیلوب توشدی ده، توقاوسز اچه ر که باشلادی. آچه بر
آهنه ده بتدی. کیوملرینی ده ساتا باشلادی. قشنگ رحیمسز
صالقون کونری، آچی بورانلی وقتی، تون بولدی... عباس ایسرک،
قایا بارغده اویلی آلمی. شهرنگ چیتنده رهک تیرس توکه تورغان
یر که کیلوب یغلدی.

کیچدن بر کشی یار باشینه سالاملی تیرس کیتروب توکگان
ایدی. عباس شونگ بر اشغردق قرنده بر نر سه بلمی یادی.
تون چیکسز بوران، تیرس برله تیگزله ب بوران باصوب کورغازلک
قار آستده قالدی. عباس شونده جان بپردی...

عباس نگ بر ایبده شی: بزنگ برله عباس ده قاراولچی نی
نولدرشدی، دیب ایتکانگه شول جواب بوینچه، عباس نی پالیتسه
کوب وقتلر نزله ب قاراسه ده تابا آلمادی.

عباس اچدی شول حدلی اچدی، آنی اچکیلک - ایسرکلک
اوزینگ عذاب الیمن کورساتوب، جان بیرگنده ده ایسرتوب
چوبلک که چغاروب، چوبلک باشنده، چوبلک آراسنده دینانگ
ایک آچی زحمتلرینی چیکدروب نولدردی. عباس نی ایسرکلک
ات اوله کسه لری آراسینه آدم اوله کسه سی ایتوب طاشلادی. قبری،
لحدی، تیرس آراسنده، آچی ور حیمسز صالقون بوران آستلرنده؛
کفنلری تیرس، ایبده شلری ده ات اوله کسه لری بولدی...

مونه عباس نگ قزغایج کارتینلری !

تمام . مبارکشاه الحنی .

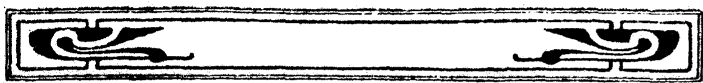
عباس، شول حدلی شاد، نی اشلهر که بلمی، آراق اچو اوینه
توشو برله آراق ایسی بورنینه کیلوب کره ایدی. شهر که کیلوب
کرو برله خارچاونیک که یونالیدی.

XIII

بولده آراق عشقی برله یک قزو کیلگانلکدن عباس یک
تیرله دی یاندی. خارچاونیک نگ آشخانه سنده باشینی صالقون صو
برله بودی. او طز تینک آش آلوب یارطی بو طیلقه نی آش
آلدندن اچوبده یباردی. آش آتاب چغوب کیلگنده بر ایبده شی:
سین ئلی دنیاده بارمنی؟ کوبدن کورگانم یوق بیت ایبده شکایم.
ایشدگمی خاتونگ صوماشیدشیلر یورتده اولگان بیت؟! دیوینه،
کوب یلر ئلکگی کارتینه لر عباسنگ کوز آلدینه کیلدی، خاتونینه
کورسه تکان آچی منظره لری ایسینه توشو برله هوشسز لئوب
ایسرک باش برله یغلوب حالدن طایغانچی جلادی.

عباس نگ اوست باش آرو بولغاچ ایبده شی آخری مونگ
آچه سی ده باردی دیب اویلادی ده عباس نی سوبه قزغانه، خاتونی
حقنده غی حسرتی بر که اورتا قلاشقان بولدی. بر آزدن صوگ
عباس ایبده شینه اوزینگ کورگان حسرتلرینی سوبلی سوبلی قابقغه
یونالیدیلر. ایکی اوچ کونده اون یش صوم آچه ده بتدی، ئوست
باشلرده تمام کورکه اچدی. ایبده شی بر کونی، بو کون توشوم
بولدی. ایده اچه ر که دیب آلوب کیتدی. ایبده شلری بر قاراو-
لچی نی اولدروب اوطارده غی یورت نر سه لرینی ساتقانلر ایدی.
اچو مجلسنده ایبده شلرینی طوتوب آلوب کیتدی لر. عباس اوغرلاوده
شریک توکل، تیک شول آچه نی اچشوده گنه شریک ایدی.
ایبده شلری عیب لرن اقرار ایتکاج عباس امین گنه قوطلدی.
عباس. قاپچق توتوب اولغه خیر سورارغه چغوب کیتدی.
نیچکده بولسه اولدن شهر که قایتماقه طرشه، کوربه ک آچه جناب
ظور مشن یونایتور که اویلی ایدی. اولده آراق اچه ر که طوغری
کیلگاله سه ده صاقلانه، کیشلرنک بلووندن چیکسز قورقا ایدی.
قشنگ رحیمسز صالقون آیلری کردی. عباس نگ شهر که قایتاسی
یک کیله، قایتسه طاغی اچووندن قورقا ایدی.

بر توتی یوقلاب یاتقاندی باشندن اوتکان حاللرینی ایسینه
توشروب ئوزینگ آراق یولنده ئره م بولوب. دینانگ آچی
جهنملرنده یانغانلغینی، آدم بالاسی کورمگان آچی لوحه لرنی کوز
آلدینه برسی آرتندن برسن کیتروب تزدی، عمر بوینه رسوای
بولوب یورووی آراقیدن نیچه مرتبه لچه طیولورغه بتون قوتی
برله طرشه ده طیولا آماوی، آدم بالاسینی آراق نی حالر که
توشرووی، کورکلندن اوتدی و اوز اوزینه: «مینده آدم بالاسی

حوادث

پادشاه حضرتلری باش مینستر غوریمیکین اسمینه فرمان
هایون چغاروب مینسترلرنک اوز آرا بریگشوب خدمت ایتولری،

بولسودہ مملکت ایچون اینگ مهم اشلردن داخلیہ و معارف نظار۔ تلمری ننگ باشندہ چیتلر بولو مسلمانلق نقطہ سندن کو کلالی حال توگلدنر۔

گیرمانیا و آوستریا مطبوعاتندہ روسیہ گہ بیک بہیلہ نولر بولوب اوندی۔ بونلر روسیہ نی مذکور مملکتلر گہ هجوم قصدی ایله نق قوراللانودہ عیبلہ دیلر و ممکن قدر تیزرک روسیہ ننگ اوزینہ هجوم ایتوب بویلوق صوغشوب قالونی و بو طریقہ روسیہ ننگ کوچہ یوب اولگروینہ یول بیرمہ ونی تیوش طا بدیلر۔

ایسپانیادہ یاگا صایلاولر بولدی۔ ملت مجلسینہ کوبرہک قونسیرواتورلر (فاس غہ هجوم ایتوب آنی یوغالتوغہ خدمت ایتکان وقاتولیک روحانلیری نفوذندہ بولغان اوک فرقه کشیلر) اوندی۔ انگلترہ حکومتی و مجلس مبعوثانی ۶-۵ میلیون خلقلی ایرلانیدیہ آطہ سنہ آفتانومیا بیررگہ بولغان ایدی۔

ایرلانیدیہ آطہ سی ننگ کوبرہک خلقی قاتولیک مذہبندہ در۔ باری اورلستر نام ولایتدہ گنہ پروتستان انگلیزلر طورالز۔

بونلر ایرلانیدیہ ننگ آفتانومیا آوون و اوزلری ننگ اصل انگلترہ دن ایریابوب ایرلانیدیہ محلی ادارہ سنہ تابع بولوون تله میچہ مذکور زاقونفہ قاریشورغہ و آنی بولدرماسقہ قرار بیدیلر۔ بو قصد ایله مملکتکہ یاشروب کوب قورال کرتوب طرفدارلرنندن کو کلالی عسکر جیدیلر۔

انگلترہ حکومتی بونلرننگ حرکتن عسکر ایله باصارغہ بولغان ایدی، اوک فرقلرگہ منسوب همه آفیسارلر بز «اورلستر» خلقی ایله صوغشغہ بارا آلمیمز دیب اورنلرنندن استعفا قیلا باشلادیلر۔ شول طریقہ انگلترہ مملکتی ۴۰۰ یلدن بیری کورمه گان بر اچکی اختلال کونلرن کیچرہ در۔

قظایده همه ولایت الوغلرندن عبارت بر کامیسیہ اساسی قانونلرنی اوزگار تورگہ قرار بیدی۔ بوننگ ایله یاگا مجلس مبعوثان ننگ حقوق کوب کیملوب رئیس جمهورنکی یئک آرتدریلادر۔

محرری: رضاء الدین بن مخرالدین

ناشری: «محمد شاکر و محمد ذاکر رامیفلر»۔

غ۔ صاویت و دوما ایله حکومت آراسندہ کیاشو بولوب مملکت ننگ معنوی و اقتصادی ترقیسنہ هم عسکری کوچایوونہ سبب بولاچق خدمت لرنی اجرا ایتولری تکلیف قیاندی۔

بو فرماندہ بر یاقدن مملکتدہ ترتیب صاقلانو، ایکنجیدن خلقغہ ظام ایتلمہ و بیک قطعی روشدہ تشیہ ایتلگان۔ بو فرمان چقغاج بتون مطبوعات: «اوک گروهلرنگ روسیہ دہ خلق وکالتی اصولن بتروگہ طریشورلی و بو حقدہ چقغان تشویشلی خبرلرگہ خاقہ جیگور ایندی» دیب یازدی۔

اوک دیپوتاتلر «بتون روسیہ دہ مال ذبحی بر روشدہ بولسون الک حیوان ننگ ماگغای سویہ گنہ صوغوب یا آتوب هوشسزلا۔ ندررغہ، شوندن صولگ غنہ صویارغہ کیردک» دیب دوماغہ لائحه کرتیدیلر۔ بو طریقہ ذبح مسلمان و یهود شریعتدہ کورسہ تلگان اصوللرغہ موافق بولماغانلقدن مسلمان فراقسیدسی و یهود روحا۔ نیلری بو لائحه گہ قارشلی سویلہ رگہ حاضر لانه لر۔

مصرغہ هوا سیاحتی یا صا و قصدیلہ استانبولدن اوچوب کیتکان آفیسار نوری بک مصرغہ یتشور آلدندہ سوریه ساحلندہ یافہ شهرندہ دیکز گہ باتوب اولدی۔ تورکلر مصرغہ مطلق اوچوب یتہرگہ قصد ایتکانلکدن حاضر استانبولدن سالم بک اسملی آفیسار اوچوب کیتدی و یارم یولغہ یتدی ایندی۔

تورکیہ ننگ ایک الوغ علماسندن، حقوق هم اقتصادی اشلرگہ اوستالغی ایله آوروپاددہ اسم آغان محمود احمد افندی شورای دولتدہ زاقونلر توزو دائرہ سنہ رئیس ایتلدی۔ بوننگ تورکیہ دہ فائده لی نظاملر چغو ایچون الوغ تأثیری بولور۔

بلغاریادہ ملت مجلسینہ صایلاو بولدی، حکومت پارتیہ سی آزغنه کوبجیک آلوب۔ بولدی باری مسلمانلر یاردمیلہ در۔ بو اش بلغاریا حکومتن بیک اوگغایسز حالگہ توشرہ در۔ چونکہ اوز مقصودلرن ملت مجلسینہ قبول ایتدرو ایچون دائما مسلمانلرننگ کینی ایله حسابلاشورغہ مجبوریت بولا۔

آرناود کنازی وید تورکیہ ننگ سابق پتربورغ ایلیچسی طرخان پاشا قول آستندہ ۴ مسلمان و ۲ خریستیان مینیستردن عبارت هیئت وزرا یاصادی، حکومت کوبرہک مسلمانلر قولندہ

«شورا» اورنبورغده اونه بشه کونره بر حقیقانه ارببی، فنی و سیاسی مجموعہ در۔

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЕ: НА 2-Й СТРАНИЦЪ ОБЛОЖКИ 30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

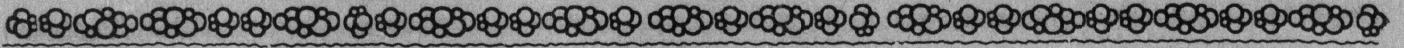
Адресъ: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدلی: سنهک ۵، آلتی آیلق ۲ روبلہ ۶۰ تین۔

«وقت» برلن برگہ آلوچیلرغہ:

سنهک ۹، آلتی آیلق ۴ روبلہ ۶۰ تین در۔

اول قز اوزينك آتاسى برله يورگان بولادر.
 درست جواب يروجيلر: هدايت سليموف (حسينيه شاگردى).
 راغب سليمان اوغلى بورنايوف (اورسكى). آقايوف. (قاسم شهرنده).
 عزالدین بدری (استرليتامق). عايشه احمدوا (پيرم)، ميرزا صالح
 مامين (انديجان). ادهم المطيعى (اورالسكى). زكيه مصطافينا
 (سيواستوپول). سعيد ابوذرى (قرناوار-فولسكى). نجى
 (اورسكى). اسلم سفروف قاسم حمزين (قازان قاسميه). ميرزاجان
 يهودين (سىمى بولات). محمدجان اوتاكوف (ناووى كازانكه).

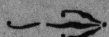
تاسماقلر:

۷

شوشى شاقاقلرغه رقلر قويكزده بوىغه جيغاندهده آرقلىغه
 جيغاندهده هر يول توگهل «۳۶۰» بولوب چقسون. مركب عددلر
 قويارغه ممكن لکن هیچ بر يولدهغى عدد تکرار قويلماز.
 حنيفه سليمانوا.

اداره رده:

معلم احمد على حليموف گه: شجره كز حقندهغى مکتوبكز
 اوتكان يل ۱۰نجى عدد «شورا» طشينه يازلغان ايدى.
 اوشبو مقاله لر باصلميلر: مولود كوني برله تبريك، بر
 زنجى گه منسوب مولود كتائينى انتقاد، تأسفلى حاللر، عبدالله
 معاذى گه مکتوب، انسان گوده سنده گى عجايبلر، آيات يا كه
 اعضالر، دنياده برنجى تياتر، ذاكرجان آخائف گه آجيق خط،
 قازاقلر طورمشندن، علمسز طورمش ممكنمى؟، اول قزى، بر
 القاغوليك شاگرد، صاولقنى اسكى حال گه قايتارو.

بولاجقنده ينه شبهه يوقدر.

مېن اوز طرفدن شول «خاطره» نك. آخرينه قدر
 «شورا» ده درج ايتلووينى تلايمن.
 ذاكرجان آخائف.

تاشماقلر نك جوابلرى:

۱

مضروب ۶۴۴۱۱۲

مضروب فيه ۷۹۵۳۴

۲۵۷۶۴۴۸

۱۹۳۲۳۳۶

۳۲۲۰۵۶۰

۵۷۹۷۰۰۸

۴۵۰۸۷۸۴

۵۱۲۲۸۸۰۳۸۰۸

درست جواب يروجيلر: ادهم المطيعى تحفة اللين (اورالسكى).
 قاسم حمزين (قازان). مدرسه قاسميه ده رشدى ۳نجى صنف
 شاگردى). كافيه خاتم رشيدوا (استرليتامق اويازى بالقلى قريهسى).
 طلحه طوغانوف (استرليباش مدرسه سنده رشدى ۲نجى صنف
 شاگردى). ميرزاجان يهودين (سىمى بولات). رقيه خانم
 (سمرقند).

۲

۴۰۰ نى كورساته طورغان «ت» حرفينه بر تورسك «ت»

بولا «ت» حرفى ۵۰۰ نى كورسه ته در.

درست جواب يروجيلر: عبدالواسع تاج الدينوف (مدرسه
 حسينيه شاگردى). عبدالله ديبايف (حسينيه شاگردى). نهجهى
 (قارغاليده عثمانيه شاگردى). عزالدین عبيدالدين ايله عبدالبر
 احمدوف (قارغالى ده مطيع الله مخدوم شاگردلرى). آقايوف
 (قاسم شهرنده). عزالدین بدری (استرليتامق). ادهم المطيعى
 تحفة اللين (اورالسكى). زكيه مصطافينا (سيواستوپول) نجى
 (اورسكى). اسلم سفروف. قاسم حمزين (قازان). قاسميه مدرسه
 سى). عياض الدين تلاكوف (قوتلومبت). امرالدین بن قارى
 صلاح الدين سمرقندى. فاتح اميرخانوف (هر ايكيسى «كركى»
 شهرنده «خيريه» مدرسه سنده). موسى آليكوف (كركى شهرنده).
 ميرزاجان يهودين (سىمى بولات). عبدالله خواجه پادشا خوجايف
 (اقملا).

Ш У Р О

№ 6.

МАРТЪ 15 = 1914 ГОДА.

«استانبول مکتوبلری»

فاتح افندی کریمف نیک قلمی ایله بالقان صوغشی وقتنده بولغان واقعهلرنی کوز آدینه کیتلگان ویوک آدملرنیک ۵۴ رسمی و ۲۵۰ قول یازولری ایله زینتلهنگان ۴۵۰ صحیفه لک اوشبو اثر «وقت» ادارهسی طرفندن باصلوب ساتلماقدهدر. حق بر صوم ۵۰ تین، پوچطه ایله ۱ صوم ۷۵ تین.

مراجعةت ایچون آدریس: Оренбургъ, ред. „Вактъ“.

اسلام مجموعه سی

استانبولده اونیش کونده بر چغا طورغان دینی و ادبی ژورنالدر. آبونه حق روسیه ایچون یللی ۳ صوم ۵۰ تین، یاروم یللی ۲ صوم. آقچه نی عادتی پیراؤادنی بلائقه ایله یباررگه، آدریسنی ده روسچه غنه یازارغه ممکن. آندن ژورنال کیله چک آدریسنی آچیق و اوقورلق ایتوب یازارغه تیوشلی. آدریس:

Константинополь (Турція)
Чагалъ-оглы „Джаміат-Хайрія-и-Исламія, редакция
„Исламъ Маджмугаси“

«شہال» ژورنالی

استانبولده چغا طورغان رسمی ژورنالرنیک ایک اعلا وایک نفسی ۱۵ کونده بر مرتبه چغا طورغان «شہال» مجموعه سیدر. بو ژورنال ادبیاتدن، علم، فن، صنعت، مدنیتدن و ترقیات عصره بدن بحث ایتله. رسملری غایت گوزل انتخاب ایتله. کاغدی و باصلوبوی یک نفیس اولوب، یاوروبا رسمی ژورنالردن قالشمیدر. بونک هر نسخه سی ابو ایچون بر زینتدر.

آبونه حق روسیه ایچون یلغه ۱۰ صوم، آلتی آی غه ۵ صوم.

Константинополь. Въ ред. журнала „Шагбаль“, Стамбуль, противъ Новой-почты № 9-10. آدریس: آقهنی عادی پیراؤادنی بلائقه ایله. آدریسنی یالکز روسچه غنه یازوب یباررگه ممکندر. آندن ژورنال کیله چک آدریسنی روسچه اوقوناقلی و آچیق ایتوب یازارغه تیوش.

یاگی باصلوب چقدی «احمد مدحت افندی»

تورکیانیک مشهور ادیبلردن بولغان احمد مدحت افندی احوالی حقنده یازلغان بر اثردر. مندرجه سی اوشبو نرسه لردن عبارت: احمد مدحت افندی نیک ترجمه حالی. عمر سورووی. طبیعت و اخلاقی. تالیفلری. سورگونگی و سلیمانیه مدرسه سی. تورک ادبیاتی و احمد مدحت. سیوطی، احمد مدحت افندی و تولستوی. روسیه مطبوعاتی و احمد مدحت افندی. مکتوبلری. اوشبو مسئله لر حقنده بولغان فکرلری: دنیا یاراتلووی، طوفان، نوح یغمبر لسانی، قرآن کریم، عشق، تکامل قاعده سی و قرآن، حوا و آدم علیه السلام، آوروپانیک دینسزلگی، ازدواج، رسم و صورت، تاریخ ادیان، تاریخ بشر قرآن کریم ترجمه سی، تعدد زوجات، تستر و حجاب، تورک قومی، خاتونلر، قزلرغه چیت تلر اوقوتو، بشرنیک یاراتلوونده ایروملق و باشقه لر. انتقادلر و طغیلر. احمد مدحت افندی و روسیه مسلمانلری. احمد مدحت افندی حقنده محترم داملا عالجان حضرت مکتوبی. صوگ کونی.

۱۴۴ بیتدن عبارت بولغان و استانبول حرفی ایله باصلوب احمد مدحت افندی نیک ایکی تورلی رسمی ایله زینتلهنگان بو اثرنیک حق ۵۰ تین. پوچطه ایله ۶۰ تین. آدرس: «وقت» اداره سی.